

Usmířenec (P 1880); Doba přerodu (memoáry, 1904); – posmrtně: Ta mlynářská chasa, ta se dobře nese (PP 1915). ■

LITERATURA: K. (R. J. Kronbauer): Poslední žijící člen redakce bývalého Hlasu, Máj 3, 1904/05, s. 367; J. B.: ref. Doba přerodu, Osvěta 1905, s. 368; an.: nekrolog, Čes. svět 6, 1909/10, s. 6; an.: F. K., Boleslavan 1932, s. 3.

dh

Jan Krouský

* 14. 2. 1814 *Katusice* u Mladé Boleslavi

† 4. 10. 1876 *Katusice*

Vlastenecký rolník, mecenáš a podporovatel literárních snah, autor vzdělávacích článků a drobných literárních a hudebních pokusů.

Psal se i Jan N. Krouský. – Syn rolníka a rychtáře v Katusicích. Základní vzdělání získal v rodišti, 1827–29 byl žákem klášterní školy v Bělé pod Bezdězem, kde se věnoval i literatuře a hudbě. Po návratu domů hospodařil na rodinném statku. Sprátelil se se spisovatelem K. Vinařickým, farářem v blízké Kováni, který na něj měl silný vliv (a s jehož sestrou se 1843 oženil) a s dalšími vzdělanci z okolí (S. K. Macháček, A. Marek, F. Šír, F. Vetešník). 1839 se přihlásil za člena Matice české a Muzea Království českého, seznámil se s dalšími obrozeneckými spisovateli, především s J. J. Čejkou a V. B. Nebeským, dále J. E. Purkynem, P. Chocholouškem, P. J. Šafaříkem aj. Jako úspěšný hospodář se K. snažil předávat své zkušenosti českým zemědělcům pomocí různých časopisů; své čtenáře se pokoušel uvědomovat i politicky. Činně se účastnil událostí revolučního roku 1848, kdy byl zvolen do zemského sněmu, v 50. letech se věnoval především samosprávným otázkám rodné obce; 1861 byl zde znovu zvolen do zemského sněmu, 1864 se stal starostou Katusic, 1865 byl po dvakrát zvolen okresním starostou, ale nebyl ve své funkci potvrzen. Patřil k hlavním organizátorům mohutných táborů lidu pod Bezdězem 1868 a 1870. Ke konci života se zabýval většinou hospodářským podnikáním.

Vlastní literární tvorba K. je minimální; největší počet jeho veršů zůstal zachován v zápisníku z 1840–43. Složil též nápěvy k několika básním V. Hanky, J. K. Chmelenského, S. K. Macháčka, V. J. Picka, které se však neprosadi-

ly. Hlavní význam pro českou literaturu měla K. materiální pomoc českým spisovatelům. Podporoval J. Frantu Šumavského při vydávání českoněmeckého slovníku, J. K. Tyla při vydávání jeho spisů (za to mu Tyl dedikoval upravený překlad povídky švýcarského autora J. Gotthelfa), finančně pomáhal P. Chocholouškovi a dokonce i J. Palárikovi, jemuž doporučoval založení Matice slovenské. Pro literární historii nejdůležitější byla pomoc bratru K. H. Máchý při jeho pokusu o vydávání Máchova díla 1843, jež skončilo velkou finanční ztrátou; K. ji patrně pomáhal uhradit a snad zástavou přijal některé Máchovy rukopisy, mezi nimi i úplný rukopis Máje, jež 1916 v knihovně K. dědiců objevil prof. J. Šafránek a který je dodnes v majetku K. rodiny.

ŠÍFRY: J. K., J. N. K. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. včela (1845); Květy (1841, 1848); Posel z Prahy (od 1859); Pražské noviny (1846); Vlastimil (1840). ■ KNIŽNĚ (posmrtně): Pojednání hospodářského spolku mlado-boleslavského (1957). ■ KORESPONDENCE: Dopisování J. K. a jeho přátel (různým adresátům z 1840–76; 1932, ed. J. V. Šimák). ■

LITERATURA: J. Šafránek: Život a působení J. K. (1878). ■ J. L. T. (Turnovský): J. K., rolník český, Pokrok 29. 8. 1878; F. Český: V. B. Nebeský, Osvěta 1883; J. Šafránek: Český rolník v družině spisovatelské (s ukázkami ze vzáj. korespondence s přáteli), Osvěta 1919; J. Borotínský (J. Zyka B.): Paměti J. K. Tyla, Venkov 11. 7. 1926 + Český rolník v družině spisovatelské, Venkov 1. 8. 1926; J. V. Šimák: Příspěvek k historii J. K. Tyla, ČČM 1931 + in Dopisování J. K. a jeho přátel (1932); J. L. Oliva: Pilíře doby obrozenecké, Děln. osvěta 1940.

vf

Josef Theodor Krov

* 19. 12. 1797 *Strašecí* (Nové Strašecí)

† 1. 3. 1859 *Draguignan* (Francie)

Zpěvák a hudební skladatel, autor textu a hudby revoluční písně Těšme se sladkou nadějí, která byla v 19. století „druhou českou hymnou“.

Vl. jm. Josef Tomáš Krob; příjmení změnil na Krov 1823 (první veřejné pěvecké vystoupení), jména Theodor začal užívat asi za pobytu v Holandsku; v Anglii se psal J. T. Kroff. – Syn měšťana, do 11 let chodil do farní školy v rodišti a učil se zpěvu a hře na housle. Jako zpěvák fundatista přišel do Prahy, od 1814 byl vokalis-

tou v kostele sv. Jindřicha a sv. Havla. V Praze vystudoval gymnázium, 1821–23 tzv. filozofii, zapsal se na práva; soustavně se vzdělával i v hudbě (teorie u J. V. Tomáška, violoncello u B. Šťastného). Mezi jeho přáteli byli A. Faehnrich-Praporecký, J. J. Jungmann, S. K. Macháček, houslový virtuos J. Slavík, K. A. Vinařický. Jako zpěvák vystoupil při prvním provozování české opery (J. Weigel: Rodina švejcarská, 28. 12. 1823) a v titulní roli při čes. provedení Cherubiniho Vodaře (25. 4. 1824), již na sebe obrátil pozornost profesionálních divadel. Byl angažován jako zpěvák u budapeštské opery, pak pohostinsky vystupoval v Německu, Holandsku, v Praze (listopad 1830–březen 1831) a znovu v Německu (Mohuč). Od konce 1831 měl angažmá v Amsterdamu, asi od 1835 působil jako koncertní pěvec a učitel zpěvu v Londýně (seznámení s A. Rejchou). Asi 1840 zanechal pro nervovou chorobu veřejného vystupování (lčení v porýnských lázních Marienberg v Hesensku). 1858 odcestoval ze zdravotních důvodů do Švýcar, odtud do Nizzy a do Draguignanu ve Francii. Byl neženat, dosti velké jmění odkázal svým bratrům v Čechách.

V Mohuči 1831, nedlouho po příjezdu z Čech, složil K. hudbu a český i německý text písně *Těšme se sladkou nadějí – Polen wird für ewig Polen*. Vznikla z intenzivního prožitku polských osvobozovacích bojů proti Rusku a v německém textu přímo vyjadřuje dobové polonofilství. V českém, daleko obecněji znějícím textu se charakteristicky odráží tehdejší vzrušená atmosféra mezi pražskou mládeží. Píseň vyjadřuje nově probuzené naděje v brzkou obnovu „české slávy“, refrémem připomíná životní elán i národní věrnost a statečnost starých Čechů a její blouznivě neurčitá představa ozbrojeného boje za českou věc vyúsťuje v názvuk na Svatováclavský chorál. I když byla K. píseň, tiskem vydaná Schottovým hudebním nakladatelstvím v Mohuči, zakázána a výtisky konfiskovány, dostala se v polovině 30. let do Čech a na počátku 40. let byla v Praze vydána nakladatelem české písňové literatury J. Hoffmannem jakožto anonymní *Píseň husitská z 15. stol.*; z českého textu byly odstraněny evidentní slovní symboly revoluce, jako německý text byl otištěn překlad tohoto českého znění. Tuto mystifikační proměnu K. písně v dílo husitské doby doprovázel zřejmě i rukopisný falzifikát, který byl nejprve zveřejněn v kruzích pražské šlechty sympatizující s českým národním hnutím; je domněnka, že

tu šlo o jeden z podvrhů V. Hanky. (Podle jině, méně věrohodně vzpomínkové verze byl Hanka také autorem první strofy básně, kterou K. zhudebnil za pobytu v Praze 1830–31.) Na Píseň husitskou napsal za svého pražského pobytu 1840 klavírní parafrázi F. Liszt a zasloužil se o její popularizaci v Evropě. U nás se její obliba nezmenšila, ani když vešel v obecnou známost její původ. Rozšířila se otisky ve zpěvnících, byla rozličně aranžována hudebně, stala se podkladem básnických parafrází, z jejího textu čerpaly pozdější básně citáty (J. V. Pícek, K. Havlíček, J. J. Kalina, F. M. Klácel, F. Chládek a anon. autoři z let revoluce 1848). V 2. polovině 19. století stála v oblíbě vedle písně Kde domov můj a byla označována za druhou českou hymnu. – K. později za londýnského pobytu zkomponoval několik písní (mj. na slova V. Hanky a S. K. Macháčka), které vyšly tiskem v Londýně i v Praze, další český písňový text ani jinou báseň již nenapsal.

PSEUDONYM: Workinski. ■ KNIŽNĚ. *Píseň*: Polen wird für ewig Polen! – Těšme se sladkou nadějí (Mainz, Paris und Antwerpen b. d., 1831, text pod pseud. Workinski). ■

LITERATURA: S. Souček: Dvě pozdní mystifikace Hankovy (1924). ■ A. Springer: Wie ein Volkslied entsteht, Deutsches Museum 1852; F. Doucha: J. T. K. Příspěvky k životopisům 33, ČČM 1859, s. 429, 542; an. (E. Meliš): J. T. K., Dalibor 1859; A. Mattuška: O vzniku a původcích některých znárodnělých písní českých, Zábavné listy 1885; F. Patočka: Původ a osudy písně takzvané Husitské, Zábavné listy 1894; M. Ivanov in Tajemství RKZ (1969, s. 308, 309).

mo

Karel R. Krpata

* 18. 10. 1900 *Pardubice*

† 27. 9. 1972 *Pardubice*

Dramatik a prozaik, autor historických próz a divadelních her, navazujících na dramatický odkaz L. Stroupežnického.

VI. jm. Karel Rudolf K. – V Pardubicích vystudoval klasické gymnázium (mat. 1919), v Praze na UK práva (JUDr. 1924). Advokátní praxi vykonával v Pardubicích: 1924–32 jako koncipient (1926–27 vojenská prezenční služba ve Vysokém Mýtě), 1932–49 ve vlastní advokátní kanceláři, 1950 v rámci Krajského sdružení ad-

vokátů, od 1951 do odchodu na odpočinek v místní Advokátní poradně. Od gymnazijních let se věnoval divadlu, mj. v Akademickém spolku pardubickém, Spolku divadelních ochotníků v Pardubicích, Arbesově okrsku Ústř. matice divadelního ochotnictva českého v Pardubicích a nedlouho i v ochotnickém spolku Jirásek v Novém Bydžově. Jako amatérský režisér pronikl několikrát svými inscenacemi na Jiráskův Hronov. Další K. záliba – biblická Palestina a rozpor mezi tradicí a vědeckým archeologickým bádáním – podnítila mj. trojí cestu do Palestiny (v létě 1928, 1934, 1935). Zájem o kulminační dobu italské renesance, tzv. rinascimento, přivedl K. i k cestám do Itálie (v létě 1946, 1947, 1948) a k archivnímu studiu ve Faenze (zde jmenován dopisujícím členem akademie Torricelliana). Kromě toho podnikl řadu dalších cest do zahraničí (Polsko, Korfu, Rhodos, Kypr, Malá Asie, Turecko, Egypt, Francie, Švýcarsko aj.). Pohřben byl v Pardubicích.

K. doménou byla historická hra, a to převážně veselohra, v níž se pokoušel navázat na veseloherní odkaz L. Stroupežnického a na jednu větev dramatiky Jiráskovy (Lucerna, Kolébka, Pan Johanes); vážné historické drama je v K. tvorbě zastoupeno hrou *Ďábel v nás*. Historickou látku, kterou získával samostatným studiem archivních pramenů, zpracovával s fabulační vynalézavostí, nepřekračuje přitom hranice divadla zábavného; za okupace získaly K. veselohry značnou popularitu. Z historie rodných Pardubic vytěžil hry *Zámecká Fortuna*, rozvíjející svou kratochvilnou zápletku v době přílivu italského renesančního umění do Čech 16. století, a *Mistr ostrého meče* (zfilm. s tit. Počestné paní pardubické), situující svůj příběh o městském katu a jeho podnikavé manželce do začátku 18. století; komedie *Talár v městečku* (zfilm. s tit. Soudný den) je satirickým obrazem maloměstské honorace. Tragikomedie *Poslední výstup* zpracovává epizodu ze života legendárního tragéda kočovných divadelních společností F. Krumlovského. Také v próze sáhl K. po historickém námětu; jeho román *Tři dny tammuz* evokuje začátek prusko-rakouské války 1866 v prostředí zámečku Skalka (jednoho z dějišť Jiráskova románu *Temno*). Dvě K. hry (*Proroci*, 1935; *Světlo ze Safedu*, 1946–47) zůstaly v rukopise.

PŘÍSPĚVKY in: Čes. slovo (od 1928); Českosl. divadlo (1931–35); Chrudimské noviny; Lid. noviny (1926–32); Nár. práce (od 1925); Přítomnost

(1931–34); Východ (Pardubice, 1922–23); Zlín. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o divadle*: Julius Mtlöhner (E 1934); Mistr ostrého meče (D 1942, prem. 1940); Hvězdy nad hradem (D 1942, i prem.); Poslední výstup (D 1942, i prem.); Zámecká Fortuna (D 1944, prem. 1943); Talár v městečku (D 1947, i prem.); Ďábel v nás (D 1960); Tři dny tammuz (R 1969); – posmrtně: Harfenická kruciáta (P 1987). – *Ostatní práce*: Jiráskův kraj a Kladsko (1965, s I. Honlem, J. Staňkem). ■ SCÉNICKY. *Libreto*: Počestné paní pardubické (podle hry Mistr ostrého meče, 1960, zpěvohra s hudbou J. J. Fialy). ■ REDIGOVAL *časopis*: Východ (Pardubice, 1922, č. 4–35).

■ **LITERATURA:** ● ref. Zámecká fortuna: J. K. (Kopecký), LidN 30. 5. 1944; an.: Osvěta 1944, s. 166 ●; ● ref. Mistr ostrého meče: jbs (J. B. Svřček), Rovnost 6. 3. 1947; S., NO 15. 3. 1947 ●; ● ref. Tři dny tammuz: an., Zář 31. 1. 1969; O. Rydlo, Pochodeň 19. 2. 1969; ab, Svob. slovo 19. 2. 1969; Š. Vlašín, RP 13. 5. 1969 ●; in sb. Šedesát let gymnázia v Pardubicích (1970); ● nekrology: an., LD 30. 9. 1972; an., Pochodeň 5. 10. 1972 ●; J. Frajdl in K. R. K.: Harfenická kruciáta (1987).

vk

František Krsek

* 16. 9. 1854 *Vamberk*

† 10. 3. 1928 *Konárovice* u Kolína

Klasický filolog zabývající se řeckými příslovími, komentátor antických děl a překladatel z latiny, staré i nové řečtiny, angličtiny a ruštiny.

Pocházel z rodiny maloměstského živnostníka. Obecnou školu navštěvoval v rodišti, gymnázium v Rychnově n. Kněžnou (1866–74). 1874–77 studoval klasickou filologii na pražské univerzitě, 1877–79 působil jako suplent na gymnáziu v Hradci Král., 1879–80 v Litomyšli, 1880–98 jako profesor na gymnáziu v Kolíně. 1884 dosáhl doktorátu (disertace *Démsthènes a jeho sloh řečnický*). 1896 podnikl cestu do Ruska za svým bratrem, profesorem v Charkově, a pak ještě ve 20. letech (Voroněž). 1898–1900 pracoval jako úředník na min. kultu a vyučování ve Vídni, 1900 se stal ředitelem Akad. gymnázia v Praze, 1901 zemským školním inspektorem. 1920 byl penzionován a žil v ústraní v Konárovicích u Kolína. Pohřben byl v Kolíně.

Těžiště K. práce leží v klasické filologii. Pro školní potřeby vydával latinské a řecké spisy

v originále s českými úvody a komentáři (M. T. Cicero, Plátón, G. Sallustius Crispus), věnoval se studiu řeckých přísloví a pořekadel, která tematicky rozřídil do tří skupin (etnika a geografika, ptactvo, rostlinstvo) a zveřejňoval (ve směs v Listech filologických) abecedně seřazená na způsob slovníku. Zabýval se i novořečtinou a psal odborné kritiky českých, ruských a německých prací o antickém starověku (významná je např. kritika práce J. V. Práška). Značnou pozornost věnoval i popularizační práci, kterou se snažil povznést na vyšší úroveň; ze svých článků uspořádal výbor *Kulturně etické vztahy v zrcadle poezie antické*. Jako překladatel se vedle antických literatur (v časoměrných verších vydal antologii řeckých lyrických básníků) orientoval i na novější básnická a dramatická díla anglická a ruská (G. G. Byron, H. W. Longfellow, T. Moore, R. Southey, A. Tennyson, A. V. Kolcov, I. S. Nikitin, A. K. Tolstoj). V rukopise zůstaly překlady novořeckých národních zpěvů, básně E. Arnolda Světlo Asie a W. S. Landora Gebir a tragédie Smrt Tiberiova od F. Gregorovia.

PSEUDONYM: J. Novotný (Listy filologické 1891). ■ PŘÍSPĚVKY in: Athenaeum (1892–93); Květy (1883–94); Listy filologické (1882–1926; 1891 kritika práce J. V. Práška, pod pseud. J. Novotný); Lumír (1885–86, 1921); Naše řeč (1923–26); Památník gymnázia hradeckého (1927); Sborník filologický (1922); Sborník Grohův (1923); Sborník na počest J. Krále (1913); Světozor (1886); Venkov (1920); Zlatá Praha (1884–94, 1915); Zpráva gymnázia v Kolíně (1896–98). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Kulturně etické vztahy v zrcadle poezie antické (1924). – *Překlady*: Antologie z lyrických básníků řeckých I. Elegikové (1887); G. G. Byron: Nebesa a země, Sen, Oscar z Alvy (1891) + Sardanapal (1892); T. Moore: Lalla Rookh (1894–98); A. Tennyson: Vybrané básně (b. d., 1901) + Dvě královské idyly (1916) + Princezna, Směs (1924); H. W. Longfellow: Michel Angelo (1903) + Kristus (1926); A. K. Tolstoj: Car Fedor Joannovič (1906) + Smrt Joanna Hrozného (1914) + Car Boris (1921); A. V. Kolcov: Básně (1917); R. Southey: Thalaba zhoubece (1925); I. S. Nikitin: Básně (1927). ■ VYDAL: M. T. Cicero: Řeč pro návrh Maniliův (1892) + Pro Sexto Roscio Amerino oratio (1897) + Pro A. Licinio Archia poeta (1897); Plátón: Obrana Sókratova (1893) + Kritón a Faidon, hlava 64–67 (1895) + Lachés (1896); G. Sallustius Crispus: De coniuratione Catilinae liber (1895). ■

LITERATURA: V. Viranský: ref. Antologie z lyrických básníků řeckých, LF 1887, s. 282; ● ref. překl. Lalla Rookh: J. Karásek, Lit. listy 1895, s. 316; F. X. Šalda, Lit. listy 1898, s. 328 → KP 4 (1951) ●;

R. (V. Červinka): Prof. Dr. F. K., Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 599; -pa- (F. S. Procházka): ref. překl. Dvě královské idyly, Zvon 17, 1916/17; J. Karásek: ref. překl. A. V. Kolcov, MR 1917/18, sv. 32, s. 200; R. Wellek: ref. překl. Princezna, Směs, Kritika 1924, s. 375; Z. Franta: F. K., NO 16. 9. 1924; ● nekrology: F. Novotný, Naše věda 9, 1927/28, s. 214; J. Říha, Věstník čs. profesorů 1928, s. 225; A. N. (Novák), LidN 13. 3. 1928; F. Groh, Almanach ČAVU 1929 ●; sh.: Rehabilitace? (o nekrolozích), LidN 13. 4. 1930.

vř

Václav Krška

* 7. 10. 1900 *Písek*

† 17. 11. 1969 *Praha*

Prozaik pozdního expresionismu, filmový scenárista, režisér.

Otec byl řezník a hostinský; dětství K. prožil v píseckém Podskalí, 1912–16 studoval reálku v Písku. 1913 ztratil otce a po matčině novém sňatku žil od 1916 v Benešovském mlýně v Heřmaně u Písku. T. r. vstoupil na učitelský ústav v Čes. Budějovicích, počátkem 1918 však narukoval na italskou frontu. Sklonek války strávil ve vojenské nemocnici v Praze, pro úmyslné poškození vlastního zdraví měl být postaven před válečný soud. 1918–20 vystudoval střední hospodářskou školu a po vojenské službě v Levoči se 1922 vrátil do Heřmaně, kde hospodařil na mlýně, jehož se stal po otčimově smrti koncem 20. let spoluhajitelem. Od studentských let se však věnoval především literatuře a divadlu. Byl jedním ze zakladatelů Kroužku studentů pro Heřmaň a okolí (1916–18) se sídlem v Ražicích, režíroval jeho divadelní představení a redigoval psaný časopis Ostrov. Počátkem 1919 založil v Heřmaně ochotnický spolek Zvon, po jeho brzkém rozpadnutí v červenci t. r. Kroužek divadelních ochotníků Heyduk, jehož se stal jednatelem, dramaturgem, režisérem, hercem a redaktorem i hlavním autorem psaného časopisu Věstník. Kroužek si vybudoval přírodní divadlo a na něm i v místním sále uvedl do 1937 pod K. vedením více než 120 premiér českého i světového, klasického i moderního repertoáru, 60 přednášek a literárních večerů, pořádal výstavy a výlety. K. vytvořil z Heřmaně venkovské kulturní centrum, jehož činnost později sledoval i pražský tisk. Zajížděli tam k pohostinským

hrám členové ND E. Kohout, O. Scheinpflugová aj., hudební skladatelé L. Janáček (jeho fejetonům byl věnován literární večer) a J. Srnka, spisovatelé V. Vančura, A. C. Nor aj. 1939 zorganizoval K. v Heřmani setkání autorů blízkých ruralismu (J. Čarek, J. Knap, F. Křelina, J. Pilař aj.). Po matčině smrti (1937) K. mlýn pronajal a odstěhoval se do Písku. 1938 při mobilizaci narukoval jako důstojník jezdeckta do jihočeského pohraničí, na přelomu 1938–39 pobýval několik měsíců v Praze, kde se účastnil natáčení filmu Ohnivě léto, k němuž napsal scénář podle své knihy *Odcházeti s podzimem*. Počátkem 1939 byl angažován Lucerna-filmem jako scenárista. T. r. otevřel Písek nové divadlo K. adaptací Šrámkova Stříbrného větru; inscenace pobouřila veřejnost i představitele města natolik, že hra byla zakázána a K. pobyt v městě prohlášen za nežádoucí. Od 1940 žil K. v Praze jako scenárista; 1941 pohostinsky režíroval v Lid. divadle Uranie, od 1942 do září 1943 byl režisérem a dramaturgem Studia Intimního divadla, v němž uvedl se skupinou konzervatoristů a mladých herců i svou impresionisticky laděnou dramatizaci Šrámkových povídek s titulem *Odcházíme, vracíme se*. Na sklonku války se začal K. vedle své scenáristické činnosti věnovat i filmové režii a v poválečných letech patřil k našim předním filmovým, později i televizním režisérům. 1961–63 pracoval též jako režisér Studia pro úpravu zahraničních filmů. V 60. letech přednášel externě na FAMU. – Před druhou světovou válkou procestoval severní, západní a jižní Evropu, delší dobu pobýval ve Francii (1930), v Řecku (1932, 1934) a na Baleárech (1936). Po válce navštívil několikrát Bulharsko (1956 zde natáčel v koprodukcii filmy *Legenda o lásce* a *Labakan*), t. r. na pozvání N. Hikmeta Sovětský svaz, 1964 Itálii, 1969 Egypt. Pohřben byl v Heřmani.

K. beletrista psal zpočátku pod vlivem Šrámkova senzualistického vitalismu, ke kterému později přistoupil zřetelný vliv stylu Vančurova. Dějová a charakterizační složka je v jeho prózách potlačena a naopak je zdůrazněn lyrismus, metaforičnost, symbolické vyjádření, jazyk sám; charakteristické jsou osobitě pojaté motivy chlapectví a dospívání (*Klaris a šedesát věrných*), někdy rozšířené o motivy rozpadu a degenerace rodu (*Odcházeti s podzimem*). Na ruralismus odkazuje volný cyklus románů z jihočeské vesnice *Země hovoří* nazíráním osudu lidí z perspektivy přírodního bytí a dění. Ohlasem

cest do Řecka a Itálie je několik lyrických vizí s antickou tematikou (*Dionýsos s růží*). Časopisecky publikoval, kromě ojedinělých básní, řadu sloupků a fejetonů (výbor ve svazku *Ochotníci naruby*). Celé K. literární dílo bylo hledáním cesty k sebevyjádření; když je později nalezl v jiné umělecké oblasti, jako prozaik se natrvalo odmlčel. V počátcích své filmové tvorby napsal K. několik scénářů na vlastní námět (*Ohnivě léto* podle svého románu *Odcházeti s podzimem*, s J. Beránkem Kluci na řece, dále *Housle a sen o houslistovi* J. Slavíkovi, *Polka jede do světa*). K. doménou se postupně stávala filmová režie. Jako typický autorský režisér se přitom podstatně podílel na výsledné podobě většiny režírovaných scénářů, sám se pak specializoval na scenáristické adaptace literárních děl, a to takových, jež mu dovozovaly uplatnit vlastní sklon k lyrismu, metafoře a podtextové výpovědi. Osobitě v nich interpretoval F. Šrámka (*Měsíc nad řekou*, *Stříbrný vítr*, televizně povídky *Oklamal a Popel*), další scénáře ke svým filmům napsal podle rozhlasové hry J. Tomana (*Řeka čaruje*, s J. Machem), podle lyrické poémy N. Hikmeta (*Legenda o lásce*), podle pohádky V. Hauffa (*Labakan*), podle románu M. Majerové *Nejkrásnější svět* (*Kde řeky mají slunce*) a povídky I. S. Turgeněva (*Jarní vody*). K oblasti literatury se též váže K. scénář *Poslední růže* od Casanovy a televizní film *Shakespeareovské monology*. Jiní režiséři realizovali jeho scénáře k filmům *Noční motýl* (podle povídky V. Mixy Staša ze sbírky *Medvědi a tanečnice*) a *Dvaasedmdesátka* (podle hry F. Langra). Spolupracoval však i se současnými autory na scénářích s aktuální společenskou tematikou: s V. Řezáčem (*Až se vrátíš*, na námět E. Řezáčové), s O. Daňkem (kritické drama *Zde jsou lvi*, jehož stažení z distribuce po premiéře 1958 předznamenalo zlom v K. tvůrčí aktivitě), s J. Jílkem a M. Velinským (*Osení*), s M. Stehlíkem (*Dívka s třemi velbloudy*). Podstatně zasáhl do oblasti životopisného filmu tím, že se orientoval na vnitřní drama výjimečné osobnosti a zároveň se snažil postihnout obecně lidské aspekty jejího životního osudu (Mikoláš Aleš s J. Pošem; *Z mého života* o B. Smetanovi podle románu J. Mařánka). Filmové tlumočení operní látky zastupují v K. díle scénář k filmu *Dalibor* (s J. Beránkem) a televizní adaptace opery O. Ostrčila *Poupě* (s M. Stehlíkem).

ŠIFRA: V. K. ■ PŘÍSPĚVKY in: Cesta (1920–30,

1920 PP z nevydaného souboru *Smutný dům*); Časopis agrárního studentstva (1927–28); Čs. voják (1954); sb. Dvacet let spolku Prácheň (Písek 1925); ELK (1941); Film a doba (od 1954); Kino (od 1947); Kult. zpravodaj (od 1927); Květy (1953–54); Lidé a země (1959); Lid. demokracie (1953); Lid. noviny (1927 až 1940); Lípa (1919); Lumír (1932–33); Nár. osvobození (1932); Nový hlas (1932); Otavan (Písek, od 1920); Panoráma (1929–31); Pisecké listy (od 1922); Prácheňský kraj (Písek, od 1920); Pramen (Plzeň, 1926); Rozpravy Aventina (1927–31); Sever a východ (1928 až 1930); sb. Stříbrný vítr (Písek 1940); Tvorba (1934); Venkov (1930); sb. Zájmy Českomoravské vysočiny (1933); sb. Ze Šrámkova Písku (Písek 1967); Zvěstování (1920 R Modré nebe, napsaný na žádost redaktorky R. Svobodové). ■ KNIZNĚ. *Beletrie*: Zatloulaný (R 1925); Ochotníci naruby (FF 1928); Toužení pod javorem (R 1929, z cyklu Země hovoří); Chlapec a kozlonoh (PP 1929); Odcházeti s podzimem (R 1930, podle K. scénáře zfilmováno 1939 s tit. Ohnivě léto); Zapomenutý rok (R 1930, z cyklu Země hovoří); Hlas nejvroucnější (R 1931, z cyklu Země hovoří); Dionýsos s růží (P 1932); Klaris a šedesát věrných (R b. d., 1932, prem. K. dramatizace 1933 s tit. Nesmírný štít); In memoriam Ady (P 1934); Athoské jaro (P 1940); Housle a sen (lit. scénář, 1947). ■ SCÉNICKY. *Dramatizace*: F. Šrámek: Stříbrný vítr (1939) a Odcházíme, vracíme se (1941, dramatizace povídek Lavina a Klavír a housle). ■

LITERATURA: J. Hloucha: V. K. čtyřicetiletý (1940); L. Bartošek: Básník českého filmu V. K. (1970); J. Dvořák: Poetický svět V. K. (1989). ■ ● ref. Zatloulaný: A. C. Nor, Host 5, 1925/26, s. 59; B. Polan, Pramen 6, 1925/26, s. 111; J. O. Novotný, Cesta 8, 1925/26, s. 147 ●; ● ref. Ochotníci naruby: E. S., LidN 23. 3. 1928; M. Hlávka, Student. časopis 7, 1927/28, s. 232; vz. (V. Zelinka), Zvon 28, 1927/28, s. 587 ●; ● ref. Toužení pod javorem: jv (J. Vodák), Čes. slovo 23. 3. 1930; G. (F. Götz), NO 20. 7. 1930; Kp. (J. Knap), Venkov 9. 8. 1930; AMP (A. M. Piša), PL 24. 8. 1930 ●; A. N. (Novák): ref. Toužení pod javorem a Chlapec a kozlonoh, LidN 22. 6. 1930; vz. (V. Zelinka): ref. Chlapec a kozlonoh, Zvon 31, 1930/31, s. 166; K. Sezima: ref. Toužení pod javorem, Chlapec a kozlonoh, Zapomenutý rok a Odcházeti s podzimem, Lumír 57, 1930/31, s. 497; an.: ref. Zapomenutý rok, Hlídka 1931, s. 72; ● ref. Zapomenutý rok a Odcházeti s podzimem: AMP (A. M. Piša), PL 15. 3. 1931; B. Jedlička, LidN 4. 4. 1931 ●; ● ref. Odcházeti s podzimem: T. V. (Vodička), Čin 2, 1930/31, s. 496; vz. (V. Zelinka), Zvon 31, 1930/31, s. 377; A. M. Piša, LitN 1931, č. 5; J. V. Sedláček, NL 22. 3. 1931; ach. (V. Prach), Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 18 ●; ● ref. Hlas nejvroucnější: ne (A. Novák), LidN 7. 4. 1932; AMP (A. M. Piša), PL 17. 7. 1932; B. N. (Novák), Čin 3, 1931/32, s. 497; ach. (V. Prach), Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 226 ●; ● ref. Klaris...: J. Karásek, Panoráma 9, 1931/32, s. 25; J. J., Čin 3, 1931/32, s. 1 002; jt. (J. Trojan), Večerník PL 14. 6. 1932; K. Sezima, Lumír

59, 1932/33, s. 534 ●; J. Karásek: V. K., Panoráma 9, 1931/32, s. 83; V. Vávra: Umělecká tvorba V. K., Nový hlas 1932, č. 1, 2; J. Čarek: V. K., sb. Básníci selství (1932, s. 42); ● ref. Dionýsos s růží: V. Vávra, Nový hlas 1932, č. 4; J. Lipanský, Archa 1932, s. 225; F. S., LidN 21. 12. 1932 ●; ● ref. Nesmírný štít: J. L. F. (Fischer), Index 1933, s. 98; Č. J. (Jeřábek), LidN 17. 9. 1933 ●; F. Kašpar: ref. Housle a sen, NO 26. 2. 1947; V. Jelínek: Filmař-básník, Svět práce 1953, č. 14; J. Žalman: Umělecký vývoj V. K., Film a doba 1956, s. 104; ● k šedesátinám: mfa (M. Fiala), RP 7. 10. 1960; J. Pilát, Mladá fronta 7. 10. 1960 ●; F. Bařha: Zemřel V. K., Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1970, s. 7; ● 70. výr. nar.: alh (A. Humplík), Práce 7. 10. 1970; vh (V. Hejn), Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1970, s. 56 ●; J. Dvořák: Pokusy a celistvost v díle V. K. + V. K., Texty 1971, s. 17, 48; J. Hrbas: V. K., lyrik českého filmu, Film a doba 1972, s. 240, 292, 346, 404; E. Kohout in Divadlo aneb Snář (1976, s. 124).

sm

Jiří Kruger

* 1608 *Praha*

† 1671 *Litoměřice*

Latinsky píšící barokní dějepisec Balbínova okruhu, autor reprezentativního souboru zpráv a náboženského podání o církevním životě v českých zemích.

Psal se vesměs Georgius Crugerius. – 1625 vstoupil v Brně do jezuitského řádu, po filoz. a teolog. studiích v Olomouci a ve Vratislavi působil postupně na různých jezuitských kolejích, kolem 1645 v Litoměřicích, 1659–62 byl rektorem koleje v Uher. Hradišti, později byl v Jičíně, koncem 1665 byl přeložen do Hradce Král. Nejméně od 40. let byl spřátelen s B. Balbínem, který stejně jako T. Pešina vysoce hodnotil K. historickou erudici.

K. dosud málo prozkoumanou dějepisnou tvorbu představuje především obsáhlé dílo *Sacri pulveres. Sacerrimae memoriae incliti regni Bohemiae coronae et nobilium eiusdem pertinentiarum Moraviae et Silesiae* (Svatý prach. Posvátné paměti slavného Království českého a jeho vznešených součástí Moravy a Slezska), soustředující ve dvanácti svazcích, věnovaných jednotlivým měsícům, v kalendářním sledu nekriticky shromážděvané události z různých let, které se týkají hlavně církevního života v korunních zemích. Patos díla založeného na protireformačním patriotismu poukazuje na někdejší slávu Českého

království z hlediska katolického názoru, s nevášnivým postojem k husitství a reformaci. Poslední dva svazky (vydané o sto let později jezuitou M. Krammerem) uspořádal za zemřelého autora v duchu jeho původní koncepce B. Balbín, třebaže kritizoval K. kalendářní utřídění bohaté látky jako historiograficky neefektivní. Svazky věnované prvním osmi měsícům jsou většinou provázeny K. latinskými veršovanými skladbami k oslavě některých zvláště ctěných světců připomínaných v tom kterém měsíci (Vojtěch, Norbert, Štěpán, Hroznata aj.). V rukopise zůstal latinský spisek *Flori Austrio-Bohemici pars I. sive Compendium rerum gestarum in inclito regno Bohemiae* (První část rakousko-českého Flora čili Souhrn událostí v slavném Českém království), rekapituluující podle vzoru oblíbeného římského historika P. A. Flora stručně události z let 1500–1526, a další drobnější práce, též genealogické; část se jich dochovala v pozůstalosti B. Balbína, s nímž K. spolupracoval i na některých částech jeho spisu *Diva Montis Sancti*. Přispěl statí o bl. Anežce Přemyslovně i do legendického souboru *Acta sanctorum*, vydávaného jezuitským řádem v Antverpách.

KNIŽNĚ: *Sacri pulveres... Primi menses Januarius* (Litomyšl 1667), *Februarius...* (Litomyšl 1668), *Martialis...* (1669); *Sacri pulveres mensis Aprilis...* (1669); *Mariales triumphis...* (1669); *Sacri pulveres mensis Junii...* (1669); *Sacri pulveres mensis Julii...* (1670); *Sacri pulveres mensis Augusti...* (1670); – posmrtně: *Sacri pulveres mensis Septembris, opus posthumum...* (1672); *Sacri pulveres mensis Octobris...* (1676); *Sacrorum pulverum mensis Novembris...* (1761); *Sancti pulveres mensis Decembris...* (1767). ■ EDICE: in Z. Kalista: *České baroko* (1941, ukázka z kn. *Sacri pulveres*, čes. překl. Z. Kalista). ■

BIBLIOGRAFIE: Č. Zíbrt: *Bibliografie české historie* 2 (1902, s. 529–534, soupis díla s podrobným obsahem). ■ LITERATURA: M. A. Voigt in *Acta litteraria Bohemiae et Moraviae* 1 (1774); F. M. Pelcl in *Böhmische, mährische und schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten* (1786); F. Palacký in *Würdigung der alten böhmischen Geschichtsschreiber* (1830); V. V. Zelený in *Tomáš Pešina z Čechorodu, ČČM 1884–86*; A. Rejzek in *P. Bohuslav Balbín T. J.* (1908); J. V. Šimák: *Zpráva o literární pozůstalosti B. Balbína, uložené v knihovnách kanonie strahovské a Muzea království českého*, *Věstník ČAVU* 24, 1915; A. Kraus in *Husitství v literatuře barokní a osvícenské* (1918); W. Bobek in *Bohuslav Balbín* (1932); Z. Kalista in *České baroko* (1941); B. Ryba in *Soupis rukopisů strahovské knihovny* 3, 4 (1979, 1970); J. P. Kučera, J. Rak in *Bohuslav Balbín* (1983).

jk

Kruh českých spisovatelů

1902–1940

Literární spolek mladých autorů z počátku 20. století a části příslušníků generace 90. let.

Spolek vznikl z podnětů V. Dyka a H. Jelínka. Na rozdíl od sdružení Máj, v němž vedoucí postavení zaujímal literáti z generace lumírovců a ruchovců a jejich následovníci, usiloval Kruh soustředit tehdejší mladou literaturu; měli v něm mít místo jak příslušníci generace 90. let včetně stoupenců Moderní revue, tak nejmladší autoři. Tento úmysl se však zcela nezdařil, neboť se od Kruhu brzy po jeho založení distancovala pro jeho konzervativní tendence řada autorů, jako F. V. Krejčí, F. Gellner aj. Stranou zůstal i F. X. Šalda, který však zpočátku s Kruhem spolupracoval hlavně při jeho přednáškové činnosti. I později, až do svého zániku, zůstal spolek omezen na část příslušníků zakládající generace, v podstatě totožné se spolupracovníky časopisu *Lumír*. Kruh byl založen 26. 1. 1902. Předsedou byl zvolen J. Kamper, funkcionáři J. Hilbert, H. Jelínek a J. Karásek. Členy výboru byli dále F. V. Krejčí (vzápětí však z Kruhu vystoupil), V. Dyk, K. Sezima, K. Rožek (rovněž se s Kruhem rozešel) a O. Theer. Jako předsedové se dále vystřídal V. Dyk, J. Opolský a R. Medek. Brzy po založení Kruhu se jeho členové stali také vůdčí silou Literárního odboru Umělecké besedy. Přes tuto totožnost Kruh s Uměleckou besedou nesplynul, uchovával si i nadále organizační a hospodářskou samostatnost. Opanováním Literárního odboru Umělecké besedy získal Kruh pro své členy i časopis *Lumír*, který se již koncem 1905 s příchodem J. Vlčka do redakce stal orgánem Literárního odboru a 1926–40 i Kruhu, jenž také časopis 1932 odkoupil od nakladatele J. Otty.

Jestliže spolek spisovatelů Máj měl především stavovský ráz a zaměřoval se na zajištění materiálních podmínek spisovatelů, usiloval Kruh, zejména ve svých počátcích, o všestrannou veřejnou kulturní aktivitu. Pořádal společenské večery s recitací mladé tvorby (i mimo Prahu, např. v Plzni), večery humoristické a satirické (v jejich rámci se uskutečnila i loutková představení pro dospělé s parodiemi J. Kampra, V. Dyka aj.). Ve Švandově divadle na Smíchově a v Uranii uspořádal tři cykly divadelních her (první v zimě 1904/05, druhý na podzim 1905

a třetí v Uranii na jaře 1907), doprovázené přednáškami o jednotlivých dramaticích. Vedle světové dramatiky obsahoval repertoár i původní hry mladých českých autorů (V. Dyk, J. Hilbert, K. Kamínek, K. Kolman, J. Mahen, L. Suchý, R. Těsnohlídek, J. Zeman – pseudonym J. Matějky). Cykly měly zároveň podpořit a zdůvodnit předcházející akci Kruhu, hromadné vystoupení proti tehdejší správě Národního divadla (ředitel G. Schmoranz, dramaturg J. Kvapil, lektor J. Lier); brožura *Národní divadlo a české drama* vedení divadla vytýkala přehlížení mladé české dramatické tvorby a špatné zacházení s jejími autory. Vyšla 1904 a podepsalo ji třináct členů Kruhu, z nečlenů pak s ní projevil souhlas O. Březina a principiálně i F. X. Šalda, který však svůj podpis hned nato odvolal; J. Karásek prohlásil, že byl podepsán bez svého souhlasu. Proti brožuře vystoupil zejména F. V. Krejčí a J. Pelcl. Kolem Šaldova podpisu se rozvinula obsáhlá polemika, tzv. podpisová aféra, na níž se na jedné straně podíleli F. X. Šalda, J. Kvapil a týdeník Slovo, na straně druhé K. Sezima, V. Dyk, J. Kamper a výbor Kruhu. Do polemik vstoupil pak ještě K. Elgart-Sokol. Vystoupení Kruhu mělo za následek, že se spolek podílel na prosazení druhé pražské stálé scény, Vinohradského divadla (1907), v němž se dramaturgem stal J. Kamper. Kruh zasahoval i do kulturních otázek pražské městské správy (veřejné vystavení Rodinovy sochy Kovový věk, záchrana pavilónu Mánesa aj.), pro noviny sepsal memorandum dožadující se větší pozornosti literárnímu životu a tvorbě i větší spolupráce novin se spisovateli aj. Usiloval též o vlastní ediční činnost. První pokus o řadu básnických sbírek skončil vydáním jedině, Dykových Buřičů (1903). 1908 vydal Kruh antologii Nová česká poezie jako protiváhu k Májem vydané České poezii 19. věku (1897–99), v níž byla mladší generace nedostatečně zastoupena. Nejvýznamnějším edičním počinem Kruhu se stala edice Besedy Kruhu, kde 1926–38 vyšlo deset svazků prací básnických, prozaických, dramatických i literárněkritických (mj. V. Dyk: Domy, A. Novák: Nosiči pochodní, K. Sezima: Mláží). Mimo edici vydal Kruh 1928 bibliofilsky sbírku V. Dyka Anebo a k pátému výročí jeho smrti verše H. Jelínka Harrachovské elegie (1936). Spolek zanikl za druhé světové války, když byla jeho činnost, podobně jako řady jiných institucí, nacisty zastavena.

LITERATURA: A. Pražák: Dějiny literárního odboru Umělecké besedy, in Padesát let Umělecké besedy 1863–1913 (1913); H. Jelínek: Zapomenuté jubileum, Lumír 59, 1932/33, s. 35; F. Skácelík: Dvacetiletí literárního odboru Umělecké besedy, in Sedmdesát let Umělecké besedy 1863–1933 (1933) + Společná práce redakční, Lumír 64, 1937/38, s. 500; K. Sezima in Z mého života 1–4 (1945–48); H. Jelínek in Zahučaly lesy (1947); F. X. Šalda in Kritické projevy 5 (1951, zde též E. Macek: Poznámky vydavatelovy, jež shrnují polemiky kolem brožury Národní divadlo a české drama).

zp

Rudolf Krupička

* 4. 12. 1879 Starkoč u Časlavi

† 20. 10. 1951 Kutná Hora

Básník a dramatik z okruhu Moderní revue a české literární dekadence.

K. rodičům patřila sušárna čekanky v Bučicích u Časlavi, později továrna na ocet v Kutné Hoře. K. studoval na reál. gymnáziu v K. Hoře (1891–95), pak na obchodní akademii v Praze (mat. 1898). 1899–1910 pracoval v rodinné továrně, 1910–14 žil střídavě v K. Hoře a v Berlíně, kde zastupoval zájmy firmy. 1915–16 byl na vojně a poté spravoval závod v K. Hoře; zde byl i pohřben.

Jako básník vycházel K. z dekadentních životních pocitů, což se projevilo zejména v milostné lyrice, tvořící základní osnovu jeho básnického díla. Charakterizuje ji milostná deziluze a melancholická dekadentní smyslovost, která chápe ženu jako symbol pohlaví, jako dárkyň rozkoší, a zároveň jako ničitelku snů a nepřítelkyni umělecké tvorby (*Zlatá kotva, Práh srdce*). K. lyrika je přeplněna dekorativními, mnohdy až archaickými obrazy, jež mají zdůrazňovat veršovou virtuozitu, většinou poplatnou poetice J. Vrchlického. V jediné rozsáhlé epické skladbě *První láska* K. svou představu prvního milostného vzplanutí konkretizoval popisně a konvenčně jako sentimentální žánrový obrázek. V K. dramatické tvorbě převládají komedie (*Velký styl, Nový majestát*) ostře výsměšného, satirického charakteru, mířícího s nenávistnou groteskností proti soudobému měšťáctví a korupci. Nemají vyhraněnou sociální koncepci, jsou především nesené expresionisticko-dekadentní touhou pobuřovat a šokovat

měšťácké publikum, zejména otevřeností v sexuální tematice. K. jediná tragédie *Vršovci* ličí zápas mezi křesťanstvím a pohanstvím na úsvitu českých dějin a je zcela poplatná shakespearovskému modelu historické tragédie. K. dramatická tvorba nedosáhla velkého scénického uplatnění, zejména pro příliš zřejmou převahu básnické dekorativnosti nad smyslem pro dramatickou výstavbu; také postavy jsou často pouhým schematickým zobrazením autorových záměrů a idejí.

PŘÍSPĚVKY in: *Besedy Času* (1904–05); *Čas* (1910); *Kritika* (1925); *Lumír* (1925–38; 1930/31 Česnek pana senátora, 3. jednání nedokončeného D); *Moderní revue* (1908–25); *Nár. obzor* (1906–08); *Nár. osvobození* (1925); *Samostatnost* (1928–38); *Scéna* (1914); *Sever a východ* (1926); *Srdce* (1903–04); *Šibeničky* (1906–07); *Venkov* (1939–41). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie: Velký styl* (D 1915, zkonfiskováno, prem. 1918); *Zlatá kotva* (BB 1918); *Vršovci* (D 1919, i prem.); *Práh srdce* (BB 1920); *První láska* (B 1922); *Nový majestát* (D 1923, prem. 1925); *Láska za lásku* (BB 1927); *Na život a na smrt* (pásmo ze života K. Havlička Borovského, 1936); *Vlast* (scénické pásmo, 1936); *Maminka* (BB 1948). ■

LITERATURA: ● ref. *Zlatá kotva*: K. Toman, *Čes. revue* 11, 1917/18, s. 633; A. N. (Novák), *Lumír* 46, 1917/18, s. 424; J. Karásek, *MR* 1918, sv. 33, s. 212; A. Procházka, *MR* 1918, sv. 33, s. 232 ●; ● ref. *Velký styl*: O. Fischer, *Čes. revue* 11, 1917/18, s. 761 + *Cesta* 1, 1918/19, s. 383; jv (J. Vodák), *LidN* 27. 8. 1918; *Alap* (A. Procházka), *MR* 1918, sv. 33, s. 281; P. M. Haškovec, *Nové Čechy* 1918, s. 463; K. (F. V. Krejčí), *PL* 24. 8. 1918; J. Borecký, *Osvěta* 1918, s. 639 ●; ● ref. *Vršovci*: J. H. (Hilbert), *Venkov* 27. 4. 1919; *Alap* (A. Procházka), *MR* 1918/19, sv. 34, s. 399; V. K. Blahnik, *Topičův sborník* 6, 1918/19, s. 428; *Kazetka* (K. Z. Klíma), *LidN* 29. 4. 1919; J. Borecký, *Osvěta* 1919, s. 379; V. (E. Vachek), *Večerník PL* 26. 4. 1919; K-ček (J. Kодиček), *Tribuna* 27. 4. 1919 ↓ ●; ● ref. *Práh srdce*: R. Medek, *MR* 1920/21, sv. 36, s. 134; J. O. N. (Novotný), *LidN* 5. 6. 1921 ●; ● ref. *První láska*: J. O. Novotný, *Cesta* 4, 1921/22, s. 697; A. N. (Novák), *LidN* 8. 1. 1922; Jar. Kr. (Krecar), *MR* 1921/22, sv. 37, s. 92 ●; ● ref. *Nový majestát*: J. H. (Hilbert), *Venkov* 3. 5. 1925; E. Konrád, *Cesta* 7, 1924/25, s. 586; Rydvan, *Topičův sborník* 12, 1924/25, s. 424; SK (F. Skácelík), *LidN* 3. 5. 1925; jk. (J. Kодиček), *Tribuna* 3. 5. 1925 ●; ● ref. *Láska za lásku*: A. N. (Novák), *LidN* 24. 12. 1927 + *Lumír* 55, 1928/29, s. 39; A. M. Piša, *Host* 7, 1927/28, s. 86; G. (F. Götz), *Lit. svět* 1, 1927/28, č. 3 + NO 26. 1. 1928; -pa- (F. S. Procházka), *Zvon* 28, 1927/28; K. J. (Juda), *Čes. revue* 1928, s. 55; P. F. (P. Fraenkl), *RA* 3, 1927/28, s. 37 ●; ● ref. *Vršovci* (nová insc.): M. Majerová, *LitN* 1929, č. 12; M. Novotný, *Cesta* 11, 1928/29, s. 535; J. J. Paulík, *RA* 4,

1928/29, s. 353; A. M. Piša, *Večerník PL* 4. 5. 1929; B. (E. Bass), *LidN* 5. 5. 1929; Ot. F. (Fischer), *PL* 5. 5. 1929; jeř (J. Fučík), *RP* 9. 5. 1929 ●; an.: Padesát let R. K., *LitN* 1929, č. 22; btk (V. Brtník): Dvě jubilea, *Zvon* 30, 1929/30; kd (E. Konrád): Tichý šedesátník, *LidN* 3. 12. 1939; an.: K šedesátce R. K., *Lumír* 66, 1939/40, s. 159; ● nekrology: an., *Věstník ČAVU* 1951; an., *Práce* 24. 10. 1951; an., *Svob. slovo* 25. 10. 1951 ●.

jm

Josef Krušina ze Švamberka

* 6. 7. 1859 *Lysá nad Labem*

† 7. 7. 1914 *Praha*

Prozaik, autor žánrových črt a povídek z lidového prostředí vesnice i města, průkopník sociální prózy pro mládež.

Psán i Kruchina, ze Švanberka. Pocházel ze staré české šlechtické rodiny. Otec, původně nadporučík dragounů, žil v Lysé n. L. z důstojnické penze, později v Praze jako úředník pojišťovny. K. vystudoval v Praze reálku (mat. 1879) a 4. ročník učitelského ústavu. 1880 nastoupil jako zatímní učitel v Jirkově u Žel. Brodu. Aby se mohl věnovat spisovatelské dráze, 1884 učitelství opustil a pracoval několik měsíců v Praze jako aspirant na státním nádraží, pak se vrátil k původnímu povolání. 1885 učil v Loučkách u Žel. Brodu, 1890 v Třeboradicích u Prahy jako podučitel. 1893 získal definitivu a přesídlil do Dáblic. Od 1902 působil na obecné škole na Žižkově. Pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

K. vyznával dobové tendence realismu a naturalismu, silně na něho také zapůsobily prózy Bret Harta. Nejobsáhlejší část jeho díla tvoří povídky a črty ze života podkrkonošského lidu v Horním Pojizeří (chalupníci, podruzi, tkalci, brusiči korálků, světáci), dále ze středočeského venkova (v povídce *Služba* ze sbírky *Lidé nemilovaní a zamilovaní* zobrazil např. jako jeden ze prvních stávků zemědělských dělníků) a konečně ze života pražských drobných úředníků, malých živnostníků a intelektuální bohémy. Na rozdíl od svého současníka K. V. Raise, s nímž se tematicky sblížoval, směřoval K. k naturalistickému, do detailů odpozorovanému záznamu života bez hlubšího fabulačního a stylizačního úsilí, a tudíž zpravidla i bez vnitřní dramatické

nosti a s jistou dávkou idyličnosti. Spokojil se většinou s žánrovým obrázkem, s kresbou svěrázných figurek, někdy anekdotického, častěji pak groteskního vyznění. Zvláště v obrázcích z Podkrkonoší projevil mimořádný smysl pro charakteristický detail včetně dialektu, věrně odposlouchaného a střídme zaznamenaného v dialogu postav a občas pronikajícího jednotlivými výrazy i do autorské řeči. Dialekt ze severovýchodních Čech a odbornou terminologii tamějších tkalců uplatnil K. i ve svém překladu Tkalců od G. Hauptmanna. Jediné drama, *Miss Fanchetta*, tragédie ze života kočovných kejklířů v Pojizeří, zůstalo v časopisecké podobě (Čes. Thalia). K. psal také národopisné články zachycující svérázné rysy života v Pojizeří. Průbojněji zasáhl K. do literatury prózami pro mládež, v nichž hlouběji než v pracích pro dospělé pronikl do mentality postav a nesentimentálně a neotřele pojal sociální problematiku viděnou zvnitřku dětského světa. Zvláště cyklus povídek *Z prvních potyček* sleduje důsledky střetávání rodinných citových svazků dětí s tvrdou sociální skutečností (láska dítěte dokáže obnovit citový vztah matky k zavrženému otci kriminálníkovi; hladový chlapec bezděčně otráví svou ne-duživou sestru jidlem, které najde v úkrytu psa aj.). Přitom K. zdůrazňoval vliv prostředí na rozvoj dítěte (*V domovské obci*) a zobrazil důsledky rozdílné rodinné výchovy pro utváření jeho charakteru (*Domove, domove...*). V novele *U Benešů* formou kronikářského vyprávění začleněného do rámce folklórních tradic Podkrkonoší se pokusil prolomit předsudky, které chovají chalupníci, lpějící na tradičním způsobu života, vůči těm, kdož se mu vymkli a zvolili kočovnou existenci po boku loutkoherců.

ŠIFRY: -f -a -g, J. K. (Zábavné listy 1879). ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy Času (1901–03); Čas. Společnosti přátel starožitností českých (1899); Čes. Thalia (1887–91; 1891 Miss Fanchetta); Čes. chaloupky (Polička, 1887–91); Dětský máj (Nymburk, 1906–13); alm. Jaro (1900); Květy mládeže; Lit. listy (1890); Máj (1909); Mladoboleslavan (1889–90); Nár. politika (1884); Niva (1892–95); sb. Od kolébky Riegrový (1908); Ruch (1885–88); Stráž na severu (Turnov, 1887–88); Světozor (1886–92); Švanda dudák (1888–1909); Thalie (1897–99); Učitel. noviny (1884); Vesna (1888–90); Zábavné listy (1879); Zlatá Praha (1885–1913); Zvon (1908–09). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Črty (1892); Starým pém (PP 1898); O několika děvčátkách a chlapcích (PP pro ml., 1903); V domovské obci (P pro ml., 1905); O K. Havlíčku Borovském (pro ml., 1906, s výborem); Z prv-

ních potyček (PP pro ml., b. d., 1907); U Benešů (P pro ml., 1908); O Čerchmantovi a jiných věcech podivných čtení kolikeré (PP 1910); Lidé nemilovaní a zamilovaní (PP 1913); Domove, domove... (P pro ml., 1914); – posmrtně: Příhody vzrušující (PP b. d., 1917); Ne samým chlebem (PP b. d., 1921). – *Překlad*: G. Hauptmann: Tkalcí (1898). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Veselá čítanka (1913). ■

LITERATURA: V. Daniček: J. K. ze Švamberka (1957). ■● ref. Črty: F. X. Šalda, Lit. listy 1892 → KP 1 (1949); L. Čech, Osvěta 1894, s. 178 ●;● ref. Starým pém: P. Kunz (F. X. Šalda), Lit. listy 1898 → KP 4 (1951); F. V. V. (Vykoukal), Světozor 1898, s. 573; an., Zlatá Praha 15, 1897/98, s. 262 ●;● k padesátinám: r., Máj 7, 1908/09, s. 506; Č. (V. Červinka), Zlatá Praha 26, 1908/09, s. 515; -n-, Zvon 9, 1908/09, s. 636 ●;● ref. U Benešů: an., Zlatá Praha 26, 1908/09, s. 516; P., Pedag. rozhledy 1910, s. 285 ●;● ref. Lidé nemilovaní a zamilovaní: Ant. Veselý, Čes. revue 7, 1913/14, s. 502; F. Sekanina, Zvon 14, 1913/14, s. 41; F. V. Vykoukal, Osvěta 1914, s. 72 ●; J. Petr: ref. Domove, domove..., Pedag. rozhledy 27, 1913/14, s. 585; ● nekrology: -i-, Topičův sborník 1, 1913/14, s. 543; Č. (V. Červinka), Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 478; an., Máj 12, 1913/15, s. 451; -n-, Zvon 14, 1913/14, s. 588; an., Vlast 30, 1913/14, s. 930; F. V. Vykoukal, Osvěta 1914, s. 871 ●; V. F. Suk: J. K., Úhor 1915; A. N. (Novák): ref. Ne samým chlebem, LidN 3. 3. 1922; I. Herrmann: O šlechtický erb a jméno, Topičův sborník 10, 1922/23, s. 11; J. Voráček in Česká literatura pro mládež (1971).

jpo, zp

Vendelín Josef Krýsa

* 5. 2. 1909 Plzeň

† 24. 1. 1972 Praha

Dramatik a dramatinátor Baarových a Herrmannových povídek, autor kriminalistické a humoristické beletrie, pořadatel antologií a sborníků.

Pocházel z rodiny železničáře. Po maturitě na reálce v Plzni (1928) pracoval od 1932 jako poštovní úředník; zároveň redigoval časopis Ruch českého západu (1932–33) a od 1931 vydával soukromou edici Páteční sloupky, přejmenovanou od 14. svazku na Parnasie. Po přestěhování do Prahy (1939) působil na poště v Jindřišské ul. Na jaře 1941 byl pro nadcházející sezónu jmenován dramaturgem Divadla Anny Sedláčkové v Praze, odkud už v září odešel po aféře, která se rozpoutala proti nastudování Čapkovy Loupežníka a kterou sám pomohl

vyprovokovat obviněním A. Sedláčkové ze sympatií ke K. Čapkovi, o jehož hrách byl přesvědčen, že na české scéně nemají za protektorátu místo. Od 1942 přispíval do Ārijského boje, kde do podzimu 1943 řídil rubriku Divadelní kukátko, plnou politických insinuací proti českým divadelníkům; 4. 9. 1943 zde oznámil svou rezignaci jak na divadelní referát, tak na vedení divadelní rubriky (dále byla vedena pseud. Verus; není jasné, zda se pod ním skrýval K. nebo V. A. Marek). K. znovu pracoval na poště, v poválečných letech na hlavní správě min. vnitřního obchodu. Od 1962 byl v invalidním důchodu.

Literární existenci založil K. cele na apriorní atraktivnosti svých původních i edičních prací. Docíloval jí volbou senzačních publicistických námětů (případem tzv. düsselfordského vraha inspirovaný kolportážní román *Bestie 20. století*, důlní katastrofou podnícený román a pak i drama pronásledované cenzurními zásahy *Důl Nelson*), preferováním kriminalistického nebo lehkého humoristického žánru, dramaturgiemi nebo divadelními adaptacemi povídek oblíbených lidových autorů J. Š. Baara a I. Herrmanna (uváděno ochotnickými scénami), v editorické činnosti pak využíváním už úspěšně vyzkoušených nápadů (např. sborníky Matka v projevech československých básníků a spisovatelů a Naše maminky jsou pokleslou nápodobou sborníku Naše maminky uspořádaného F. Halasem a J. Fischerem) a pohotovými montážemi ohlasů, jichž se některým významným událostem dostalo v denním tisku. Řada K. dramaturgií zůstala v rukopise. Od začátku 60. let znovu publikoval (pod jm. Josef Krýsa a šiframi z tohoto jména odvozenými) v časopisech, a to články a rozhovory z oblasti zdravotnictví, zejména pak příspěvky popularizující pokrok ve zdravotnické technice, ke konci života rovněž fejtony.

ŠIFRY: (Krý), (krý), krý-, -sa. ■ PŘÍSPĚVKY in: Ārijský boj (1942–43); Dnešek (1930–31); Jemná mechanika a optika (1964–69); Květy (1962–71); Kralovický obzor; Lid. noviny (1933–39); Meziaktí (Divadlo Anny Sedláčkové); Mladá fronta (1966); Pražský list (1. 10. 1941 Proč jsem odešel od A. Sedláčkové); Rozhledy (1936); Ruch českého západu (Plzeň); Staňkovsko; Svět práce (1971); Svět techniky (1963–67); Technický týdeník (1962–70); Večerní Praha (1971); Venkov (1931–40); Vnitřní lékařství (1963); Zdravotnická pracovnice (1963–71); Zdravotnické noviny (1968–71); Zvon (1939–40). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*:

Balada o dítěti nemanželském (P 1930); Pohádka života (D pro ml., 1930); Spejblovo májové rozjímání aneb Milenky a máje všech věků (D 1931); Otcovrah (R, Videň 1931); Když hroby hoří... (P 1931); Tři plameny (P 1932); Reportáž z Jugoslávie (1933); Kytíčka z mládí (PP 1933); Bestie 20. století (Petr Kůrten) (P b. d., 1934); Důl Nelson (R 1934); Důl Nelson (D, opr. vyd. po konfiskaci, b. d., 1934, prem. 1938); Štědrovečerní oběť (P 1934); Mocný gróf (Uhlobaron Grass) (D b. d., 1935); Vražda poštovního úředníka Malé (R 1935); Direktoři a aspiranti (D 1935); Kluk a jeho rek (P pro ml., 1936); Dvě příležitostné aktovky: Návrat legionáře Vojtěcha Lomra aneb Poštovní okénko, Štědrý večer havíře Viktora Vocela (1936); Bestie, Propadlý student aneb V dobách apozivace (DD 1936, dramaturgie J. Š. Baara); Silvestrovské zasnuby (D b. d., 1936, dramaturgie I. Herrmanna); Štědrovečerní návštěva nebožtíka Oktaviána Vomastka (D b. d., 1936, dramaturgie I. Herrmanna); Panenka Šmudlenka (D 1940); Artur a Leontýna (D b. d., 1940, prem. 1938; dramaturgie I. Herrmanna); Kornout (D b. d., 1940, i prem.); Vánoční kapr Barbory Kokaizlové (D 1940); Švec Florián Kapusta (D 1941, dramaturgie I. Herrmanna); V soudní síni (D b. d., 1941, dramaturgie I. Herrmanna); Pod jednou střechou (D b. d., 1941, dramaturgie I. Herrmanna); Evička (D b. d., 1941, dramaturgie I. Herrmanna); Kdo je vinen? (D b. d., 1941); Jirka a Šmudlenka (pohádka, 1941); Martin Čípa (D 1942); Poštovní Vavřinec Klepeto (R 1944). – *Ostatní práce*: Obrana civilního obyvatelstva proti leteckým útokům (1938).

■ SCÉNICKY. *Hry*: Hrdinové z Alcazaru (1937, s J. Růžickou); Ze staré Prahy (Exekuce, Podskalská idyla, 1940, dramaturgie I. Herrmanna). – *Překlady*: H. Wölfler, G. Wilhelm: Paní Polanská; G. Weisenborn: Ponorka S 4; H. Rössle: Červená stužka.

■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Hřbitovní poezie (epitafy z plzeňských hřbitovů, 1927, 1930 rozšíř. s tit. Pomněnky českých hřbitovů); Matka (výbor z čes. poezie, b. d., 1929); Matka v projevech československých básníků a spisovatelů (1935); Pod vánočním stromem (antologie poezie a prózy, 1936); Naše maminky 1, 2 (soubor vzpomínek, b. d., 1936, 1937); Vánoce v projevech čes. básníků a spisovatelů (1937); T. G. M. (výňatky z projevů a z tisku, b. d., 1938); Slovo, kniha a strom života (1939); 10. všesokolský slet (výňatky z českého tisku o průběhu sletu, 1939); Kritik Jindřich Vodák (výňatky z tisku po V. smrti, 1940); Zdravice Fr. X. Svobodovi (výbor z novinových článků k S. osmdesátinám, 1940); Josef Hora (výňatky z tisku po H. smrti, b. d., 1945). ■ REDIGOVAL *časopis*: Ruch českého západu (Plzeň, 1932–33); *knížnici*: Páteční sloupky (1931–34, 13 sv.; 1934–36, sv. 14–21 pod tit. Parnasie); *sborník*: Krbcova panoráma Šumavy (1933). ■

LITERATURA: ● ref. Hřbitovní poezie: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 28, 1927/28, s. 575; Č. Zíbrt, ČL 29, 1928/29, s. 47 ●; -pa- (F. S. Procházka): ref. Když hroby hoří..., Zvon 33, 1932/33, s. 99; J. V. P. (Pleva):

ref. Důl Nelson, Index 1934, s. 89; ● ref. a polemika o antologii Matka v projevech...: -tt-, Čin 1935, s. 206; ne (A. Novák), LidN 11. 5. 1935; Nma. (V. Renč): Maminky jako obchodní artikl, Rozhledy 1935, s. 161; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 35, 1934/35, s. 490 ●; L. J. (Jehl): Periférie a horší věci, Rozhledy 1936, s. 37; Tisková oprava, Rozhledy 1936, s. 69; Red.: Periférie a horší věci, Rozhledy 1936, s. 69; R.: Kulturní podnikání vytrvalce V. J. K., Rozhledy 1937, s. 82; -ner.: ref. Důl Nelson, RP 4. 5. 1938; A. Pražák: ref. Kritik J. Vodák, Naše věda 1941, s. 115; B. Srba: K historii fašistické perzekuce českého divadla v letech 1939–45, sb. Otázky divadla a filmu (Brno 1970).

bs

Oldřich Kryštofek

* 7. 6. 1922 *Praha*

† 28. 11. 1985 *Praha*

Lyrický básník, autor veršů i próz pro mládež, literární a divadelní kritik, publicista a teoretik dětského a mládežnického hnutí.

Otec byl inženýr, matka učitelka. 1933–41 studoval na gymnáziu v Praze v Resslově ul., kde měl na něho značný vliv profesor češtiny F. Vodička. Po maturitě (1941) se stal pomocným kreslíčem v Českomoravských strojárnách v Praze-Libni; 1944 byl zatčen a vězněn na Pankráci, v Terezíně a v koncentračním táboře Flossenbürg. 1945–49 byl redaktorem deníku Mladá fronta a zároveň absolvoval pět semestrů filoz. fakulty UK. 1949–52 pracoval jako dělník, později jako redaktor závodního čas. Škodovák. 1952–53 byl dramaturgem lit. redakce vysílání pro děti a mládež Čs. rozhlasu, 1953–56 vedoucím vysílání Televize dětem v Čs. televizi, 1956–61 šéfredaktorem Pionýrských novin. 1961–64 se věnoval pouze literatuře a publicistice, 1964–69 působil jako redaktor Zrcadla kultury v Čs. rozhlasu. Od 1974 byl v invalidním důchodu a žil v Praze. Od 1945 pracoval intenzivně v pionýrském a mládežnickém hnutí, kde zastával řadu významných funkcí; jako spisovatel a publicista podnikal cesty do zahraničí.

K. básnické počátky jsou zřetelně ovlivněny poezií J. Wolkra a V. Nezvala. Jeho vztah ke skutečnosti se osobitě prohloubil teprve prožitkem válečných let a pod vlivem poezie J. Ortena ve sbírce *Bolehlav*. Pak K. publikoval své verše více než deset let pouze časopisecky a stal se

jedním z hlavních představitelů tzv. budovatelské poezie, opěvující až s nadneseným optimismem pracovní úsilí nového, „socialistického“ člověka. Teprve básnickou sbírkou *Modrá obloha* se K. vrátil především k milostné tematice svých předchozích sbírek a svou politickou angažovanost dokázal ztvárnit s větší mírou životního prožitku. Ucelenou kapitolu v K. literární činnosti tvoří práce věnované mládeži: původní verše a prózy, stati a kritické referáty o dětské literatuře, o divadle pro mládež a recitaci, antologie veršů pro děti a programová a organizační publicistika, vyplývající z autorovy všestranné aktivity v pionýrském a mládežnickém hnutí. Po léta byl K. spolupracovníkem rozhlasu, televize, poetické vinárny Viola, jednorázová byla jeho spolupráce s filmem (námět k filmu *Kuřata na cestách*, 1962). – Od 70. let nesměl v Československu z politických důvodů publikovat.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Oldřich Svatý (poezie v Nár. práci 1944); -ok, (ok). ■ PŘÍSPĚVKY in: Akord (1942); Čes. slovo (1944); Čes. domov (1945–47); Československo (od 1947); Českosl. loutkář (1961–70); Divadlo; Doba (1945–47); Estetická výchova (od 1956); Generace (1945–47); Jitro (1940–41); Karavana (1946–47); sb. Každou vteřinu (1964); Kult. politika (1948–49); List mladých; Lit. noviny (1953–65); Mateřídouška (1952–69); Mladá fronta (1945–68); Mladý hlas (1947); Mladý svět (1966–68); MY 47; Nár. práce (1944); Nová mysl (1963–64); Obrana lidu (1961–65, div. kritiky); Obrys (Mnichov, 1982–83); Ohníček (1950–69); Pionierské noviny (1965); Pionýr (1952–69); Pionýrská štafeta (1968–69); Pionýrské noviny (1956–61); Plamen (1961–62); Práce (1958–64); Reportér (1967–69); sb. Rok za rokem (1962); Rudé právo (1962–63); Růst (1947); Řád (1942–43); Štěpnice (1948–49); Tvorba (1948–57); Učitelské noviny (1963–68); Večerní Praha (1963–67); Vedoucí pionýrů (1956–68); Zeměd. noviny (1966); Zlatý máj (1956–65); – posmrtně: Svědectví (Paříž, 1986). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ukrytá v korálech (BB 1941); Hranice (BB 1945); Bolehav (BB 1946); Příběhy Ilji Muromce (PP pro ml., 1948); O radostných písmenkách (P pro ml., 1948); Letě, mláďata (P pro ml., 1957); Modrá obloha (BB 1958); Modrou dálkou světa (BB pro ml., 1962); Malá říkání roku 1976 (BB, Mnichov 1984). – *Překlady*: H. Volanská: Tajemství (1952); K. Szpalski, M. Zalucki: O dvanácti havranech a bílé holubici (1953). – *Ostatní práce*: Mladé Československo (1959, s D. Hajnou). ■ REDIGOVAL *periodika*: Čes. domov (1945–47), Karavana (1946–47), Štěpnice (1948–49), Pionýrské noviny (1956–61), Raketa (dětská příl. deníku Práce, 1962–64); *knižnice*: Bubů (pohádky, 1947–49), Střelka (1960–63); *sborníky*: Sborník 1. světového festivalu mládeže a studentstva v Praze (1947), Od slov

k činům. Sjezd čs. spisovatelů 4.–6. 3. 1949 (1949, s J. Nohou), O velké divadlo pro malé diváky (1958, s E. Kolárem). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Rudý květ (výbor z časopisů prolet. dětí předmnichovské republiky, 1954); Vějíř (verše pro ml., 1958, se S. Pilkovou); Písně rudých průkopníků (zpěvník, 1959); Rok za rokem (výbor materiálů k 40. výr. sovět. pionýr. organizace, 1962); Každou vteřinu (poezie pro ml., 1964, se Z. K. Slabým, H. Polákovou); Vzpomínky Václava Vacka a Marie Vackové (1964, lit. zprac. s A. Kantorovou). ■

LITERATURA: ● ref. Ukrytá v korálech: L. Č. (Čivrný), Čtete 3, 1941; strn. (J. Strnad), Nár. práce 5. 10. 1941; P. Bojar, Studentský časopis 21, 1941/42, č. 1; F. Listopad, Řád 1942, s. 207 ●; ● ref. Hranice: J. Pilař, Zeměd. noviny 9. 9. 1945; J. Morák, Mladá fronta 4. 10. 1945; JH (J. Hájek), RP 22. 12. 1945 ●; ● ref. Bolehlav: I. S. (Slavík), LD 23. 5. 1946; G. (F. Götz), NO 26. 6. 1946; AMP (A. M. Piša), Práce 9. 7. 1946; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 1947 ●; ● ref. Modrá obloha: Z. K. Slabý, NŽ 1958; J. Opelik: Kritické střepy o nové lyrice, HD 1958; gf (G. Franc), LD 15. 7. 1958; V. Stejskal, RP 30. 8. 1958 ●; H. Poláková: ref. Modrou dálkou světa, Čes. jazyk a literatura 13, 1962/63; K. Kyncl: O. K. (nekrolog), Svědectví 1986, č. 77, s. 116.

jm

Karel Krýzl

* 14. 4. 1871 Louny
† 27. 10. 1953 Písek

Autor básnické sbírky milostného a vlasteneckého obsahu, autor učebnic a turistických průvodců.

Studoval na reál. gymnáziu a od 1890 na technice v Praze obor technické chemie. Jako profesor chemie a zbožiznalství působil 1897–1919 na obch. akademii v Hradci Král., potom ve funkci ředitele budoval nový ústav v Ostravě a posléze se stal ředitelem obch. akademie v Teplicích. Od 1928 byl v důchodu a žil v Písku. Literárně byl činný v mládí, kdy též vydal beletristické práce svého předčasně zemřelého bratrance L. Jiráka (1871–93). Později se věnoval tvorbě učebnic pro obch. školy. Za svého pobytu v Teplicích a Písku se zapojil do práce Klubu čs. turistů, mj. i jako autor a redaktor turistických průvodců.

V K. raném básnickém pokusu, obsahujícím vedle veršů intimní bolestínské noty několik patetických vlasteneckých zpěvů, rezonují ozvuky lyriky Hálkovy a Vrchlického i politické poezie S. Čecha (tvůrce Písní otroka vzdal

K. hymnický hold). K. edice začátečnické poezie a prózy L. Jiráka byla aktem piety k blízkému příteli a příbuznému.

PSEUDONYM: Teplický. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Čas (1903). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie:* Hrst polních květů (BB 1896). – *Ostatní práce:* Chemie organická a chemická technologie pro vyšší školy obchodní (1907); Nauka o zboží pro vyšší školy obchodní 1, 2 (1907); Chemie minerální a chemická technologie pro obchodní akademie (1909) aj.; Turistický průvodce po městě Písku a okolí s 28 obrázky (1936). ■ **REDIGOVAL:** Průvodce s plánkem po Teplicích-Šanově (1926). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Pomněnky. Literární práce Ladislava Jiráka (1894). ■

LITERATURA: an.: ref. ed. Pomněnky, Časopis pokrokového studentstva 1894, č. 1; ● ref. Hrst polních květů: Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 6, 1896/97, s. 73; -a- (F. V. Vykoukal), Světozor 31, 1896/97, s. 96 ●.

et

František Křelina

* 26. 7. 1903 Podhradí u Jičína
† 25. 10. 1976 Praha

Básník a prozaik zobrazující soudobou realitu venkova v duchu tradičně chápaného selství a křesťanských mravních zásad, ve 30. letech přední představitel ruralismu; meditativní lyrik, baladický povídkář a romanopisec podhorského kraje, zejména Ještědska, autor mystických a vizionářských práz s historickými náměty, tvůrce eticky akcentovaných obrazů válečného a poválečného života; prozaik pro mládež, literární kritik a publicista.

Pocházel z rodiny kameníka a domkáře a od dětství vypomáhal v hospodářství. Ve Veliši navštěvoval obecnou školu, v Jičíně od 1914 měšťan. školu a od 1918 učitelský ústav (mat. 1922). Nejprve učil na obecných školách na Novopacku (Ústí, Pecka, Roškopov), 1923–24 v Hrádku n. Nisou a v Louce u Litvínova. Od podzimu 1924 do jara 1926 vykonával vojenskou službu v Hradci Král. a v Žamberku. 1926 působil na obecné škole v Letařovicích na Českokubsku a 1927–29 ve Vyskři u Hrubé Skály. 1929 získal aprobaci pro měšťan. školy a nastoupil místo v Čes. Dubu, kde zůstal až do nacistického záboru 1938, poté krátce učil v nedalekých Kobylech. Od poloviny 20. let se věnoval literatuře, sblížil se tehdy s J. Knapem, V. Prokúpkem a s dalšími autory soustředěnými

kolem turnovského časopisu Sever a východ (člen redakce) a společně s nimi se ve 30. letech stal stoupencem literárního směru ruralismus. Jako kritik a fejetonista patřil k pravidelným přispěvatelům deníku Venkov. V březnu 1939 přesídlil do Prahy a učil na měšťan. a později na jednotných školách až do 1951 (pražský pobyt přerušil 1945 krátkým působením v Hradišti na Žatecku). 1951–60 byl z politických důvodů protiprávně vězněn, v květnu 1960 byl amnestován a 1967 plně rehabilitován. Až do penzionování 1964 pracoval jako dělník v pražském stavebním podniku, pak se věnoval úpravě svých starších próz a nové literární tvorbě. V meziválečném období vykonal cestu do Francie, 1967 do SSSR. Zemřel náhle, pohřben byl ve Veliši u Jičína. K. dcerou je spisovatelka Hana Pražáková (nar. 1930).

K. počáteční básnické apostrofy rodného kraje a zahořklé meditace, jež vypovídaly o niterných rozporech mezi pocitem vykořenění a vědomím hlubinných svazků člověka a země, mezi skepsí a metafyzickou nadějí čerpanou z víry v Boha, předjaly následující tvorbu prozaickou. V ní zcela převážilo téma tvrdého života podhůří. První povídky *Hlas kořenů* s příběhy venkovanů, lpějících na rodových kořenech s houževnatostí až sebeničivou, a podobně i motivicky blízké jímavé prózy *Jalovčí stráně* charakteristicky nacházely protiváhu trpkých dějů a osudů v hnutích lidskosti, v činech nesebecké lásky, jež často tvořily dominantu vyprávění. Již zde a hlavně pak v cyklu podještědských románů se vyhranilo krajově rustikální a etické založení K. próz, které se ve 30. letech zařadily mezi reprezentativní díla ruralismu. Základní motivací činu ve smyslu vyššího lidského usilování se v K. románech stávaly vztah k půdě, věrnost tradici a křesťanské mravní zásady. Hrdina *Hlasu na poušti* se zřiká hmotných statků ve prospěch duchovní hodnoty představované starou, po staletí děděnou postilou (závěr tomuto příběhu dotvořil K. v dramatu *Postila*), hrdinové *Puklého chrámu* čelí mravnímu chaosu doby a rozkladnému vlivu města věrností svému údělu na rodném gruntě. (K. tyto romány původně koncipoval jako 1. a 2. díl trilogie Země dědičná.) Konkrétností obrazů, nevyhýbajících se ani drastickým situacím, odstíněním přírodních jevů, podávaných mnohdy s romantizujícím sklonem vytvářet souzvučný nebo naopak ostře disonující doprovod lidských dějů, propojením svěží dikce lidového

vypravěčství s biblickým patosem a konečně vypjatým mravním entuziasmem, blízkým básnířce Podještědí K. Světlé, K. osobitě sloučil a přehodnotil tradice klasické české prózy i tradice písmácké. K. přesvědčení, že společenské zlo pramení především z nedostatku lidského porozumění a soucitu, že svět, který zrazuje lásku, musí být láskou vykupován, ovlivnilo i pojetí sociálního románu z let krize *Hubená léta*, opět aktualizujícího myšlenku o spásné úloze tradičního venkovského a rodinného soužití, a románu *Bábel*, jenž symbolicky spojil peripetie rozlučované lásky Čecha a Němky s tragickými událostmi na česko-německém pomezí těsně před nacistickým zábořem (pův. verze s tit. *Pokoj vám* měla vyjít 1939, její sazba byla rozmetána). Otevřenou kritikou vyúsťující v pamflet na měšťácké politikaření a kořistnictví korespondovala tato díla s obecnými tendencemi české prózy 30. let; příznačně křelinovské bylo zintimňování tématu v souladu s vůdčí mravní ideou a zvýraznění stylových kontrastů mezi persifláží, karatelským horlením i archaizující obřadností reflexivních vstupů a básnivými evokacemi mladé lásky (upomínají na poetiku V. Vančury). Díla s podještědskou tematikou K. později přetvářel a hodlal je přeskupit a doplnit v nový pentalogický cyklus, který však již nestačil uzavřít. Za okupace převážily v jeho tvorbě prózy vizionářského a mystického charakteru, jež na historickém nebo legendárním podkladě vytvářely průhledné alegorie zápasu mezi mocnostmi zla a násilí a silami nesenými duchem účinné lásky a milosrdenství (*Dcera královská*, *blahoslavená Anežka česká* a próza námětově těžící z bojů Indiánů proti španělské expanzi *Amarú, syn hadí*). Etickým idealismem navázala na K. dosavadní díla i tvorba poválečná; vracela se s naléhavým mementem k okupačním létům (zejména obraz lidické tragédie *Každý své břímě*), transponovala četná autobiografická fakta a bohaté K. pedagogické zkušenosti a pozorování do poutavých příběhů z pražské školy (*Na březích Botiče*) a citově exponovaným obrazem *Má přítelkyně Dora* přiblížila básníkům svět z dob, kdy pracoval na stavbě. Charakteristickým prvkem celého K. díla je časté, téměř všudypřítomné téma dítěte, které vstupovalo do vyprávění epizodicky i jako dominantní složka (zvl. *Cesta do Aiginy*) nebo se posléze osamostatňovalo v knihách pro mládež (*Z bukového dřeva*, *Můj otec kapitán* aj.). – V kritice a publicistice 30. let působil K. shod-

ně se svou ruralistickou orientací, přitom vystupoval jako ctitel klasické národní tradice, především K. J. Erbena, K. H. Máchy (podílel se na redakci sborníku Věčný Mácha) a K. Světlé, k jejímuž dílu se hlásil jako k významné inspiraci (mj. doprovodil životopisnou povídkou vydání její prózy Škola mé štěstí). Psal také doslovy ke knihám současných autorů (F. Lesař, F. Bíbus aj.) a v ediční práci se zaměřil na vydávání žákovských slohových prací. – V K. pozůstatosti zůstaly rukopisy z 60.–70. let: vedle *Zednických povídek* a prací pro mládež (*Hry a písně*, *Koho těší svět*, *Po meči a po přeslici*) román *Soud nad Bábelem*, pokračování příběhu česko-německé dvojice z pohraničí, které symbolickou projekcí soukromých osudů do dějů obecných (okupace českých zemí) tvoří celek se starší prózou, dále román z družstevní vesnice *Hana Oralová*, jehož protagonistka se řadí k typickým K. hrdinám spjatým s venkovem a jeho tradicemi, a pak románová féerie s detektivní zápletkou *Bezhlavý hřebec řehla na mraky*, jež v bizarní spleti reálných a ireálných motivů nastoluje otázku možností pravdivého poznání; v rukopise existuje také Bibliografie F. K. zpracovaná M. Trávníčkem.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: K. Janda, Karel Janda; -a, A. M., F. K., K., Kř., ř. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Akord (1939–42); Anděl strážný (Brno, 1947); Arch (Čes. Budějovice, 1969); sb. Básníci selství (1932); Brázda (1938–40); Cesta (1922–28); Cesta za knihou (1938–40); Cyrilometodějský kalendář (1969); Časopis agrárního studentstva (1927–28); Českosl. republika (1928); Českosl. noviny (1922); Českosl. svět (1968); Den (1939, 1941); Déšť růží (1941); ELK (1941); sb. Hollar (1940; v příl. P Daliměřický pohřeb, t. r. i sep.); Jitro (1938); Kalendář Lid. demokracie (1965, 1969, 1972); sb. Kamenný orchestr (1944, P Královna a žebračka); sb. Kameny základní (Břec-lav 1946); Katol. ročenka (1970); Katol. noviny (1970); sb. Kde domov můj (1940); Kolo (Brno, 1937, 1940, 1946–48); sb. K počtě zbraň praporu! (1945); Kritika (1926); Lid. demokracie (1965–69); Lid. listy (1940); Lid. deník (1932, 1936, 1940–41); Listy (1969); Lit. kruh (Mor. Ostrava, 1939); Lit. noviny (1967); Lumír (1933, 1935, 1938–39); Malý čtenář (1940); Městská divadla pražská (divad. program, 1937); Mladá fronta (1946, 1970); Mladý venkov (Brno, 1935–36); sb. Monumenty a květiny T. G. M. (1937); Nár. listy (1934, 1938–39); Nár. obnova (1939–40); Nár. osvobození (1925–27, 1938); Nár. politika (1938–39); Nár. výzva (1940); sb. Náš Ještěd (Liberec 1969); Naše rodina (1970, 1973); Naše řeč (1938, Jazyk české prózy); Obroda (1969); Od Ještěda k Troskám (Turnov, 1970, 1973); sb. O Josefu Pekařo-

vi (1937); Osvěta venkova (1932, 1935); sb. Památník na oslavu osmdesátiletého trvání Raisova stát. koedukačního učit. ústavu v Jičíně (1929); Panoráma (1937); Plamen (1967, 1969); Pojizerské listy (Mnichovo Hradiště, 1931–39); sb. Pozdrav k sedmdesátinám J. Demla (1948); sb. Prezident Osvoboditel (Třebchovice p. O. 1941); Průboj (Ústí n. L., 1968); Radostná studánka (Turnov, 1939–43); Rodný kraj (Ml. Boleslav, 1934); Řád (1939–44); Salón (Brno, 1937, 1941); Sborník K. V. Raise na paměť 10. výr. úmrtí (1936); Sborník pětadvacíti (1969); Selské listy (Olomouc–Přerov, 1935–36); Sever a východ (Turnov, 1925–27); Severočeský deník (Liberec, 1937); Silničář (1962); Slovenské pohľady (Bratislava, 1967); Studentský časopis (1922); Svět práce (1969); Svět v obrazech (1964); sb. Tváří k vesnici (1936); Tvorba (1971, 1973); Večerní Praha (1962–63); sb. Věčný Mácha (1940); Venkov (1929–41, lit. kritika a fejetony); Vlasta (1969–70); Výstavba Prahy (1962); Vyšehrad (1945–48); Zeměd. noviny (1967–69); Zpravodaj Sdružení rodáků a přátel kraje K. Světlé (1971–72); Život (1935); – posmrtně: Bitov. Archy pro poezii, kritiku, život (1991); Všichni stejně. Ze vzpomínek na J. Zahradníčka. ■ **KNIZNĚ.** *Beletrie*: Půlnoční svítání (BB 1927); Hlas kořenů (PP 1927; 1937 upr. vyd. prózy Zápas s tit. Rostl tam jalovec a vřes in Jalovčí stráně, 1942 též samostatně); Předjitřní tma (BB 1930); Plaché světlo (BB 1934); Hlas na poušti (R 1935); Hubená léta (R 1935, upr. vyd. 1969); Postila (D 1937, i prem.); Puklý chrám (R 1937, upr. vyd. 1941 a 1949); Jalovčí stráně (PP 1937, upr. a rozšíř. vyd. 1947, upr. vyd. 1967; 1946 upr. vyd. prózy Vánoční stromek s tit. Zmiji dědek in Zmiji dědek a jiné povídky pro mládež); Klíče království (PP 1939, rozšíř. vyd. 1971; 1946 upr. vyd. prózy Pán ochránce můj in Zmiji dědek a jiné povídky pro mládež); Decera královská, blahoslavená Anežka česká (R 1940, upr. a rozšíř. vyd. 1946, obs. i P Královna a žebračka ze sb. Kamenný orchestr, další upr. vyd. 1969); Amarú, syn hadí (R 1942); Z bukového dřeva (P pro ml., 1943); Zmiji dědek a jiné povídky pro mládež (1946); Můj otec kapitán (R pro ml., 1947); Na březích Botiče (R 1948); Bábel (R 1968); Má přítelkyně Dora (P 1968); Cesta do Aiginy (P 1969); Každý své břímě (P 1969). ■ **REDIGOVAL časopis:** Sever a východ (1925–27, s J. Knapem, J. Knobem, V. Prokúpkem); *sborník:* Věčný Mácha (1940, s jinými); *knížnici:* Česká tvorba (1940–44). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Dětskýma očima. Sborník slohových prací žákovských z Českého ráje (1934); K. Světlá: Škola mé štěstí (1940, zde též K. povídka o mládí K. Světlé); Děti své doby, jak se jeví v slohových zápiscích žákyň měšťanských škol pražských (1946); Květnové dni v slohových pracích žákyň druhé měšťanské školy v Praze-Vršovcích (1946). ■

LITERATURA: ● ref. Půlnoční svítání: J. V. Sedláč, Tribuna 15. 5. 1927; V. Brtník, Venkov 26. 5. 1927; A. N. (Novák), LidN 17. 7. 1927; J. B. Čapek, Sever a východ 1927, s. 157; J. H. (Hora), LitN 1927, č. 16;

A. M. Piša, *Pramen* 7, 1927/28, s. 138 ●; ● ref. Hlas kořenů: vz., *Zvon* 28, 1927/28, s. 125; P. F. (Fraenkl), *RA* 3, 1927/28, s. 63 ●; ● ref. Předjitřní tma: P. F. (Fraenkl), *Naše doba* 38, 1930/31, s. 377; G. (F. Götz), *NO* 4. 1. 1931; AMP. (A. M. Piša), *PL* 1. 2. 1931; Kp. (J. Knap), *Venkov* 10. 5. 1931; F. X. Šalda, *ŠZáp* 5, 1932/33, s. 108 ●; J. V. Sedlák: F. K., in sb. *Básníci selství* (1932); ● ref. Plaché světlo: V. Hrbek (Z. Kalista), *Lumír* 60, 1933/34, s. 540; A. N. (Novák), *LidN* 1. 4. 1934; G. (F. Götz), *NO* 15. 4. 1934; AMP. (A. M. Piša), *PL* 26. 5. 1934; A. Černík, *Čin* 1934, s. 417; J. Knap, *Rozhledy* 1934, s. 45 ●; ● ref. Hlas na poušti: K. Sezima, *Lumír* 61, 1934/35 → *Mlázi* (1936); F. X. Šalda, *ŠZáp* 7, 1934/35 → *Kritické glosy k nové poezii české* (1939) a *Z období Zápisníku* 2 (1987); J. H. (Haller), *NŘ* 1935, s. 145; B. Polan, *Čin* 1935, s. 119; Kp. (J. Knap), *Venkov* 24. 2. 1935; A. N. (Novák), *LidN* 25. 3. 1935; A. M. Piša, *PL* 6. 4. 1935 → *Tricátá léta* (1971) ●; ● ref. Hubená léta: G. (F. Götz), *NO* 29. 6. 1935; A. N. (Novák), *LidN* 28. 7. 1935; AMP. (A. M. Piša), *PL* 28. 7. 1935 → *Tricátá léta* (1971); vbk. (V. Běhounek), *Děln. osvěta* 1935, s. 321; F. X. Šalda, *ŠZáp* 8, 1935/36 → *Kritické glosy k nové poezii české* (1939) a *Z období Zápisníku* 2 (1987); K. Sezima, *Lumír* 62, 1935/36 → *Mlázi* (1936); R. Konečný, *Naše doba* 43, 1935/36, s. 54 ●; R. Habřina: *Čeští ruralisté*, in sb. *Tváří k vesnici* (1936); ● ref. Postila: V. Tille, *LitN* 9, 1936/37, č. 12; kd. (E. Konrád), *NO* 19. 2. 1937 → AMP. (A. M. Piša), *PL* 19. 2. 1937; -á- (J. Rybák), *RP* 19. 2. 1937; A. M. Brousil, *Venkov* 19. 2. a 26. 5. 1937; jv. (J. Vodák), *Čes. slovo* 19. 2. 1937 ●; ● ref. Puklý chrám: Kp. (J. Knap), *Venkov* 25. 12. 1936; V. Renč, *Rozhledy* 1936, s. 321; K. Sezima, *Lumír* 63, 1936/37, s. 452; AMP. (A. M. Piša), *PL* 28. 3. 1937; A. N. (Novák), *LidN* 1. 8. 1937 → F. K.: *Puklý chrám* (1939); B. V. (Václavek), *Index* 1937, s. 58; jw. (J. Weil), *U* 1937, s. 211; J. B. Č. (Čapek), *Naše doba* 45, 1937/38, s. 115 ●; ● ref. sb. *Tváří k vesnici*: V. Černý, *LidN* 1. 3. 1937; B. Václavek, *U* 1937, s. 172 → *Kritické stati z třicátých let* (1975) ●; ● ref. Jalovčí stráně: Kp. (J. Knap), *Venkov* 19. 12. 1937; Rč. (V. Renč), *Rozhledy* 1937, s. 308; drb. (J. Borecký), *Zvon* 38, 1937/38, s. 321; A. N. (Novák), *LidN* 9. 1. 1938; J. B. Č. (Čapek), *Naše doba* 46, 1938/39, s. 119 ●; ● ref. Klíče království: V. Renč, *Venkov* 17. 12. 1939; R. Černý, *Akord* 7, 1939/40, s. 177; J. B. Čapek, *Naše doba* 47, 1939/40, s. 459; vp. (V. Prokůpek), *Kolo* 1940, s. 113; vbk. (V. Běhounek), *Nár. práce* 6. 3. 1940; B. Jedlička, *LidN* 11. 3. 1940; jšr. (J. Šnobl), *Čes. osvěta* 37, 1940/41, s. 77 ●; ● ref. Dcera královská...: J. Pilař, *Čteme* 2, 1939/40, s. 289; J. Heyduk, *Venkov* 8. 12. 1940; -a (J. Hora), *Čes. slovo* 8. 12. 1940; J. B. Čapek, *Naše doba* 48, 1940/41, s. 469; V. Jirá, *KM* 1941, s. 78; K. P. (Polák), *Nár. práce* 19. 1. 1941; J. Strakoš, *Řád* 1941, s. 80 ●; B. Fučík: *Cesta F. K.*, *Akord* 8, 1940/41, s. 325; J. Borovec: *Kusá tvář*, *Jitro* 1941, s. 279; ● ref. *Amarú...*: V. Hloch, *Venkov* 14. 11. 1942; bs (B. Slavík), *LidN* 29. 11. 1942; V. Jirá, *KM* 1942,

s. 323; B. Fučík, *Akord* 11, 1943/44, s. 100; A. Kostohryz, *Řád* 1943, s. 94; V. Lišková, *SaS* 1943 → *Pomrtný odlitek z prací V. L.* (1945) ●; ● ref. *Z bukového dřeva*: B. Fučík, *Akord* 11, 1943/44, s. 218; P. Laičter, *Naše doba* 51, 1943/44, s. 427; bg (B. Golombek), *LidN* 6. 3. 1944; Kas., *Úhor* 1944, s. 58 ●; J. Š. Kvapil in *Venkov* v současné české beletrii (1944); ● ref. *Zmijí dědek...*: list. (F. Listopad), *Mladá fronta* 4. 12. 1946; vpa (V. Pazourek), *Svob. noviny* 9. 8. 1947; V. Stupka, *Kolo* 11, 1946/47, s. 10; N. Č., F. H. (Černý, Holešovský), *Komenský* 72, 1947/48, s. 375 ●; V. Kalivoda-Vévoda: ref. *Můj otec kapitán*, *LD* 30. 11. 1947; K. Jangl (J. Heyduk): *V umění se do penze nechodí* (interview), *LD* 15. 10. 1967; ● ref. *Jalovčí stráně* (upr. vyd.): M. Nyklová, *Več. Praha* 20. 10. 1967; I. Zitková, *Mladá fronta* 30. 12. 1967; M. T. (Trávníček), *Slov. pohľady* 1968, s. 149; M. Petříček, *HD* 1969, s. 64 ●; J. Suchl: S F. K. nejen o literatuře, *Průboj* 19. 5. 1968; ● k 65. nar.: J. Heyduk, *LD* 26. 7. 1968; J. Knap, *Zeměd. noviny* 26. 7. 1968 ●; J. Šnobl: F. K., *ZM* 1969, příl. k č. 10; R. Kraml: F. K. o svém novém románu *Bábel*, *Nové knihy* 1969, č. 6; ● ref. *Bábel: (ju)* (J. Jung), *LD* 20. 2. 1969; I. Zitková, *Průboj* 27. 2. 1969; M. Nyklová, *Svět práce* 1969, č. 9; H. Hodačová, *Práce* 18. 3. 1969 ●; ● ref. *Má přítelkyně Dora*: I. Zitková, *Nové knihy* 1969, č. 3; T. Pěkný in sb. *Maketa* (1969); Z. Vacková, *Tribuna* 1969, č. 12; M. Nyklová, *Več. Praha* 4. 4. 1969; J. Heyduk, *LD* 7. 5. 1969 ●; A. Pilátová: *Tři dny* (o K. učitelském vystoupení v Čes. Dubu 1966), *Učitel. noviny* 1969, č. 13; ● ref. *Bábel, Má přítelkyně Dora*: S. Bartůšková, *HD* 1969, č. 3; Š. Vlašín, *RP* 26. 6. 1969 ●; ● ref. *Hubená léta* (upr. vyd.): K. Procházka, *LD* 24. 6. 1969; vbk. (V. Běhounek), *Práce* 9. 7. 1969; I. Zitková, *Průboj* 8. 7. 1969; G. Skýpala, *Nové knihy* 1969, č. 24 ●; R. Kraml: *Historický román Dcera královská* (rozhovor s F. K.), *Nové knihy* 1969, č. 39; ● ref. *Dcera královská...* (upr. vyd.): E. J. Havlíček, *Zeměd. noviny* 17. 11. 1969; I. Zitková, *Mladá fronta* 19. 11. 1969; M. Nyklová, *Več. Praha* 26. 1. 1970 ●; N. Marešová: ref. *Cesta do Aiginy*, *Průboj* 5. 3. 1970; E. J. Havlíček: *Základní zápas F. K., Teologická revue čs. církve* 1970, s. 57; ● ref. *Každý své brimě*: S. Bartůšková, *HD* 1970, s. 41; I. Z. (Zitková), *Nové knihy* 1970, č. 3; V. Falada, *Mladá fronta* 23. 1. 1970; M. Flegl, *Kostnické jiskry* 4. 2. 1970; J. Jung, *LD* 5. 2. 1970; -in-, *RP* 18. 7. 1970 ●; (jkl) (J. Kühnelová): ref. *Každý své brimě* (inscenace ve *Virole*), *LD* 29. 5. 1970; M. Janů-Veselá: ref. *Klíče království* (rozšíř. vyd.), *Práce* 26. 1. 1971; -š-: *Jubilant z Podhradí*, *Zpravidaj Šrámkovy Sobotky* 1973, s. 43; Z. Rotrekl in *Skrytá tvář české literatury* (Toronto 1987, Brno 1991).

et

K. Křen

* 29. 11. 1861 *Kojetín*† 18. 2. 1907 *Dubany* (Vrbátky-D.) u Prostějova

Regionální hanácký prozaik, autor humorně zabarvených povídek a črt z vesnického a maloměstského života se staromilským zaměřením.

VI. jm. František Zgoda; podepisoval se též Fr. Křen. Byl synem nemajetného krejčího, měl šest sourozenců. Vychodil obecnou školu v rodišti a Slovanské gymnázium v Olomouci (za studií mu zemřel otec). Po maturitě (1883) studoval bohosloví v Olomouci, kde vstoupil do Literární jednoty bohoslovců. 1885 uveřejnily Kroměřížské noviny jeho první povídku pod pseud. Karel Křen (zamýšleno jako Kojetínský křen, ale sazeč rozvedl iniciálu K. na jm. Karel); další povídka vyšla 1886 v čas. *Obzor* pod jm. Fr. Valský (v Kojetíně bydlela rodina na Podvalí). Po vysvěcení na kněze (1887) se K. dostal do Koldštýna (nyní Branná) u Šumperka (napsal tu také několik povídek ze stavby dráhy). Po 2 letech přešel do Duban u Prostějova, odtud do Bystročic (1890–91), pak natrvalo zase do Duban. Přátelsky se stýkal s B. M. Kuldou, J. Vyhliďalem, K. Dostálem-Lutinovem, občas s V. Kosmákem. Od počátku století byl vážně nemocen (léčil se hl. v Luhačovicích), poslední 3 roky nemohl psát a své práce diktoval. Byl pohřben v Dubanech.

K. se řadí k regionálním hanáckým autorům. Psal mnoho, snadno a kvapně, bez většího literárního úsilí a náročnosti; zdůrazňování víry a národnosti pokládal za důležitější než snahu o umělecké hodnoty. Vzorem mu byl sloh Kukátků V. Kosmáka. K. obrázky mají jednoduchý děj i zápletku, žánrově kolísají mezi povídkou, črtou, fejetonem a prostým anekdotickým příběhem s nářečními a lidovými výrazy a úslovími. K. znal dobře venkov a dovedl podat realistickou drobnokresbu s rázovitými figurkami sedláků, domkářů, hospodyň, tetiček a strýčků, cikánů, policajtů, učitelů, kněží a zachytit všední i sváteční chvíle, světla i stíny života lidu na Hané. Přitom se díval na vesnický život staromilsky, řešil všechno podle náboženské morálky a s nedůvěrou k městským novotám, moderní civilizaci a politice, vkládal do povídek kazatelsky výchovná naučení, opatroval je výstražnými poznámkami, nezabýval se psychologii postav. Jeho obrázky a figurky jsou často podávány s humorem konvenujícím nenáročným čte-

nářům. Největší oblibu získala kniha *Strýčkovy rozumy*, vyprávění autentických příhod hanáckého venkovana. Většinu svých próz psal K. pro časopisy, noviny a kalendáře, knižně publikoval jen 6 titulů, které byly znovu vydávány.

PSEUDONYMY: Fr. Valský (*Obzor* 1886), K. Křen-Zgoda. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Hanácké noviny (Vyškov, 1892–94); Hanácký kraj (Prostějov, 1894–1907); Hlas (Brno, 1885–1902); Hlasy z Hané (Prostějov, 1890–96); kal. Král Ječmínek (Olomouc, od 1900); Kroměřížské noviny (1885–87); Mír (Olomouc, 1890–1902); kal. Moravan (Brno, 1893–1903); Mor. orlice; Mor. kalendář národní (Olomouc, 1891–98); Náš domov (Olomouc, 1892–1901); Náš domov (Zábřeh, 1900); Našinec (Olomouc, 1892–1904); Obzor (Brno, 1886); Slezské hlasy (Brno, 1898–1904); Velký zábavný nár. kalendář (Olomouc, od 1905); Vyškovské noviny (1893). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie:* Obrázky ze života (PP 1890); Na té naší Hané 1, 2 (PP 1889, 1895); Strejčkové z Moravy (PP 1895); Tři hanácké příhody (PP 1897); Pod hanáckým nebem (PP 1898); Strýčkovy rozumy 1–3 (PP 1898–1902, pod jm. Fr. Křen); – posmrtně (v rámci Spisů, jež obsahují i povídky z předcházejících svazků, vše pod jm. František K. Křen): Z hanáckých gruntů a mlýnů (PP 1923, Sp. 1); Veselé hanácké příběhy (PP 1923, Sp. 2); Pod hanáckým nebem (PP 1924, Sp. 3); Příhody hanáckých strýčků (P 1924, Sp. 4); Strýčkovy rozumy (PP 1924, Sp. 5); Z hanáckých rodin (PP 1925, Sp. 6); Z kraje hanáckých palem (PP 1925, Sp. 7); Na té naší Hané (PP 1925, Sp. 8); Z niv Ječmínkových (PP 1926, Sp. 9); Obrázky k Desateru (PP 1926, Sp. 10); Obrázky ze života (PP 1926, Sp. 11); Rozmysli si, Mařenko, rozmysli... Pro jedno slovo (P 1926, Sp. 12); Do světa (PP 1927, Sp. 13); Vážně i žertem (PP 1927, Sp. 14). – *Výbor:* Strýčkovy rozumy (1961, ed. J. Obr). – *Souborné vydání:* Spisy (Občanská tiskárna, Brno, 1923–27, 14 sv., ed. J. Vévoda). ■ **KORESPONDENCE:** J. Vyhliďal: Humor K. K. v dopisech (J. Vyhliďalovi z 1889–1905), Archa 1924; A. Dostál: Několik dopisů P. Zgody K. (nezn. adresátu z 1896–1904), Archa 1924 + Několik dopisů F. Zgody K. (slečně u B. M. Kuldý z 1898–1901), Vlast 42, 1925/26. ■ **REDIGOVAL kalendář:** Král Ječmínek (Olomouc, 1900 až 1902). ■

LITERATURA: J. Vévoda: K. K. (1927). ■ jp.: ref. Strejčkové z Moravy, Lit. listy 1895, s. 299; ● nekrology: L. Homolovič, Nár. politika 22. 2. 1907; R. i. p., Hlas 22. 2. 1907; K. Dostál-Lutinov, Našinec 1907, s. 22; F. V. V. (Vykoukal), Osvěta 1907, s. 376; an., Zvon 7, 1906/07, s. 383; -a-, Hanácký kraj 1907, s. 9; an., Náš domov 1907, s. 65 ●; F. Bílý in Nové jaro literární na Moravě (b. d., 1907, s. 15); an. (J. Vévoda): K. K. Zgoda, Náš domov 1918, s. 65; A. Cejnar: K. K., spisovatel a kulturní pracovník moravský, MSIR 1918; Prostějovský: Hanácký spisovatel, Našinec 1924, s. 282; W. Ethen in Portréty a siluety 1 (1926, s. 85); J. Vévoda: F. K. Zgoda Křen, Archa

1926, s. 261; F. Keclík: F. K. K., Hlasy z Hané 1927, s. 7; an.: K. K., Památník 60. výročí čes. gymnázia v Olomouci 1867–1927 (1927, s. 67); J. Staněk in Vývoj literatury české ve střední a severní Moravě (1934, s. 26); B. Vybíral in Beletristický přínos olomouckého kraje (1940, s. 24); B. Slavík in Hanácké písemnictví (1940, s. 107); I: Výročí hanáckých spisovatelů, LidN 28. 8. 1941; an.: Spisovatel hanáckého lidu, LD 29. 11. 1961.

os

Jaroslav Křenek

* 17. 5. 1890 *Třeбенice nad Ohří*

† 5. 9. 1964 *Slaný*

Básník a prozaik, regionální kulturní pracovník.

Narodil se v domě svého dědečka, lékaře-lidumila a vlastence Václava Paříka, u něhož se scházeli čeští politikové, vědci, literáti a umělci. K. otec, učitel a později ředitel školy v Libochovicích, se aktivně účastnil kulturního dění v kraji. Základní školu navštěvoval K. v Libochovicích, reálku v Lounech (mat. 1908). Absolvoval abiturientský kurs při obch. akademii v Chrudimi, pak studoval na Vysoké škole obchodní při pražské technice a současně jako mimořádný posluchač literární historie na filoz. fakultě. Po první svět. válce, kterou prožil na jižní frontě v Albánii, byl zaměstnán v Pražské bance. 1932–50 byl ředitelem Městské spořitelny v Libochovicích, kde žil i v důchodu. Stál v popředí kulturního a společenského života kraje.

Do literatury vstoupil K. před první světovou válkou časopisecky tištěnou subtilní lyrikou, která prozrazuje čtenářskou i teoretickou průpravu, ale i epigonství a nedostatek vlastní básnické invence. Námětem jeho tvorby je především rodný kraj, jemuž kromě raných básní věnoval lyrickou pohádku *Hazmburská saň* a pozdní verše, uveřejňované v krajině tisku, v nichž mj. reagoval na tíživou dobu okupace. Další tematickou oblastí K. díla jsou zážitky z fronty; zpracoval je ve vzpomínkové knize i v souboru lyricky a baladicky laděných povídek.

PŘÍSPĚVKY in: Besedy Času (1912–14); sb. Libochovice (1960); Libochovické noviny (od 1958); Nár. obzor (1913); Nár. osvobození (1926–29); Nár. práce (1944); Osvěta (1914); sb. Památce K. H. Máchy

(1937); Přerod (1924); Turistický obzor (od 1928; na pokr. tur. příručka České středohoří); Zvon (1914 až 1919); Ženské listy (1913); Žně (1924). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Básně (1915); Vzpomínky na vojnu v Albánii (1924); Čtyři albánské povídky (1928); Hazmburská saň (P 1928). – *Ostatní práce*: České středohoří (1929). ■

LITERATURA: ● ref. Básně: K. Fiala, MR 1916, sv. 30, s. 75; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 16, 1915/16, s. 126 ●; ● ref. Vzpomínky na vojnu v Albánii: Kpt. (J. Kopta), NO 29. 1. 1925; J. O. Novotný, Cesta 7, 1924/25, s. 732 ●; F. Frühauf in Literární tradice na Litoměřicku (1965).

sm

Josef Křičenský

* 10. 10. 1871 *Nový Bydžov*

† 25. 3. 1930 *Prostějov*

Dramatik, režisér a herec.

Syn spisovatele Josefa Jaroslava K. – Studoval 1882–87 gymnázium v rodišti (zde redigoval studentský časopis), pak v Praze. Externě navštěvoval malířskou akademii. Poté cestoval osm let po Evropě a Orientu; živil se prodejem vlastních grafických prací. Po návratu do Prahy se věnoval téměř výhradně ochotnickému i profesionálnímu divadlu (Švandovo divadlo na Smíchově, Urania, Vinohradské divadlo). 1913 se přestěhoval do Prostějova, kde pracoval jako městský úředník a byl činný na ochotnických scénách až do odchodu na frontu 1915. 1919 se stal režisérem a hercem Intimního divadla v Prostějově a působil zde až do smrti.

Již v době gymnazijních studií napsal K. drama *Pozdě* (hráno studenty při Husových oslavách v Praze). V dalších hrách (*Drama jedné noci*, *Chycené ptáče*, *Svatební lože*) vycházel ve směr vstřícnosti soudobému diváckému vkusu. Zobrazoval v nich zejména citové vztahy lidí vystavených extrémním životním okolnostem, zdůrazňoval vypjaté dramatické situace a využíval bohaté dějovosti. Z tohoto rázu se vymyká drama *Ostrava*, vyjadřující odpor proti válce a rakousko-uherské monarchii.

PŘÍSPĚVKY in: Koleda (Ml. Boleslav); Lada (Ml. Boleslav); Nár. politika; Vesna (Ml. Boleslav). ■ KNIŽNĚ. *Hry*: Svatební lože (1910, prem. 1909); Drama jedné noci (1924); Chycené ptáče (1924); Když měsíček spanile svítil, Právo prvé noci (1924);

Ostrava (1925). ■ SCÉNICKY. *Hry*: Pozdě (1890); Děti Vltavy (1891). Další tituly uvedené b. d. v kn. V. Ethena Portréty a siluety 1: Ledová panna; Počestná žena; Ráj světa; Tragikomedie. ■

LITERATURA: V. Brtník: ref. Drama jedné noci, Venkov 4. 10. 1924; V. Ethen in Portréty a siluety 1 (1926); ● nekrology: og, LidN 27. 3. 1930; an., Naše kniha 1930, s. 180; R., Pokrok (Prostějov) 28. 3. 1930; -in., Pokrok (Prostějov), 28. 3. 1930 ●.

vp

Josef Jaroslav Křičenský

* 10. 11. 1812 *Holice*

† 16. 4. 1886 *Nový Bydžov*

Prozaik a dramatik, autor románů a povídek, které odpovídaly běžným dobovým čtenářským nárokům.

Na beletristických pracích se většinou podepisoval jen Jaroslav Křičenský. Otec spisovatele Josefa K. – J. J. K. byl synem učitele. 1824–30 studoval na gymnáziu v Hradci Král. (učitelé J. Chmela a V. K. Klicpera), studií na tzv. filozofii v Praze (od 1830) pro hmotný nedostatek po půl roce zanechal. V Hradci Král. získal v březnu 1832 osvědčení o učitelské způsobilosti, učil nejprve v Konárovicích, od podzimu 1832 na hlavní škole v Jičíně. 1835 se odebral do Prahy, chtěl rozšířit své vzdělání (kursy pro učitele na vzorné škole), brzy se však vrátil do rodiště, kde zastupoval nemocného otce. Po jeho smrti (únor 1838) působil půl roku jako učitelský pomocník v Třebosicích (Starý Mateřov-T.), pak se vydal za bratry do Rakous, ale záměr vstoupit do finanční stráže neuskutečnil. Od března 1839 byl déle než tři roky praktikantem duchodenského úřadu v Kolíně, na podzim 1843 byl v Praze, jeho pokusy získat nějaké zaměstnání v právě otevřeném Novém českém divadle v Růžové ulici byly neúspěšné; vrátil se k sestře do Holic, kde se začal soustavně věnovat spisovatelské práci. Od konce 50. let trvale žil v Novém Bydžově (městský duchodní) a v 60. letech se tam podílel na kulturním životě (organizátor ochotnických představení, příležitostná lit. tvorba). Byl pohřben v Novém Bydžově.

1834 otiskl první báseň, pak se nadlouho publikačně odmlčel, od 1845 otiskoval povídky v časopisech i knižně, v druhé pol. 50. let patřil mezi hlavní autory Bibliotéky českých původ-

ních románů historických a novověkých (vyd. K. Jeřábkovou v Praze), 1862 jeho veřejná spisovatelská dráha končí. Jako prozaik se poučil na domácí produkci a hned prvními povídkami prokázal rutinní dovednost a schopnost zmocnit se většiny tehdy běžných žánrů české fabulované prózy (sentimentální novela, povídka vesnická, historická, sociální, humoristická). Psal pak převážně rozsáhlejší prózy s látkou ze současnosti, jejichž hlavním tématem je hon za majetkem a penězi, nešťatící se podvodu ani zločinu a stavící se do cesty přirozeným lidským vztahům, zvláště milenecké lásce. Jsou to prózy čtivé svým přehledným vyprávěčským slohem a čtenářsky přitažlivé bohatou dějovostí, střídáním prostředí a rozmanitostí zřetelně charakterizovaných postav; některé postavy mají značnou reálnou věrohodnost, jiné, poněkud figury rozličných deklarovanych žvlů a intrikánů, prozrazují inspiraci literární. Z žánru tzv. senzačního románu si K. osvojil schopnost rychlého dějového spádu a křížení několika dějových pásem, které je zdrojem napětí (např. *Lichvář a pokoutník*). Jeho vzorem byla asi i tvorba Gogolova, právě v Čechách velmi oblíbená. Dovedl to drobnější práce (např. *Kamarádi*) i skladby s náročnějším záměrem, jako je *Pravda ve lži*. Motiv vyhledávání nevěsty slouží v tomto „obrázku z času nynějšího“ pokusu o groteskní zkratku ve zpodobení měšťanského světa, jeho povrchnosti, domýšlivosti, pitvoření, chamtivosti, nemravnosti, národní lhostejnosti, nevzdělanosti. 1856 oznámený román *Příhody sirotka* nevyšel, v pozůstalosti K. zůstalo několik větších netištěných próz. Jeho divadelní hry s historickou látkou, *Rastislav a Svatopluk* z 1849 a *Boj o trůn*, byly oceněny v dramatických konkurech; tragédie *Boj o trůn* byla provozována v pražském Stavovském divadle a neúspěch provedení zřejmě spočíval v nedramatičnosti textu.

ŠIFRA: F. H. (provedení hry *Boj o trůn*). ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. včela (1845–46); Květy české, pokr. Květy (1834 a 1845–46; 1846 Lest nad sílu. Nástin z dob husitské války); Lumír (1859–60). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Láska a hřích, Fraška v novele a novela ve frašce (PP 1856, na konci připojena P Kamarádi); Jak se kopnický Vávra dostal z rychtářství (P 1857); Lichvář a pokoutník (P 1857); Statkář a jeho láska (P 1858); Pravda ve lži (P 1860). ■ SCÉNICKY. *Hra*: *Boj o trůn* (1862). ■

LITERATURA: ● ref. Láska a hřích: J. B. Malý, ČČM 1846, s. 654; an., Květy 1846, s. 83; an. (K. Havlíček), Pražské noviny 15. 2. 1846 ●; an.: Zpráva

soudců o čtrnácti dramatech, ježto k dosažení prémie panem Ferd. Fingerhutem... vysazené tohoto roku se byly sešly (též popis hry *Boj o trůn*), Pražské noviny 12. 8. 1860; H. (V. Hálek): ref. Pravda ve lži, NL 5. 1. 1861; J. Neruda: ref. *Boj o trůn*, Hlas 3. 2. 1862 → České divadlo 1 (1959); K. Sabina: Novelistika a romanopisectví české doby novější, Krit. příl. k NL 1864 → Články literárně dějepisné 2 (1916); ● nekrology: F. Čenský, Osvěta 1886, s. 1107; Lit. listy 1886, s. 164; Ruch 1886, s. 207; Zlatá Praha 1886, s. 319; Rozhledy literární 1, 1886/87, s. 23 (vše an.) ●; J. Neruda: J. J. K., Humorist. listy 7. 5. 1886 → Podobizny 3 (1954); an.: J. J. K., Světozor 1886.

mo

Petr Křička

* 4. 12. 1884 *Kelč* u Valašského Meziříčí

† 25. 7. 1949 *Okarec* u Třebíče

Básník a překladatel; lyrik promítající do přírodních a intimních témat svůj vztah k rodnému kraji a prožitky frontového vojáka první světové války, později autor satirických veršů a poezie podnícené okupací a válečnými událostmi; překladatel ruské poezie, především díla A. S. Puškina, a ruské a francouzské dramatické tvorby.

Otec byl řídící učitel, bratr Jaroslav K. (1882–1969) hudební skladatel. K. prožil dětství v Kelči a v Maršovicích, v blízkém Novém Městě na Mor. navštěvoval od 1894 reálku (mat. 1901). 1901–05 vystudoval na pražské technice obor technické chemie a nastoupil jako volontér-chemik do cukrovaru v Hulině na Hané; v zimě 1906–07 pobýval v Pasteurově institutu v Paříži, v letním období působil jako správce laboratoře ve výzkumném ústavu v Karlových Varech. 1907–08 vyučoval v Moskvě francouzštinu, němčinu a angličtinu. Po roční vojenské prezenční službě pracoval od 1909 jako asistent ve výzkumné stanici při technice v Praze, 1911 složil zkoušku učitelské způsobilosti a univerzitní zkoušku z francouzštiny, 1913 z ruštiny. 1911–13 byl suplemem na obchodní škole v Praze, pak až do 1919 (s přestávkou několika válečných let) učil na škole Ženského výrobního spolku. 1914 byl odveden na ruskou frontu, po zranění 1917 byl zproštěn služby. 1919–37 pracoval na ministerstvu školství a národní osvěty. Zejm. ve 20. a 30. letech vyvíjel rozsáhlou kulturně propagační činnost, pořádal v Praze i na venkově přednášky a večery ruské poezie, na

divadelních scénách byly realizovány jeho překlady ruské a francouzské dramatiky; E. F. Burian použil K. překladů Puškinovy lyriky k rozšíření inscenace Evžena Oněgina (1937). 1930–37 byl K. literárním poradcem Družstevní práce, s B. M. Klikou redigoval edici DP Živé knihy. Byl členem Moravského kola spisovatelů, 1946 byl zvolen řádným členem ČAVU. Pro nemoc byl 1937–47 ve výslužbě; 1947–48 pracoval v knihovně pražské techniky.

Do literatury vstoupil K. překlady ruské poezie, záhy uveřejňoval i básně původní. První sbírka *Šípkový keř* má vitalistický charakter; pod vlivem francouzské poezie křesťanské pokory psal K. verše spontánních citových reakcí, návratu k přírodě a do krajiny dětství. Svět je v nich nahlížen s dětskou bezprostředností a zdůvěřňován personifikacemi. Oslavu prostých věcí a elementárních životních radostí prožívaných v rodinném kruhu však rozrušuje zážitek světové války, vyjádřený zejména v básni *Medynia Glogowska*, v níž soucit s nevinně trpícími a obavy o osud národa přerůstají v nepatetický protest proti válce. Pro tuto ranou K. poezii je příznačná výrazová střídmost (přímá pojmenování, jednoduchá větná výstavba) a často gnómický charakter básnické výpovědi. V další sbírce *Bílý štít* k tomu přistoupila inspirace lidovou poezií, jejíž hudebností i využíváním horáckých nářečních prvků obohatil K. svou poetiku. Dominující tematikou zůstaly harmonizující vzpomínky na dětství, ztvárněné do podoby přírodních obrázků a v drobnou, často humornou epiku. Ve sbírce *Hoch s lukem* se vrací téma světové války v několika baládách i elegiích a spolu s ním se objevují bolestné intimní zpovědi i motivy smrti. Rovnováhu poskytuje básníkovi opět pokorné prožívání osudu a příroda. Tyto tři sbírky jsou vrcholem K. poezie; zvláště první dvě okouzlením nejprostšími věcmi i pokorným zdůvěřňováním světa ovlivnily i vývoj poválečné poezie (J. Wolker aj.). Ve 30. letech vydal K. jen soubor příležitostných veršů a žánrových obrázků *Chléb a sůl*, do něhož včlenil i své překlady z A. S. Puškina, a sbírku veršů a próz *Suchá jehla*, úsměvně i ironicky provázejících denní události. K. pozdní verše jsou plně zaujaty reakcí na druhou světovou válku. K *Světlému oblaku* byl K. inspirován vyvražděním srbského města Kragujevac. Skladba obsahuje jedenáct zpěvů složených v desaterci, parafrázuje starosrbskou hrdinskou epiku a užívá i četných srbismů a ar-

chaického zabarvení jazyka. Sbírka *Píseň meče* se svými postupy opírá o ruské byliny (které K. za války překládal) a podává obraz zápasu sovětského lidu s nacismem. Lyrický komentář válečných událostí od Mnichova až po osvobození představuje sbírka *Běsové* a v satirické podobě knížka *Đábel frajtre*. K. je rovněž autorem textu k pochodu J. Suka V nový život a veršů k instruktážnímu filmu *Lyže, naše křídla* (1944), později publikovaných samostatně. Četné K. verše byly zhudebněny. – Podstatnou součástí K. díla tvoří překlady. Zprvu se obracely k poezii ruského symbolismu (V. Brjusov, K. Balmont), později k tvorbě Puškinově a Lermontovově, k níž K. přistoupil už na základě bohatých zkušeností s ruským veršem i na základě jisté básnické blízkosti; zejména Puškinova poezie odpovídala K. tvůrčímu typu. Vedle překladů ruské a ukrajinské poezie, ruských bylin i dramatické tvorby se věnoval i převodům z literatury francouzské a německé.

PSEUDONYMY: Julius Munk (společ. s J. Kříčkou), P. Hlasivec. ■ PŘÍSPĚVKY in: Bibliofil (1936); Cesta (1918–25); Čes. osvěta (1936); Čes. slovo (od 1932); Čin (1937); ELK (1938); Eva (1936); Haló noviny (1937); Jevišťe (1920); Kalendář čs. novináře (1924); Kalendář kalendářů (1949); Kmen (1926); Kritika (1925); Květy (od 1952); Kytice (1946–48); Lid. noviny (1920–37); Lípa (1920); Listy pro umění a kritiku (1936); Lit. noviny (1936); Lumír (1910–37); Magazin DP (1934–36); Moderní revue (1910); Most (1921); Národ (1917–18); Nár. listy (1914); Nár. osvobození (1924–38); Nár. práce (1941); Naše noviny (1916); Niva (1921); Novina (1910); Nový Pokrok (1937); sb. Náš pohádek 1, 2 (1918, 1919); Panoráma (1931–37, 1947); Práce (1947); Praha–Moskva (1947); Pramen (1921–27); Právo lidu (1918–37); Ranní noviny (1935–37); Rovnost (Brno, 1937); Rozhledy po literatuře a umění (1934); Sborník Jana Karníka (1930); Sever a východ (1927–30); Stráž severu (Liberec, 1946–49); Svatováclavský kalendář na r. 1947 (Jaroměř); Svět práce (1946); Svět Sovětů (od 1946); Svobodné noviny (Brno, 1948); Tribuna (1926); Tvorba (1937); Večerní Čes. slovo (1940); sb. Věčný Puškin (1937); Venkov (1918, 1940); Volné směry (1935); Země (1919–24); Žijeme (1931). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Šípkový keř (BB 1916); Bílý štít (BB 1919); Svět zvířat (BB 1919, k obrázkům J. Lady); Hoch s lukem (BB 1924); Chléb a sůl (BB 1933); Suchá jehla (BB, PP 1933); O Horácku a Horácích (P 1937); Světlý oblak (BB 1945); O neposlušném Budulínkovi (pohádka, 1945); *Píseň meče* (BB 1946); *Běsové* (BB 1946); *Đábel frajtre* (BB 1946); *Lyže, naše křídla* (B 1946). – *Překlady*: V. Brjusov: Cesty a rozcestí 1–3 (1913); Molière: Amfitryón (1918); T. Ševčenko: Úryvky z básní (1920); R. Rolland: Vlci (1921) + Hra o lásce

a smrti (1926); H. Hesse: Siddhárthah (1935); R. Haliburton: Za novými světy (1936, s J. Poberem, jen překlad veršů); A. S. Puškin: Rozmluva nakladatelova s básníkem (1936) + Lyrika (1936) + Pohádka o popovi a jeho služebníkovi Baldovi (1937) + Povídky veršem a prózou (1938, s jinými) + Tři pohádky (1949); M. J. Saltykov-Ščedrin: Dějiny jednoho města (1936); T. Raucat: Důstojný výlet (1941); A. V. Suchovo-Kobylin: Svatba Krečinského (1946, prem. 1921); L. N. Tolstoj: Anna Kareninová (1946); Byliny (1947); N. V. Gogol: Taras Bulba (1947); M. J. Lermontov: Lyrika (1948); – posmrtně: N. S. Leskov: Železná vůle (1949) + Očarovaný poutník (1950); A. P. Čechov: Celá Rus (1950). – *Výbory*: Výbor z básní (1927, ed. autor); Dyk, Medek, Kříčka (1929, ed. F. Pala); Z lyriky P. K. (1929, ed. autor); Sedm básní (1935, ed. autor); Běsové (Čes. Budějovice 1946); Z díla (1954, ed. V. Závada); Tak nikde skrývánek nezpívá (1957, ed. K. Čechák); Šípkový keř (1980, ed. A. Berková); Keř šípkový (1987, ed. V. Falada). ■ SCÉNICKY. *Operní libreto*: Hipolyta (1917, s J. Kříčkou, pseud. Julius Munk; hudba J. Kříčka). – *Překlady*: D. S. Merežkovskij: Carevič Alexej (1921); E. Labiche: Mrzout a hrubián a Tajemný zloděj (1922, pseud. P. Hlasivec); F. Crommelynck: Velkolepý paroháč (1923); Molière: Šibalství Skapinova (1927); A. S. Puškin: O rybáři a zlaté rybce, O popovi a jeho dělníkovi Baldovi (1937). ■ REDIGOVAL knižnici: Živé knihy (1934–37, s B. M. Klikou). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Byliny (1947, s J. Horákem). ■

LITERATURA: L. Stehlík: Pod oblohou Šípkového keře P. K. (1958); B. Dohnal: Překladatel a básník P. K. a české i cizí překlady z Puškina (1970) + Geneze překladu (1971) + K. a Puškin (1979) – knihy shrnují Dohnalovy časop. studie, které již proto neuvádíme; A. Kříčková: Malá vzpomínka na dobrého člověka (1979). ■ ● ref. překl. Cesty a rozcestí 1–3: O. Theer, Lumír 1914, s. 88; R. Medek, MR 1913/14, sv. 28, s. 425 ●; ● ref. Šípkový keř: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 16, 1915/16, s. 461; -t. (G. Winter), Akademie 20, 1915/16, s. 252 a PL 21. 5. 1916; A. V. (Ant. Veselý), Čes. revue 1916, s. 698; rd. (R. Weiner), LidN 20. 4. 1916; jv. (J. Vodák), LidN 20. 5. 1916; K. Fiala, MR 1916, sv. 30, s. 141 ↓ ●; ● ref. Bílý štít: Š. Jež, Cesta 2, 1919/20, s. 629; J. Krecar, MR 1919/20, sv. 35, s. 248; B. Polan, Nové Čechy 3, 1919/20, s. 427; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 20, 1919/20, s. 293; an. (Č. Jeřábek), MSIR 1920, s. 23; -vh- (M. Hýsek), Kmen 4, 1920/21, s. 7 ●; F. Götz: P. K., NO 21. 5. 1924; ● ref. Hoch s lukem: A. N. (Novák), Lumír 1924, s. 385; F. Götz, NO 9. 11. 1924; J. Krecar, MR 1924/25, sv. 40, s. 119; B. Polan, Pramen 5, 1924/25, s. 138; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 25, 1924/25, s. 334 ●; J. O. Novotný: P. K., Cesta 7, 1924/25, s. 297; P. Eisner: P. K., Kmen 1, 1926/27, s. 162; ● ref. Výbor z básní: jh. (J. Hora), Lit. noviny 1928, č. 4; P. F. (Fraenkl), RA 3, 1927/28, s. 189; G. (F. Götz), NO 13. 5. 1928 ●; P. Fraenkl: P. K., RA 5, 1929/30, s. 171; ● ref. Chléb

a sůl. Suchá jehla: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 33, 1932/33, s. 584; A. N. (Novák), LidN 2. 6. 1933; A. M. Piša, Rozhledy 1933 → Třicátá léta (1971) ●; V. Hrbek (Z. Kalista): ref. Chléb a sůl, Lumír 59, 1932/33, s. 528; B. Fučík: Básník konvence a příležitosti, LUK 1933, s. 153; ● ref. překl. A. S. Puškin: Lyrika: J. Weil, Lit. noviny 9, 1936/37, s. 5; V. H. (Z. Kalista), Lumír 63, 1936/37, s. 547; vbk. (V. Běhounek), Děln. osvěta 1937, s. 111; J. Kalousková, LUK 1937, s. 49 ●; ne (A. Novák): Puškin a čeští básníci, LidN 10. 2. 1937; ● ref. Světly oblak: B. Milčan, Svob. slovo 16. 12. 1945; G. (F. Götz), NO 27. 12. 1945; A. M. P. (Piša), Práce 24. 1. 1946; J. P. (Pilař), Zeměd. noviny 14. 2. 1946; Vbá, Rovnost 22. 2. 1946; SHS, LD 21. 3. 1946; L. Kundera, Ml. fronta 21. 4. 1946 ●, ● ref. Piseň meče: G. (F. Götz), NO 7. 6. 1946 a KM 1946, s. 351; AMP (A. M. Piša), Práce 2. 8. 1946; J. Janů: Svob. noviny 10. 9. 1946; K. P. (Polák), PL 28. 11. 1946; L. Stehlík, Svob. zítřek 1946, č. 28 ●, ● ref. Běsové: A. M. Piša, Kult. politika 2, 1946/47, č. 34 a Kytice 1947, s. 185; G. (F. Götz), NO 14. 2. 1947; dr. J. D. (Doležal), Svob. slovo 20. 2. 1947; J. Štern, Práce 23. 2. 1947 ●; F. H. (Hamp), P. K., Práce 30. 3. 1947; K. H. (Horálek): Nové překlady ruských bylin a bajek, SaS 10, 1947/48, s. 247; J. Honzík: K. překlad bylin, Kult. politika 3, 1947/48, č. 20; L. Stehlík: O poezii P. K., Alm. Kmene 1948, s. 179; F. R. Tichý: P. K. a Rusko, Praha–Moskva 1949, s. 253; ● nekrology: bmk (B. M. Klika), Panoráma 1949, s. 36; vbk (V. Běhounek), Práce 27. 7. 1949; J. Dolanský, LidN 29. 7. 1949; an., Slovan. přehled 1949, s. 44; J. Kánský, Kult. politika 4, 1948/49, č. 30; J. Kopta, Věstník ČAVU 1949, s. 52; an., My 49, 1949, č. 31 ●; cd: Básník čistě kresby, Rovnost 4. 12. 1949; M. Fišerová: Nad básnickým dílem P. K., Obrana lidu 4. 12. 1954; B. Polan in P. K.: Z díla (1954); K. Horálek, K. Koževniková, S. Poráková: Nové překlady Puškinových básní, Sovětská jazykověda 1955, s. 279; K. Čechák in P. K.: Tak nikde skřivánek nezpívá (1957); Gm (P. Grym): Vzpomínáme básníka Vysočiny, LD 25. 7. 1959; gf (G. Franc), Tvůrčí odkaz P. K., LD 4. 12. 1959; V. F. (Forst): Vzpomínka na P. K., Tvorba 1959, s. 715; E. Charous: P. K., Kult. život 1959, č. 43; -jb- (J. Brabec): P. K., LitN 1960, č. 8 (k tomu B. Dohnal: Ještě k P. K., Plamen 1960, s. 134); G. Kononov: Lesja Ukrajinka u Čechů a Slováků, Praha–Moskva 1963, s. 367; hey (J. Heyduk): Šípkový keř, LD 24. 7. 1974; A. Berková in P. K.: Šípkový keř (1980); J. Pinkava: P. K. a Prostějov, Štafeta 1981, ř. 7; ● 100. výr. nar.: J. Mourková, Hlas revoluce 1984, č. 49; V. Brabec, Nové knihy 1984, č. 49; M. Nondková, Čes. jazyk a literatura 35, 1984/85, s. 186 ●.

mn

Louis Křikava

* 12. 12. 1873 *Přeštice* u Plzně

† 3. 7. 1920 *Praha*

Dekadentně orientovaný básník; prozaik, zejména autor povídek o patologicky vyšínutých jedincích; fejetonista.

Syn soudního úředníka působícího na různých místech Čech. Studoval na gymnáziu v Kutné Hoře a Chrudimi (mat. 1892) a do 1895 na pražské právnické fakultě. Střídal různá zaměstnání (mj. 1907 advokátní koncipient v Semilech u A. Zemana–A. Staška, úředník, redaktor) i bydliště (Plzeň, Brno, Čáslav, Teplice, Hradec Král., Ostrava, Semily aj., též Vídeň a Berlín). Po 1907 se usadil v Praze a živil se jako soukromý úředník a převážně jako žurnalista. Vedl rozháraný a existenčně nezajištěný bohémský život, často propadal depresím (pokusil se i o sebevraždu), jež se ještě prohlubovaly jeho sklonek k narkománii (morfinista). I přes varování nečetných přátel (R. Těsnohládek, J. Mahen) nedokázal svůj životní styl změnit.

V K. poezii, motivicky navazující na českou literární dekadenci, se střídají pocity únavy, smutku a duševního rozkladu s až cynicky odpudivým pohledem na erotiku. Prvotina *V nocích bezhvězdných* prokázala autorův nesporný básnický talent a mnohdy sugestivně a zdařilým lumírovským veršem vyslovila osobní a milostné city. V dalších básnických sbírkách se na úkor básnické intenzity výrazu prosazovala morbidnost (zvl. *Pavilón moru*) a nad ironickou výsměšností, s níž K. dosud glosoval marnost života, převážil okázalý nihilismus. Také v povídkách se K. soustřeďoval na bizarní témata, zejména ze sexuální oblasti, a za hlavní hrdiny volil lidi duševně choré a vyšínuté (sebevrahy, prostitutky, neurotiky apod.), kteří po marném hledání smyslu života končili tragicky v nemocnicích nebo blázcincích (*Skrytá erotika a jiné povídky*, *Zločin na vsi a jiná próza*). Většinu těchto próz charakterizuje ledabylost ve vystavbě textu a nedostatek hlubšího psychologického a sociálního pochopení pro výjimečné jedince, jejichž životní tragédie byla autorovi převážně záminkou pro expresivní líčení patologických stavů a psychického rozkladu člověka. K. se pokusil psát i satirické a humoristické povídky, jež však nepřesáhly průměr běžné kalendářové produkce. V žurnalistické tvorbě, ze-

jména ve fejetonech, projevil smysl pro sociální otázky a výsměšně napadal měšťáckou filantropii, více ho však zajímaly temné životní osudy „lidí na dně“ než společenská podstata jejich bídy a ponížení.

PSEUDONYMY: Blažej Jordán (zejm. Besedy Času), Louis z Přestic, Vít Ryol (zejm. Švanda dudák). ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Besedy Času (1901–11, 1907 cyklus Zápisky neurastenikovy); Cesta (1920–21); Čas; Čes. svět (1916–17); Hlas národa (1903–04); Lid. noviny (1906–13); Lumír (1907–08); Máj (1902–04); Moderní život (1903); Mor. kraj; Nár. obzor (1908); Pokrokové Podkrkonoší (Semily, 1907); Právo lidu (1916–19); Rudé květy (1906–19); Samostatnost (1912); Srdce (1903–04); Světozor (1896–98); Šibeníčky (1906); ed. 1 000 nejkrásnějších novel (b. d., sv. 70; Etelka Wiedingová); Švanda dudák (od 1908); Topičův sborník (1920–21); Večery (1912); Zlatá Praha (1908–09); Zvon (1900–14); Ženský obzor (1907–09). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie:* V nocích bezhvězdných (BB 1899); Pyrrhova vítězství (BB 1901); Blažej Jordán (BB 1904); Skrytá erotika a jiné povídky (1904); Pavilón moru (B 1907); Zločin na vsi a jiná próza (1909); Škádlivé štěstí a jiný humor (PP 1917); Psychiatrův klobouk a jiné prózy (1919); – posmrtně: Loupežný rytíř Florián a jiné povídky (1921). – *Překlad:* H. Sudermann: Starost (1908). ■ **REDIGOVAL** časopis: Pokrokové Podkrkonoší (Semily, 1907). ■

LITERATURA: ● ref. V nocích bezhvězdných: -a, Světozor 1899, s. 563; O. Theer, Lumír 28, 1899/1900, s. 48; D. (F. V. Krejčí), Rozhledy 9, 1899/1900, s. 196; an. (J. Vodák), Besedy Času 1900, s. 58 ●● ref. Pyrrhova vítězství: O. Šimek, Lumír 28, 1900/01, s. 423; L., Zvon 1, 1900/01, s. 370; J. Karásek, Rozhledy 11, 1901/02, s. 159; H. (V. Hladík), Čes. revue 5, 1901/02, s. 74 ●● ref. Blažej Jordán: W. W., LidN 18. 11. 1904; J. R. (Rowalski), Lumír 33, 1904/05, s. 581; -inka (K. Červinka), Zvon 5, 1904/05, s. 285; K. Z. Klíma, Rozhledy 15, 1904/05, s. 759 ●● ref. Skrytá erotika...: A. Novák, Přehled 3, 1904/05, s. 500; V. Kol. (Červinka), Zvon 5, 1904/05, s. 462; F. V. Vykoukal, Osvěta 1905, s. 365 ●● ref. Pavilón moru: V. O., Nár. obzor 24. 8. 1907; S., Akademie 12, 1907/08, s. 91; B. Vyskočil, Samostatnost 1907, s. 369; J. Rowalski, Lumír 36, 1907/08, s. 322, 341; F. Sekanina, Zvon 8, 1907/08 ●●; F. Nusl: ref. Zločin na vsi..., Stopa 1, 1910/11, s. 473; Kaz. (F. S. Procházka): ref. Škádlivé štěstí..., Zvon 18, 1917/18, s. 278; J. F. Urban: Básník činů – L. K., Stráž (Plzeň) 1919, s. 202; ● nekrology: rt. (R. Těsnohlídek), LidN 5. 7. 1920; an., Naše kniha 1920, s. 75; an., Zvon 20, 1919/20, s. 603; an., PL 8. 7. 1920 ●● ref. Loupežný rytíř Florián a jiné povídky: A. N. (Novák), LidN 17. 12. 1921; Kaz. (F. S. Procházka), Zvon 22, 1921/22, s. 306; M. N. (Novotný), Čes. osvěta 18, 1921/22, s. 266 ●; J. F. Urban in Úvodím Úhlavy (1940).

jm

Křišťan z Prachatic

* kolem 1366 *Prachaticze*

† 4. 9. 1439 *Praha*

Univerzitní učitel a kněz, stoupenec reformních snah; autor spisů teologických, lékařských, matematických a astronomických.

Psal se též Christannus, Cristannus, Cristianus aj. Studoval na pražské univerzitě, 1388 se stal bakalářem a asi 1390 mistrem svobodných umění. Od 1392 přednášel na artistické fakultě matematiku a astronomii. Byl děkanem téže fakulty (1400, 1402, 1417) a rektorem univerzity (1412, 1423, 1427, 1432 a 1436). Jeho teologická dráha začala působením v kostele sv. Michala na Starém Městě v Praze (kazatel, od 1405 farář). 1410 se stal kanovníkem kostela Věch svatých v Praze a 1437–39 byl administrátorem husitské církve. Od počátku své učené dráhy podporoval soudobé reformní snahy, na jeho faře se diskutovalo o Viklefovi, 1414 zavedl v kostele sv. Michala přijímání podobojí. Ujímal se pronásledovaných (např. Š. Pálče, Stanislava ze Znojma 1408) a byl dlouholetým přítelem J. Husa (1411 odmítl ve svém kostele vyhlásit na Husa klatbu, později ho navštívil v Kostnici, za což byl uvězněn). Po Husově smrti se stal K. konzervativnějším (vystupoval proti radikálům, jako byli J. Želivský a V. Koranda), odešel z veřejného života do ústraní a věnoval se vědě. Zemřel na mor.

K. dílo je rozsáhlé; vedle nedochovaných spisů teologických zahrnuje latinsky a česky psané práce z oblasti matematiky a astronomie (*Algorismus prosaicus*, *Computus chiometralis*, *Composicio astrolabii*), lékařství (*Remedium reportatum*, též čes. *Zpráva krátká proti šelmovému času točičto proti moru*, *O mastech, jak je dělati*, *Proti červené nemoci*, *Lékařské knihy* aj.), botaniky (lat. *Erbarius* je koncipován jako farmaceutická příručka, jména bylin jsou uváděna také česky), astrologie a alchymie (*O dvanašti měsících*, *Pranostika*, *Opus perfectum ad Lunam*), kalendáře a proroctví aj. Tiskem vyšly *Rozličná lékařství proti všelijakým nemocem* (1544–72) a *Lékařské knížky z mnohých knih lékařských vybrané...* (poprvé 1544, pak jako celek nebo ve výtazích často vydávány až do 17. stol.), v nichž autor poučen starší evropskou lékařskou literaturou podává návod k léčení různých chorob a stanoví dodnes moderní zásady, jak si uchovat zdraví a dožít se vysokého

věku. *Lékařské knížky* jsou dokladem K. snahy psát odborné dílo jako dílo umělecké a psát je srozumitelně, aby bylo přístupno i laikům. Budoucímu vývoji vědy přispěl K. zejména tím, že v přírodovědném bádání kladl důraz na vlastní pozorování a zavrhl dosavadní způsob pasivního přejímání starých poznatků dávných autorit. Ve své době se K. práce těšily velké oblibě, byly opisovány i upravovány, často bez uvedení jména původního autora.

KNIŽNĚ (posmrtně): *Lékařské knížky z mnohých knih lékařských vybrané...* (1544); *Rozličná lékařství proti všelijakým nemocem* (b. d., mezi 1544–1572). ■ **EDICE**: Výbor z literatury české 2 (1868, ed. K. J. Erben, ukázka z herbáře); in F. J. Studnička: *Algorismus prosaicus magistri Christianni anno fere 1400 scriptus*, *Věstník KČSN* 1893; Výbor z české literatury husitské doby 2 (1964, ed. B. Havránek, J. Hrabák a kol., ukázka z herbáře a Zprávy krátké proti šelmovému času...); K. z Prachatic: *Lékařské knížky* (1974, ed. Z. Tichá). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 4 587–4 592; P. Spunar: *Repertorium auctorum Bohemorum prolectum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans* I (Wrocław 1985). ■ **LITERATURA**: A. Jungmann: *O spojení lékařství s svobodnými naukami*, ČČM 1837; J. Jireček: *Rukověť* 1 (1875); F. J. Studnička: *Algorismus prosaicus magistri Christianni anno fere 1400 scriptus*, *Věstník KČSN* 1893; V. Flajšhans: *Vrstevník Husův*, *Věstník KČSN* 1903; an. (A. Truhlář): K. z P. (dodatky a opravy k biografii), ČČM 1913, s. 181; G. Gellner: Jan Černý a jini naši lékaři do konce doby jagellovské (dodatky), *Věstník KČSN* 1934; J. Vinař in *Obrazy z minulosti českého lékařství* (1959); L. Nový a kol. in *Dějiny exaktních věd v českých zemích do konce 19. století* (1961); B. Havránek, J. Hrabák a kol. in *Výbor z české literatury husitské doby* 2 (1964); Z. Tichá a M. Matoušek in *Lékařské knížky K. z Prachatic* (1974).

zdt

František V. Kříž

* 26. 2. 1900 *Šumice* (Viničné Š.) u Brna
† 24. 12. 1982 *Brno*

Autor lyrizované prózy, esejista a romanopisec.

Po absolvování učitelského ústavu v Brně (mat. 1919) učil na různých školách v Brně (z toho 1924–33 z pověření prof. O. Chlupa na výzkumné třídě při filoz. fakultě, 1946–49 na franc. gymnáziu), 1949–58 byl pracovníkem Výzkumného ústavu pedagogického v Brně pro

obor lit. výchova, pak znovu učil až do odchodu do důchodu (1960).

Ve svých prvních básnických prózách vzdává K. hold pozemskému životu: vědomí krátkosti lidského života probouzí v něm touhu po kráse a dokonalosti, po radosti bytí a tvoření, po lidském sblížení. Zvláštností těchto próz je symbióza pohanského a křesťanského životního názoru. Nejživotnější část jeho díla tvoří vesnické romány, poplatné různým dobovým tendencím: mytizaci půdy, absolutizaci „mravního zákona“ vesnice (*Děti země*), idealizování společenských vztahů. Zároveň však zde vyslovil vřelý obdiv a úctu k práci venkovana. Pro K. prózy je příznačný chudý děj a četné lyrické pasáže, oslavující plodivou sílu v přírodě i v lidech; zde prozrazuje K. spíše pohanskou nežli křesťanskou motivaci. Fabule jeho knih je podřízena problematice mravní, chápané nadčasově, mimo reálné společenské souvislosti. Nejcenější částí K. odkazu je román *Srdnatá Marina*, básnický tlumočený příběh z lidové tradice, vyzařující navzdory baladickému šerosvitu optimismus, víru ve vítězství mládí a dobroty srdce. V pozdní knižce *Oči a srdce* evokuje autor osobitý rys různých rostlin a vyslovuje svůj důvěrný vztah k nim. Od 50. let byl K. též autorem odborných prací pedagogických a spoluautorem čítanek pro základní školy.

ŠIFRA: Kž. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Host (od 1921); Kolo (1946); Komenský; Lid. noviny (od 1934); Moravěnka; Niva (od 1926); Štěpnice; Venkov (od 1927). ■ **KNIŽNĚ**. *Beletrie*: Noc (EE 1920); Evangelium (EE 1923); Jidáš Iškariotský (P 1927); Dionýsos a satyr (P 1928); Eva (P 1929); *Srdnatá Marina* (R 1934); *Děti země* (R 1935); A zpívají (R 1937); V jámě lvové (PP 1946); *Otevřená dlaň* (R 1949); *Oči a srdce* (PP 1970). – *Ostatní práce*: Sovětská literatura pro děti a mládež ve výchově socialistického člověka (1954, s jinými); *Kniha ve výchovné práci družin mládeže* (1958, s jinými). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Jan Neruda v obrazech (1951, s O. Audym a Z. Horalem). ■

LITERATURA: ● ref. Noc: Z., LidN 28. 11. 1920; -vh- (M. Hýsek, Kmen 4, 1920/21; A. Procházka, MR 1920/21, sv. 36, s. 85; -btk- (V. Brtník), Zvon 21, 1920/21; fg. (F. Götz), Niva 1921, s. 20 ●; ● ref. *Srdnatá Marina*: A. N. (Novák), LidN 29. 10. 1934; vbk. (V. Běhounek), PL 8. 11. 1934; K. Sezima, Lumír 61, 1934/35, s. 279; F. X. Šalda, ŠZáp 7, 1934/35, s. 218 ●; ● ref. *Děti země*: A. N. (Novák), LidN 11. 8. 1935; P. Eisner, Rozhledy 1935, s. 169; K. Sezima, Lumír 62, 1935/36, s. 173; F. X. Šalda, ŠZáp 8, 1935/36, s. 247 ●; ● ref. A zpívají: J. Matouš, Rozhledy 1937, s. 308; m. h. (Holás), LitN 10, 1937/38, č. 7; K. Sezima,

Lumír 65, 1938/39, s. 247 ●;● ref. V jámě lvové: F. H. (Hampl), *Práce* 8. 12. 1946; V. Stupka, *Kolo* 11, 1946/47 ●; A. Hájková: *Šedesátiny* F. V. K., HD 1960; Š. Vlašín: ref. *Oči a srdce*, Tvorba 1971, č. 12.

ah

Oldřich Kříž z Telče

* asi 1435–40 *Telč*

† 25. 3. 1504 *Třeboň*

Pořizovatel opisů rukopisných děl latinských i českých; díky jeho opisovačské činnosti zůstala zachována především podstatná část předhusitské lyriky.

Základní vzdělání získal v rodném městě a ve škole při cisterciáckém klášteře ve Žďáru n. Sáz. Od 1455 byl učitelem postupně v Soběslavi, v Roudnici, snad i v Ústí n. L., od 1457 na Vyšehradě. Na pražskou univerzitu se dal zapsat 1459, aby učitelské povolání zaměnil za kněžské. Po vysvěcení 1465 se stal vikářem u Sv. Víta a u Všech svatých na Pražském hradě právě v době, kdy se schylovalo k otevřenému odboji části domácího katolického panstva, k němuž se záhy připojil tehdejší administrátor pražského arcibiskupství Hilarius Litoměřický se svatovítskou kapitulou. Když s ní Hilarius odešel 1467 do Plzně, následoval ji tam i K., který pak působil 1468–72 v Plzni jako kaplan, později jako plebán v Nepomuku, 1476–78 jako oltářník a kazatel v Soběslavi. Tehdy se stal i vyšehradským kanovníkem, patrně jen titulárním. Poslední úsek života prožil jako řeholník kanovník augustiánského kláštera v Třeboni, do něhož vstoupil 1478.

V místech svého pobytu a působení pořizoval si K. pro vlastní potřebu pečlivé kopie nejrůznějších spisů nejenom z oblasti teologie a církevní praxe, ale téměř ze všech oborů středověkého vědění. Dochovaných 26 sborníků K. opisů svědčí o neobyčejně širí jeho zájmů i o jeho pílí. Mezi zapsanými díly je pravděpodobně ne jeden projev, který pochází od něho samého, ale K. autorství ani jeho podíl např. na komentářích k některým spisům nelze s určitostí stanovit. Výjimkou je několik konceptů K. listů soukromým adresátům, jimiž přispěl k soudobé polemice o kalich. Jeho katolické stanovisko je v nich pevné a bezvýhradné, ale prosté nevybíravé bojovnosti jiných soudobých projevů snad

proto, že se K. upřímně zajímal o celou minulost zápasu husitských Čech s římskou církví, jak je patrné z hojného zastoupení starší husitské traktátové literatury v jeho opisech. – K. si zapisoval vedle spisů latinských, jichž je převážná většina, též spisy české, kromě naukových i výtvary umělecké povahy, mezi nimi zvláště veršované lyrické skladby duchovní i světské. Zachytil tak mnohé skladby z domácí veršované produkce předhusitské doby, které se jinak nedochovaly. Platí to především o staročeské milostné lyrice, kterou známe z větší části jen díky jeho opisům.

BIBLIOGRAFIE: J. Kadlec: O. K. z T. (soudpis zapsaných děl), LF 1956. ■ LITERATURA: F. Mareš: Literární působení kláštera třeboňského, ČČM 1896; J. Truhlář: Nové stopy činnosti O. z T., Věstník ČAVU 1897; J. Kadlec: O. K. z T., LF 1956; M. Kopecký in výbor Zbav mě mé tesknosti (1983, s edicí dvou rkp. sb.); F. Všeticka: Staročeská píseň o barvách, Jihočes. sb. hist. 1985, č. 4.

ep

Ktož jsú boží bojovníci viz in Jan Čapek

Ludvík Kuba

* 16. 4. 1863 *Poděbrady*

† 30. 11. 1956 *Praha*

Malíř pozdně impresionistického směru, hudebník, sběratel slovanských lidových písní s nápěvy, etnograf a historik lidové hudby, autor pamětí a cestopisů ze slovanských zemí.

Pocházel z rodiny zámečnicka, druhorozený syn ze třinácti dětí. Po ukončení měšťan. školy se chtěl věnovat malířství, ale na přání rodičů studoval od 1877 varhanickou školu v Praze a zároveň navštěvoval ateliér sochaře B. Schnircha. V té době na něho silně zapůsobil osvobozenécké hnutí jižních Slovanů. 1879–82 studoval na učitel. ústavu v Kutné Hoře (tehdy přispěl pod jm. F. Zarembo do litografovaného časopisu Vesna, vydávaného tajným spolkem Kościuszko, a vystupoval na obranu Polska). 1882–83 učil v Žiželicích u Chlumce n. C., 1883–84 v Sedlci u Kutné Hory. Začal se zabývat lidovými písněmi a poté, co vydal svolání a získal zájem čtenářstva pro svůj velkolepý záměr vydat soubor *Slovanstvo ve svých zpěvech*, opustil

zaměstnání a věnoval se sběratelství; nejprve byl na Slovensku, 1886–93 procestoval, někdy i vícekrát, Lužici, Halič, Rusko, Krajinu a Přímoří, jižní Štýrsko, Korutany, Charvátsko, Slavonii, Černou Horu, Dalmácii, Bosnu a Hercegovinu. Sešitové vydávání písní, které postupně uskutečňoval, 1895 pro finanční těžkosti uvázlo. 1891 vstoupil K. na pražskou akademii výt. umění do Pirnerovy školy (1890 vystavoval v Uměl. besedě obrazy a národopisný materiál z cesty po Černé Hoře). 1893 odešel do Paříže na akademii Julien, odtud podnikl 1894 cestu do Bulharska. 1895 se v Paříži oženil s Českou O. Joujovou, která mu pomáhala v jeho pracích. Společně s ní odjel t. r. do Mostaru a odtud do Mnichova, kde vstoupil do malířské školy Slovince A. Ažbeho. Na další studijní cesty se vydával z různých podpor. V létě 1904 se s rodinou odstěhoval do Vídně, kde se přimkl k malířskému spolku Hagenbund a stal se členem jeho výboru. Sblížil se s vídeňskými Čechy (portrétoval např. celou rodinu J. S. Machara), v létě jezdil s rodinou do Březnice, kde jeho tchán koupil dům. 1910 byl tři měsíce v Itálii, od 1911 žil v Praze, odkud podnikal další cesty. Účastnil se několika mezinárodních setkání věnovaných slovanské etnografii (1929 Řím, 1930 Brusel a Antverpy). Za svou činnost byl odměněn řády a cenami v Jugoslávii a Bulharsku. V Praze spolupracoval se Slovanským ústavem (ústav mu vydal 1. díl *Cest za slovanskou písní*...). 1937 byl členem delegace vyslané do Moskvy na výstavu československého umění. 1939–41 pobýval na Benešovsku, 1942–44 žil každoročně po několik měsíců v Hlinsku. 1945 věnoval Slovanskému ústavu v Praze milión korun na založení fondu pro vědecké zkoumání území obývaného kdysi Polabskými Slovany. V září t. r. byl jmenován nár. umělcem, 1946 mu byl udělen čestný doktorát UK.

K. literární práce byly od počátku spjaty s jeho zájmem o kulturu Slovanstva, zejména o lidové písně, jimž věnoval soustředěnou sběratelskou a badatelskou pozornost. Na cestách podnikaných pro sbírku *Slovanstvo ve svých zpěvech* uplatnil mnohostranné umělecké nadání: zapisoval melodie a texty lidových písní, kreslil zpěváky a zpěvačky v jejich prostředí a zároveň si zaznamenával dojmy z cest. Získal tak bohatý materiál k zasvěceným a svérázně pojatým cestopisům z jihoslovanských zemí a z Lužice (*Světlem slovanským*); jejich texty vznikaly z K. veřejných přednášek nebo i z jeho

článků a studií, obsahovaly i popisy lidové architektury a kroků a byly provázeny K. ilustracemi. Shromážděný materiál K. uplatnil i v národopisných studiích, jimiž významně přispěl k etnografickému a muzikologickému výzkumu sledovaných oblastí. Z jeho sběratelské práce jsou nejceennější soubory lužickosrbských a jihoslovanských písní, jimiž se zabýval i v studiích obsažených v melografickém souboru *O písní slovanské*. Teoreticky vždy směřoval k syntetickému pojetí zákonitostí a zvláštností písní jednotlivých slovanských zemí a problematiky slovanských písní jako celku. Sběratelské poznatky zachytil v črtách a statických soustředěných ve spise *Cesty za slovanskou písní 1885–1929*, v němž slovesnou složku provázejí kresby a hudební příklady. Tyto K. práce znamenaly ve své době jednu z originálních cest české kultury a setkaly se s živým ohlasem i v zahraničí, zvláště ve slovanských zemích. Reminiscence na setkání s pozoruhodnými osobnostmi, které ho zaujaly při cestách, i autobiografická vyznání shrnul v knize *Zaschlá paleta*; přešly do ní mnohé vzpomínky publikované již dříve, mj. i kniha *Moje Čína*.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: F. Zaremba, Istap, Jan Holový, J. Pozděná, J. Stanko, J. Tymko, K. Ivaš, K. I. Vdulabuk, V. Růžek (Pražské noviny, Vesna); L. K., V. N. (Pražské noviny), X. (Časopis čes. turistů). ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1895, 1902); ČČM (1888); Časopis čes. turistů (1913); Časopis Mačice Serbske (Bělehrad, 1887, 1931); Československý věstník (1920–22); Čs. republika (1922–25); Dalibor (1888–89, 1921–25); Dětský máj (Nymburk, 1912); Dílo (1904, 1921, 1923, 1941); 3. Kongres der Internationalen Musikgesellschaft (Vídeň, 1909); Hlas národa (1888–90); Hrvatska misao (Záhřeb, 1904); Hudební revue (1912–13); Ilustrovaný svět (1903); Kalendář Besed lidu (1896); Kalendář vídeňských Čechů (1910); Komenský (Vídeň, 1906); Květy (1887–1906); sb. L. K. malíř (1946, promoční řeč při udělení čestného doktorátu UK); Lid. noviny (1922, 1925); Lumír (1888); Lužica (Budyšin, 1888, 1922); Lužickosrbský věstník (1922–27); Nada (Sarajevo, 1895); Nár. listy (1888–1923); Nár. politika (1922); Naše hlasy (Čes. Brod, 1906); Nové módy (1891); Novina (1909); Osvěta (1887–94); Paleček (1886); Právo lidu (1923); Pražské noviny (1896–97); Prémie Umělecké besedy (1894); Ruch (1887–88); Samostatnost (1913); Sborník československé jednoty (1887); Sborník sjezdu slovanských geografů a etnografů (1926); Sborník za národní umotvorenija, nauka i knižnina (Sofia, 1893–94, 1913); Slánský obzor (1937); Slavia (1922 až 1923, 1928–29); Slovanské štúdie (Bratislava, 1957); Slovanský přehled (1898–1929); Slovanský sborník

(1887); Slovenské pohľady (Martin, 1901); Sveta Cecilija (Záhřeb, 1923); Tribuna (1924); Venkov (1923 až 1925); Vesna (Brno, 1889); Věstník národopisné výstavy v Praze (1893–94); Vídeňský nár. kalendář (1907); Volné slovo (Kutná Hora, 1885); sb. Z temna poroby k slunci svobody (1922); Zbornik za narodni život (Záhřeb, 1898); Zlatá Praha (1887–90). ■ **KNÍŽNĚ.** *Cestopisy, paměti, národopisné a muzikologické práce:* Světem slovanským 1–6 (1. Na Černé Hoře, 1890; 2. Čtení o Lužici, 1925; 3. Čtení o Starém Srbsku, 1932; 4. Čtení o Makedonii, 1932; 5. Čtení o Dalmácii, 1936; 6. Čtení o Bosně a Hercegovině, 1937); Česká muzika (1894); O písní slovanské 1–3 (1. Píseň národní, 1923; 2. Píseň Srbů lužických, 1922; 3. Píseň jihoslovanská, 1923); Arnošt Muka (1924, s M. Krječmašem, J. Pátou); Ruská hudba a její tvůrce (1927, se S. Orlovem, I. Lapšinem); Makedonská píseň (1930); Cesty za slovanskou písní 1885–1929 1, 2 (1. Slovanský západ a východ, 1933; 2. Slovanský jih, 1935; vyd. obou dílů 1953); S paletou po Březnici a okolí (1933); O významu lužického národopisu pro Slovanstvo (1934); Moje Čína (1946, ed. Š. Jež); Zaslhlá paleta (1955, obs. též Moje Čína). – *Výbor:* Krížem křámem slovanským světem (1956, ed. V. Fiala). ■ **KORESPONDENCE:** Dokumenty k istorii slavjanovedenija v Rossii (ruské Akademii věd z 1892–95; 1948, ed. B. D. Grekov); K. Janský: Dva dopisy L. K. (K. Knittlovi a Nár. listům z 1883), Nový život 1953; J. Doležal: První cesty L. K. za slovanskou písní ve světle jeho korespondence s E. Jelínkem (z 1883–94), ČL 1954; J. Stanislav in L. K., zakladatel slovanské hudební folkloristiky (J. Stanislavovi z 26. 6. 1957; 1963); Adresát J. Mahen (Mahenovi z 1937–38; 1964, ed. J. Hek, Š. Vlašín); Depeše z konce tisíciletí (V. Nezvalovi z 1944–53; 1981, ed. M. Krulichová, M. Vinařová, L. Tomek). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Slovanstvo ve svých zpěvech (I. kniha: 1. Píseň české, 1884; 2. Píseň moravské, 1884–85; 3. Píseň slovenské, 1884–88; II. kniha: 4. Píseň polské, 1887, přel. K. Prokop, J. Smrtka; III. kniha: 5. Píseň lužické, 1885–88, též samostatně Píseň lužickosrbské, 1921, přel. H. Máchal; IV. kniha: 6. Píseň ruské, 1885–88, přel. J. V. Bohuslav; V. kniha: Píseň jihoslovanské: 7. Píseň slovinské, 1890; 8. Píseň černohorské, 1890, též samostatně Album černohorské, 1890; 9. Píseň charvatské, 1892, též samostatně Album charvatské, 1894; 10. Píseň dalmatské, 1893–95, vše přel. B. Daďourek; 11. Píseň srbské (z království) 1923; 12. Píseň bosensko-hercegovské, 1927, dříve Pjesme i napjevi iz Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1906–09; 13. Píseň ze starého Srbska, 1928; 14. Píseň makedonské, 1928; 15. Píseň bulharské, 1929, vše přel. J. Hudec). – *Výbory:* Z luhů slovanských (1891); Trojlístek písní dalmatských (1913). ■ **BIBLIOGRAFIE:** an.: Mistr L. K. Bibliografie jeho prací o Lužici, Lužickosrbský věstník 1924; J. Páta in L. K. (1926); in sb. L. K., malíř (1946, výběrová bibliografie). ■ **LITERATURA:** J. Páta: L. K. (1923, rozšíř. vyd. 1926); F. Kovárna: L. K. (1935); L. K.

Katalog 2. výstavy v salónu Výtvarné dílo (1943); J. Seifert, V. Nezval, M. Míčko, V. V. Štech: L. K., malíř (1946); V. V. Štech: L. K. (1949); M. Míčko: Národní umělec L. K. (1950); J. Stanislav: L. K. zakladatel slovanské hudební folkloristiky (1963); L. M. Kuba: Melografické drama L. K. (1980); V. Kyncl: Když u nás maloval L. K. (1983). ■ ● ref. Slovanstvo ve svých zpěvech: an. (L. Janáček), Hlídka lit. 1886, s. 313 a 1887, s. 43; ad. Mladoboleslavan 24. 10. 1888; an., Krok 1889, s. 118; J. B., NL 28. 9. 1890; -ter. (J. B. Foerster), NL 9. 2. 1889; J. Páta: Českoslužický věstník 1922, s. 59; O. Zich: Československo-jihoslovanská liga 1923, s. 29; R. J., PL 8. 4. 1923; J. Thiersot, Listy Hudeb. matice 1924, s. 402; B. Širola, Listy Hudeb. matice 7, 1927/28, s. 280; K. S., Samostatnost 14. 12. 1928; M. O. (Očadlík), Kmen 2, 1928/29, s. 42; J. Hch. (Heidenreich-Dolanský), LidN 6. 3. 1929; ov., LidN 8. 3. 1929; Č. (A. Černý), Slovanský přehled 1929, s. 58 a 1930, s. 171; V. Sis, NL 30. 1. 1930 ●; ● ref. Album černohorské: V. V. Z. (Zelený), Hlas národa 26. 8. 1890; -ter. (J. B. Foerster), NL 13. 12. 1890 ●; ý (O. J. Novotný): L. K., Zlatá Praha 1891, s. 45, 56; ● ref. Na Černé Hoře: F. Pátek, Vlast 8, 1891/92, s. 563; J. Š., Obzor 1892, s. 143; an., Zlatá Praha 1892, s. 264, 274; -k-, Čas 1893, s. 56; -l-, Hlas národa 5. 2. 1893; J. Malota, Hlídka literární 1893, s. 162; -n-, Nové plzeňské noviny 25. 2., 1. 3., 4. 3. 1893 ●; F. Pichl: ref. Z luhů slovanských, Dalibor 1894, s. 271; S. Tuchořský: Lužičti Srbové, Slovanský přehled 10, 1907/08, s. 413; an.: O lidové písní slovanské, Děln. listy (Videň) 19. 5. 1909; F. X. Harlas: L. K., malíř a spisovatel, Světozor 22, 1921/22, s. 103; ● k 60. nar.: J. Horák, Národop. věstník českoslovanský 1923, s. 177; -i- (A. Wenzig), Topičův sborník 10, 1922/23, s. 381; an., Zvon 23, 1922/23, s. 448; O. Šourek, Venkov 15. 4. 1923; O. Zich, Tribuna 1923, č. 87 ●; O. Nováček: ref. O písní slovanské, Moravskoslez. deník 26. 10. 1923; ● ref. Čtení o Lužici: M. Hýsek, NL 11. 12. 1925; J. Páta, Slavia 1925, s. 856 a LidN 16. 12. 1925; an., Čes. slovo 17. 12. 1925; A. Černý, Slovanský přehled 1925, s. 645; J. Kapras, Čes. revue 1925, s. 363; J. Staněk, Čes. osvěta 22, 1925/26, s. 344; -n., Bibliofil 1926, s. 51; J. O. Novotný, Cesta 8, 1925/26, s. 656; F. Sekanina, Nár. politika 31. 1. 1926 a 4. 5. 1926 ●; -Vh- (M. Hýsek): L. K., NL 31. 3. 1927; K. Strnad: Význam činnosti L. K., NL 21. 5. 1930; ● ref. Čtení o Makedonii a Čtení o starém Srbsku: J. S. (Slavík), Slovanský přehled 1933, s. 102; J. Mahen, Panoráma 1932, s. 91; J. Karasová, NL 5. 5. 1932; an., Čes. slovo 27. 5. 1932; M. Rusinský, Moravskoslez. deník 20. 7. 1932; A. Novák, J. Horáček, Časopis čes. turistů 1938 ●; ● k 70. nar.: G. B. Jantarský (G. Bakardžiev), Slovanský přehled 1933, s. 110; J. Páta, Rozhledy po literatuře a umění 1933, s. 49; O. Zich, LidN 16. 4. 1933; aš (A. Šilhan) a jrm., NL 16. 4. 1933 ●; ● ref. Cesty za slovanskou písní: G. Bakardžiev, Slovanský přehled 1934, s. 216; J. Páta, Rozhledy po literatuře a umění 1934, s. 80; rj.,

PL 10. 3. 1934; J. Hch. (Heidenreich-Dolanský), LidN 9. 8. 1934; -uhl- (J. Uhlíř), NL 9. 8. 1934 ●; ● ref. Čtení o Dalmácii: J. S. (Slavík), Slovanský přehled 1936, s. 294; M. M. (Majerová), Čin 1936, s. 270 ●; ● ref. Čtení o Bosně a Hercegovině: V. Tichý, PL 29. 8. 1937; Ad. Veselý, Československo-jihoslovanská revue 1937, s. 141; J. Heidenreich (Dolanský), Pano-ráma 1937, s. 140 ●; I. I. Lapšin: L. K., sobírateř narodnych pesen, Slavia 15, 1937/38, s. 87; J. Heidenreich (Dolanský): Radostný poutník po Jugoslávii, Československo-jihoslovanská revue 1938, s. 75; M. Hýsek: Několik slov o knížkách L. K., Venkov 29. 5. 1938; J. Kunc: L. K., Rozhledy 1938, s. 46; Stanovy Kubova fondu při Slovanském ústavu, Ročenka Slovanského ústavu 1947; ● k 85. nar.: A. Frinta, Slovanský přehled 1948, s. 232; P. Eisner, Kult. politika 3, 1947/48, č. 29 ●; ● k 90. nar.: V. Vycpálek, ČL 1953, s. 53 a Hudební rozhledy 1953, s. 289; O. Skalníková, Slovanský přehled 1953, s. 182; M. Míčko, RP 16. 4. 1953; O. Mrkvička, LitN 1953, č. 16; J. Padrta, Mladá fronta 19. 4. 1953; Ad. Veselý, Svět práce 1953, č. 16 ●; J. Kopáč: Jak začínal L. K., Nový život 1953, s. 502; V. Nezval: Národní umělec L. K., LitN 1953, č. 50; J. Doležal: L. K. v Rusku a o Rusku, Světověř 1953, č. 28 + P. I. Čajkovskij a L. K., Hudební rozhledy 1953, s. 760 + Čtení o L. K., LD 12. 4. 1953; I. Belza: Významná práce o slovanských písních, Praha-Moskva 1954, č. 7; ● ref. Zaslá paleta: Vlast. Fiala, Výt. umění 1955, s. 238; M. Nováková, Zprávy Památkové péče 1955, s. 254; (šh), Ľud 22. 3. 1955; J. Tomeš, Nový život 1956, s. 460 ●; P. Eisner: Cestopisy L. K., in L. K.: Křížem krázem slovanským světem (1956); D. Stránská: L. K. a jeho cesty za slovanskou písní, Slovanský přehled 1957, s. 45; ● nekrology: an-, RP 5. 12. 1956; -an-, (P. H. Toman), Obrana lidu 6. 12. 1956; T. (P. H. Toman), Práce 6. 12. 1956 + (šifra tmn.), Svob. slovo 6. 12. 1956; J. Stanislav, Hudební rozhledy 1956, s. 1018 a ČL 1957, s. 66; S. Richter, Slovanský přehled 1957, s. 54; J. Doležal, LitN 1957, č. 20; V. V. Štech, Květy 1957, č. 5; M. Míčko, Výt. umění 1957, č. 1 ●; J. Stanislav: K otázce významu a hodnoty třídění písní z Bosny a Hercegoviny od L. K., ČL 1958, s. 242; P. Eisner: L. K., Svob. slovo 16. 4. 1958; J. Horák: L. K. a polské lidové písně, Etnografia polska 1960; M. Molnár in sb. L. K. pro Ukrajinu (Kyjev, 1960); J. Kunský: Šel chudý malíř a písničkář do světa, in Čeští cestovatelé 2 (1961); D. Stará: Lužickosrbské portréty L. K., Slovanský přehled 1963, s. 158; M. S. Jedličková: L. K., Estetická výchova 6, 1963/64, s. 93; J. Hofmeisterová: L. K., Kulturněpolitický kalendář 1963.

vb

Josef Kubelka

* 20. 11. 1868 *Přestavky* (Borovnice-P.) u Kostelce nad Orlicí

† 20. 7. 1894 *Chrudim*

Básník milostné lyriky anakreontského i vážnějšího ladění, tvůrce osobitých obměn orientální formy gazelu a epigramatik.

Studoval na nižším gymnáziu v Čes. Třebové (1879–80) a v Rychnově n. Kn. (1880–83) a na obchodní škole v Praze. Krátce pracoval ve Valečkově knihkupectví a poté se usídlil v Chrudimi, kde byl zaměstnán jako účetní adjunkt v cukrovaru. Verše zveřejňoval od šestnácti let v čas. Malý čtenář, pak v několika literárních časopisech a též knižně. Zemřel v pětadvaceti letech po srdečním záchvatu.

K. prvotina *Písně a gazely* zazněla v básnictví počátku 90. let osobitým tónem, působila však poněkud anachronicky: oživovala starší poetickou tradici, zejména anakreontskou motiviku v milostné poezii, sblížovala se rozverným laděním s folklórem (např. parafráze tématu lásky k švarné šenkýrce) a přetvářela dávný orientální útvar gazelu v duchu lidového popěvku; jejím výrazným rysem, provázejícím i další tvorbu, byl svěží, nerafinovaný projev a humor. Postupem doby přibývalo v K. verších ironie a kritických ostnů (*Kaleidoskop*), postihujících morálku a okoralou moudrost šosáků, nebo zase soudobou literární situaci (aforismy a epigramy publikované časopisecky a zčásti zastoupené ve druhé sbírce). Prohlubovala se také meditativní složka K. veršů, příznačně krystalizující i v několika nových variacích gazelu; tomuto útvaru se K. věnoval též překladatelsky (s bratrem Gabrielem K. přetlumočil výbor gazelů A. von Platena, původně pro vydání ve Sborníku světové poezie).

PSEUDONYMY: G. Bodláček, Kos Kňourek. ■ PŘÍSPĚVKY in: Lumír (1890–93); Malý čtenář (1884–86); Niva (1892–94); Nové proudy; Paleček (pseud. G. Bodláček); Súva – Klapačka (silvestrovské letáky, Chrudim 1886–87, pseud. Kos Kňourek); Světozor (1891–94); Švanda dudák (1886–89, 1893); Zábavné listy (1894); Zlatá Praha (1890–91). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Písně a gazely (BB 1892); Kaleidoskop (BB 1894). ■

LITERATURA: ● ref. Písně a gazely: -a- (F. V. Vykoukal), Světozor 1892, s. 443; Quidam (J. Vrchlický), Lumír 1892, s. 180 ●; ● ref. Kaleidoskop: F. V. Krejčí, Lit. listy 1894, s. 271; -a- (F. V. Vykoukal), Světozor

1894, s. 443; J. Vrchlický, Lumír 23, 1894/95, s. 36 ●●
nekrology: an., Lit. listy 1894, s. 310; an., Niva 1894,
s. 329; KJ., Světozor 1894, s. 442 ●.

et

Tomáš Kubelka

* 14. 12. 1768 Zbraslav (Praha-Z.)

† 29. 12. 1836 Praha

Autor původní i přeložené prózy a poezie, spisovatel lidovýchovných, náboženských a historických knih; nejvíce se věnoval beletristické a vzdělávací literatuře pro mládež.

Zamlada byl v klášteře, vyučil se tiskařem. Vedl 1801–12 redakci C. k. privilegovaných pražských poštovských novin, pravděpodobně byl přitom v Schönfeldově závodě zaměstnán i jako typograf. Po 1817 se stal faktorem Arcibiskupské tiskárny, nejprve za J. Vetterlové, pak za V. Špinky, a působil tam až do konce života.

Časopisecky publikoval K. jen zcela ojediněle, většina jeho literárních prací vyšla knižně, a to nejen v tiskárnách, kde byl zaměstnán. Vlastní doménou jeho spisovatelství byla beletristická a vzdělávací literatura pro mládež, většinou výchovně zaměřená v náboženském duchu (překlady jak katolických, tak evangelických autorů). Patří mezi hlavní překladatele povídek Ch. Schmidta a svými původními povídkami se připodobňuje jednak tomuto typu prózy, jednak staršímu typu dějově bohatých moralizujících vyprávění. Jako autor básní a písní pro mládež, které jsou toporné jak svou nabádavostí, tak domněle dětskou představitivostí (*Květinky květnému a čilému stáří obětované*), byl předmětem posměchu v Langrově Bohdaneckém rukopisu (1831). Svou náboženskou toleranci a lidovýchovným zaměřením, které se uplatnilo zejména v široce založeném vzdělávacím spisu *Vzdělání člověka, jaké býtí má, aby mu dle světa i dle duše bylo blaze*, hlásí se K. k osvícenským tradicím, stejně jako zájmem o tereziánskou a josefínskou dobu. Většina těchto historických prací však zůstala nevydána. (Jungmannova Historie literatury české uvádí nepublikované rukopisy: *Pamětnosti v čas panování slavné císařovny Marie Terezie a tehdejší sedmiletá válka*; *Panování Josefa II., všechny proměny a válka turecká*; též *panování Leopolda II. s počátkem franc. vojny*; *Pamětní dějové třiceti-*

leté války 1, 2; *Francouzská válka se vzhledem na naši vlast 1–4*; *Zemský zákon za panování císaře Františka II.*, sebráno a přeloženo.)

ŠIFRA: K-ka (Pražské noviny). ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Hyllós – Dobrozvěst (1819); kal. Nový toleranci posel pro katolíky i evangelíky (1817–19); Pražské noviny (1817). ■ **KNIŽNĚ**. *Beletrie*: Květinky květnému a čilému stáří obětované (BB a písně s notací, 1823); Hyrlanda, vévodkyně z Bretaně aneb Tak vítězí ctnost a nevinnost (P 1824, opr. vyd. 1846); Nevím aneb Následky z nevědomosti (P 1825); Chlebiček ho vysvobodil (P 1830); Krátké povídky 1 (PP 1830). – *Překlady*: Ch. Schmid: Kraslice aneb Malovaná vajíčka (1818) + Jítka, hraběnka z Togenburku (1819, další vyd. s obměněnými tit.) + Pravisko, kterak Jindřich z Dubínova k poznání Boha přišel (1819) + Košíček tříproutkový, příběhem nevinně nařknuté Vendelínky upletený (1825) + Jindřich z Dubínova (2. vyd. 1830) + Antonín a Aněžka aneb Osud dobrého bratra a sestry (1834) + Povídky květné mladosti obětované (1836); F. Rosenau: Přízeň malých aneb Zadní schody (1829, i prem.); Ch. F. Gellert: Vyrazení v dobách večerních (1831); – posmrtně: Ch. Schmid: Kanárek, Brouček svatojánek, Lesní kaplička (1843). – *Ostatní práce*: Původ i následkové přes 20 let vedené francouzské války (1814, výt. nezjišť.); Katolické modlitby pro osvícené a věrné křesťany (1821, se změn. tit. 1834); Dějepis ze živobytí papeže Pia VII. (1823); Vzdělání člověka, jaké býtí má, aby mu dle světa i dle duše bylo blaze 1, 2 (1827); Pobožnost při stoletém neb druhém padesátiletém jubileu svato-vyhlášení Jana Nepomuckého, mučedníka Kristova (1829, písně s notací); Umučení Páně na jedenmécitma rozjímání a vzdechy rozvržené... (1830); Způsobné rozvažování člověka o důležitostech s rozumem rozmlouvajícího... (1831); Věrné popsání života a smrti sv. Václava, mučedníka a patrona českého... (1831, an.); – *překlady*: Důležitosti španělské 1 (1811); Vyobrazení a krátké života vypsání oslavených služebníků a přátel božích 1–10 (1817–26, an.); J. Glatz: Knižka krásných mravů pro ušlechtilou mládež obojího pohlaví (1825); B. J. N. Pfeiffer: Uvedení k vnitřní modlitbě (1832); Historická zpráva o původu a účincích nově památní mince, která ke cti nepoškrvněného početi neblahoslavenější Panny Marie bitá byla... (1836). ■ **REDIGOVAL noviny**: Císařské královské privilegované pražské poštovské noviny (nejmenovaný red. 1801–30. 6. 1812). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Obveseleničko, snešené od Jana Hýbla a T. K. (1820, výbor z kal. Nový toleranci posel).

mo

František Jaroslav Kubiček

* 14. 9. 1838 Smržice u Prostějova

† 17. 2. 1865 Brno

Žurnalista, prozaik, fejetonista a básník, vůdčí představitel moravské literární generace 60. let 19. století.

Pocházel ze selské rodiny. V Olomouci absolvoval německé gymnázium (mat. 1857) a rok bohosloví, pak studoval klasickou a slovanskou filologii na univerzitě ve Vídni (žák A. V. Šembery a F. Miklošiče). Měl nadání pro řeči; kromě řečtiny, latiny a slovanských jazyků (zvl. polštiny) ovládal i francouzštinu, angličtinu a italštinu. Agilně působil ve vídeňském akademickém spolku Morava. Pro nemoc (v říjnu 1861 chrlení krve) neuzavřel studia státními zkouškami; v létě 1862 se léčil v Rožnově p. R., potom odešel do Prahy, kde se chtěl věnovat literatuře. Podpory Svatoboru na léčení v Itálii nevyužil a v prosinci 1862 převzal redakci olomouckého Moravana, prvního nezávislého politického listu na Moravě v 60. letech. Pro neshody s jeho majitelem tiskařem F. Slavíkem, požadujícím po K. umírněnější tón psaní, přešel v polovině 1863 do brněnské Moravské orlice. Byl prvním perzekvovaným žurnalistou na Moravě; za článek v Moravanu *Úpadek našich domácích řemesel a jeho původ*, zaměřený proti vídeňskému centralismu a germanizaci, byl odsouzen k tříměsíčnímu vězení, které podstoupil na brněnském Cejlu od února do května 1864 (předtím byl vězněn 8 dní na podzim 1863). V září 1864 prodělal nový nápor nemoci, dalšímu (na zač. 1865) pak podlehl. Byl pohřben v Brně.

K. patřil spolu s A. Balcárkem k největším nadějším moravské literární generace, která vystoupila na přelomu 50. a 60. let 19. století. Jeho vlastenecké básně, vyjadřující kromě slovanského povědomí hlavně smutek nad zaslou slávou Moravy i víru v její budoucnost v pevném svazku s Čechami, stejně jako pokusy o drobnou epiku (pověsti, balady) a intimní poezii převyšovaly průměr tehdejší básnické produkce na Moravě; vcelku úspěšně se K. vyrovnal i s překladem Byronova Mazepy. Nejsvěžejší složkou jeho poezie se stala satira, ať již šlo o drobnější básně havlíčkovské noty, jimiž K. reagoval zvláště na své žalářování, či o nedokončenou burlesku *Rozesmaliáda*, psanou oněginskou strofou a zesměšňující rozpornou postavu politika a žurnalisty B. M. Rozehnal, který je pojat

jako typ povrchního nedouka bez mravních skrupulí; rozmar a hravá fantazie se spojují s řízným posměchem, dotýkajícím se rovněž klerikální vlády nad literaturou na Moravě a rané poezie i kritiky májovců. V povídkách a románech se K. nedostal ze zajetí tehdy běžných romantických dějových postupů a zápletek, stavěl se však programově proti romantické rozervanosti. Postavy Moravanů uváděl do světa vídeňské rodové a peněžní aristokracie i do tamější slovanské společnosti a snažil se přitom zachytit rozporné a zápasící nitro moderního člověka. Značnou pozornost věnoval politickému dění: v nedokončeném románu *Metamorfóze života* je naznačeno očekávání společenského zlomu těsně před rokem 1848 i tajné přípravy maďarské šlechty k revoluční akci, román *Ušlechtilé duše*, vycházející z osudů několika polských důstojníků odsouzených carskou mašinerií, byl výrazem K. sympatií k osvobozenec-kému boji Poláků. Pozorovatelský smysl projevil K. zvl. jako autor cestopisných a národopisných črt. V novinářské činnosti, k níž svým založením od počátku tíhl, se opíral o vzor Havlíčkův, věnoval však více pozornosti i hospodářským záležitostem, postavení pracujících, zřizování řemeslnických škol a družstev, vzdělání dívek apod. Značně pozdvihl úroveň Moravana i Moravské orlice, v níž založil lokální fejeton, zaměřený proti brněnské poněmčelé a popanštělé městské správě i národní netečnosti měšťanů. Svou literární generaci soustředil k společným vystoupením v almanachu Dunaj a v Slavnostním albu Cyril a Metoděj, v němž byl za spolupráce svobodomyšlných autorů z Čech na rozdíl od náboženského pojetí zdůrazněn národní, slovanský a kulturní význam této ústřední moravské tradice. – K. literární dílo nebylo ve své době vydáno knižně a po jeho smrti záhy upadlo v zapomenutí; až počátkem 20. století je svými studiemi a výběrem připomněl M. Hýsek.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: F. J. Lipovec, Francek (Vosa), Jaroslav Lipovec, Jaroslav Lipovec, J. L. Chorvatský; F. J. K., Fr. Jar. K., Fr. K., Jar. L., J. F. K., J. K., J. Kub..., J. L., K., ...k, K. Lip., L., □ (fejetony v Mor. orlici). ■ PŘÍSPĚVKY in: alm. Dunaj (Viedeň, 1861; znovu 1864 s tit. Nezapudky vídeňské); Humorist. listy; Hvězda (Olomouc, 1859–64; 1862 *Metamorfóze života*, nedokonč., překlad: G. G. Byron: Mazepa); Moravan (Olomouc, 1862–63); Mor. orlice (Brno, 1863–65; 1863 fejetony Brněnské báje, 1864 *Ušlechtilé duše*); Nár. listy (1861

referáty z říšské rady); Ost und West; Pražské noviny (1859–60 an. dopisy); Slavnostní album Cyril a Metoděj (Brno, 1864); Vosa (Brno, 1864–65 Rozesmaliáda, nedokonč.); Wanderer (Videň); Zábavné večery (Brno, 1864 román Prímé povahy, nedokonč.). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (posmrtně): Rozesmaliáda a jiné práce (výbor z tvorby, b. d., 1921, ed. M. Hýsek). – *Ostatní práce*: Velehradka (struč. životopis Cyrila a Metoděje, 1863). ■ KORESPONDENCE: F. Slavík: Velice poctivý mládenec pan F. J. K. a jeho intriky a pikle proti Moravanu (F. Slavíkovi z 1862), Moravan 9. 7. 1863; Básně Moravana A. Balcárka se zbytky jeho deníku a korespondence (A. Balcárkovi z 1860; 1913, ed. M. Hýsek). ■ REDIGOVAL *periodika*: Moravan (Olomouc, 1862–63), Moravská orlice (Brno, 1863–65, s F. Umanem, od jara 1864 s M. B. Křížem, J. Dvořákem); *sborníky*: alm. Dunaj (Videň, 1861, s J. L. Peškem, F. J. Studničkou; 1864 s tit. Nezabudky vídeňské), Slavnostní album Cyril a Metoděj (Brno, 1864, s M. B. Křížem). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Hýsek: Bibliografie českých prací K., in F. J. K.: Rozesmaliáda... (b. d., 1921). ■ LITERATURA: ● nekrology: P, Mor. orlice 22. a 23. 2. 1865; an., Olomoucké noviny 22. 2. 1865 ●; K. Adámek: Z cesty, Lit. listy 1865, s. 635; J. Halouzka: F. J. K., Náš domov 1893; M. Hýsek: Jeden ze zapomenutých, MSIR 4, 1907/08 + in Literární Morava v letech 1849–1885 (1911, s. 140) + in F. J. K.: Rozesmaliáda... (b. d., 1921); V. Janoušek: Vynikající rodáci smržičtí, Vlastivěd. sborník pro mládež župy olomoucké 6, 1927/28; B. Eliáš: Moravský Havlíček, Zprávy Vlastivěd. ústavu v Olomouci 1960; J. Neruda: dopis F. J. Kubičkovi z 1863, in Dopisy 3 (1965); J. Janák: Moravský žurnalista F. J. K., Štafeta 1979, č. 3; P. Pešta: Moravský Havlíček, Rovnost 22. 2. 1985.

pp

František Kubík

* kolem poloviny 18. století

Obrozenský básník thámovské skupiny, autor náboženského spisu.

Mimo údaj, že byl 1782–86 kaplanem v Křinci na Nymbursku, není o jeho životě nic známo.

V předmluvě Tháмова alm. Básně v řeči vázané (1785) je K. jmenován jako jeden z těch, „kteříž jakožto horliví vlastenci všemožnou práci o zvelebení české zpěvohlavnosti... usilují“; je tedy velmi pravděpodobně také jedním z anonymních autorů tohoto prvního kolektivního vystoupení obrozenských básníků. Knižně vydal nábožensky vzdělávací spisek.

KNIŽNĚ: Uzká cesta do nebe po spasení svém toužících duší (1785). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 4 600. ■ LITERATURA: in Básně v řeči vázané (1785).

mo

Josef Kubík

* 18. 2. 1877 Praha

† 8. 1. 1949 Praha

Autor, upravovatel a překladatel divadelních her a operetních libret; herec a režisér.

Pocházel z rodiny herce a pozdějšího ředitele Švandova divadla a Arény na Smíchově Jana K. (1849–1913). Studoval na Akad. gymnáziu (mat. 1896) a již tehdy se věnoval ochotnickému divadlu. Hereckou dráhu začal ve Švandově divadle (1896–1902). Učil se zpívat u J. L. Lukese a jako operetní zpěvák a herec, později i jako režisér byl 1906 angažován v Pištěkově divadle. 1908–10 byl ředitelem Lidového divadla M. Zieglerové v Libni, 1910–20 režisérem a 1920–22 ředitelem Arény na Smíchově, 1922–26 ředitelem divadla Urania v Holešovicích. Pak vystupoval jako host, např. ve Stavovském divadle. 1931–32 byl ředitelem Lidového divadla Urania.

Samostatně i spolu se svou ženou, operetní zpěvačkou Dynou, roz. Hallovou (pseud. E. nebo Ema Slánská, nar. 1883), psal, překládal a upravoval divadelní hry. Jako autor i jako divadelní ředitel se orientoval na operety, hry se zpěvy a tanci a revue. Zprvu se snažil o operetu konvenčního stylu, později uplatňoval i místní kolorit (obrázky ze života staré Prahy, *Na Víkárce u Sv. Víta, Loretánské zvonky*) a vlastenecká témata (*Bílý lev, Hoši z první legie*), jejichž pojetí podřídil vkusu nejširších vrstev diváků. Napsal téměř sto prací.

PSEUDONYMY: A. H. Sver, A. H. Sweér, Eugen Čas, Hilbert. ■ PŘÍSPĚVKY in: Divadlo; Divadlo a hudba; Nár. listy (1940 část Pamětí). ■ KNIŽNĚ. *Hry a libreta*: Když srdce velí (1910, s J. Švábem, J. Wandererem); Bílý lev (1919, i prem., s D. Hallovou); Hoši z první legie (1919, i prem.); Růže ze Sibíře (1920, prem. 1930, s K. Fořtem, D. Hallovou); Sjezd (1920, s J. Borotinským, tj. Zykou); Tenkrát jsem ti srdce dal (1928); Zkrocený tygr (1928); Pepičko, vrať se! (1929); Písníčka štěstí (1929, s D. Hallovou); Proč já mám všechny rád? (1929, s D. Hallovou); My jdeme

světem s flašinetem (1930); Tenkrát ještě kvetla láska (1930, s D. Hallovou); Pan Čáp na to káp (1931); Pupinkovo pokušení (1931); První lásky krásný den (1932, s D. Hallovou); Had a Eva č. 5 (1932); Májové kotátko (1933, i prem., s E. Slánskou, tj. D. Hallovou); Stázi, tobě něco schází (1933, s D. Hallovou); Letní bouře na faře (1934); Královnička (1934); Na Vikárce u Sv. Vítu (1934); Pouliční zpěváci (1934); Bouře z jasného nebe (1934, s E. Slánskou, tj. D. Hallovou); Brandejští dragouni (1935, i prem., s F. Mrázkem); Kajetánská historie (1936); Manželky Metoděje Konvalinky (1936); Loretánské zvonky (1937); Mlýn na Samotě (1937); Kříž na křížovatce (1938); Praha v krinolině (1938); Srdce za milión (1939); Na dolanském dvoře (1941); Majdalena (1942, i prem.); Dítě Vltavy (1943, podle F. F. Šamberka); Nahoře a dole (1943); Reka zpívá (1946, podle V. Hálka Poldík rumář); O tom pražském masopustě (b. d.); Pro nás a za nás (b. d., prem. 1928); Studie z plesu (b. d.). ■ SCÉNICKY. *Hry a libreta*: Ženy 30. století (1906); My od cirkusu (1911); Strážcové mravnosti (1911); Podvazky slečny Evy (1912); Tohle děvčátka mají rada (1913); To se musí vidět (1914); Pepi a jeho kojná (1917); Praha v smíchu a pláči (1917); Favoritka (1918); Pan Bonbónek (1918); Čert v Praze (1918, přeprac. 1919); B. L. B. – Báječně levný byt (1919); Foxtrot Molly (1919); Marionety (1920); Podzimní píseň lásky (1921); Slečna Bobeček (1921); Vlastencové z Boudy (1921); Co se vše udělá z lásky (1922); Slečna z počestné rodiny (1922); Když vrabec z hnízda spadne (1923); Molly, proč tě srdéčko bolí? (1925); Když jsme ještě chlapci byli (1928); Něco pro vás (1928); To všechno z lásky a pro tebe (1928); Princezna od koloťoče (1929); To se musí vidět (1929, s K. Faltyssem); Tulák (1943); – další tituly uvedené (b. d.) v přehledu L. Pacáka v kn. Opereta: Bílá infanterie, Hradčanská komtesa, Jak se v létě Praha baví, J. K. Tyl, Lajdák, Lízinka od zpěváků, Malostranské střešky, Miláček žen, Na sladčákem vandru (i s tit. Vandrovali vandrovnici), Offenbachovy lásky, Petřínský slaviček, Písnička štěstí, Počkej, ty budeš litovat, Poslední kumpanie, Rio-Rita, Sedm dní bez milování, Sladké dobrodružství, Svět o tom ví, Syčáci, To není ta pravá láska, Utíkejte!, Prajzi jdou, Už ji máme, Vše pro firmu, V tichém domě na Čertovce, V tom domečku pod Emauzy, Výlet pana Broučka z Marsu do Edenu, Za českým granátem, Za loučenskou oborou, Země česká, domov můj; (překlady:) Dráteníček, Fialka pod sněhem (i s tit. Monika), Jsem zamilován do své paní (i s tit. Slečna Inkognito), Kolotoč lásky, Láska ve sněhu (i s tit. Pierotova poslední láska), Lumpáček, Majestát žena, Malé mlkování, Mariella, Mazlíček, Milenci slečny Ivetty, Mnoho peněz, málo štěstí, Modrá mazurka, Pražské kvítko, Průvodčí cizinců, Směj se, paňáco, Straussův valčík, Suzi lže, Svatba na komando, Štěstí na rozcestí, Tenkrát jsem ti srdce dal, Toto, Valčík ze Schönbrunnu. ■

LITERATURA: an.: J. K. (k 25. výr. herecké činnosti), NL 27. 4. 1921; L. Pacák in Opereta (1926); an.: J. K., Venkov 16. 2. 1927; If (I. J. Fischerová): ref.

prem. Pro nás a za nás, NO 26. 10. 1928; M. M. (Majerová): ref. Něco pro vás, RP 19. 5. 1928; J. J. Paulík: ref. To se musí vidět, RA 4, 1928/29, s. 193; Č (K. Červinka): ref. Když jsme ještě chlapci byli, Zvon 30, 1929/30, s. 28; ● nekrology (an.): Svob. slovo 18. 1. 1949; LD 22. 1. 1949 ●.

dh

Josef Štefan Kubín

* 7. 10. 1864 Jičín

† 31. 10. 1965 Praha

Prozaik, autor osobitých povídek, v nichž navázal, podobně jako v pohádkách pro děti, na folklórní tradice; sběratel lidových povídek z Podkrkonoší a Kladska, průkopník moderních metod ve sběru lidové prózy.

Pův. jm. Josef K. – Syn malého obchodníka. Po otci zdědil veselou povahu a vypravěčské nadání (některé jeho povídky otiskl K. ve sbírce Lidové povídky z českého Podkrkonoší), matka měla velkou zálibu v písních a pohádkách. Aby se odlišil od publikujícího jmenovce, rozšířil K. 1918 svůj podpis o druhé křestní jméno Štefan (na počest druhého národa v nové republice se rozhodl přijmout jméno od prvního Slováka, s nímž se seznámil: byl jím podomní obchodník Štefan Uherka). Studoval od 1875 na gymnáziu v Jičíně, po maturitě (1884) na filoz. fakultě v Praze češtinu, francouzštinu a němčinu (abs. 1891). Od prvních roků pražského pobytu kulturně a literárně pracoval, mj. byl jednatelem studentského lit. spolku Slavia, měl styky s Jihoslovany. Působil jako středoškolský profesor v Kutné Hoře, 1892–1902 na reálce v Čes. Budějovicích, kde se podílel na místním kulturním dění a v okolí a v Pošumaví sbíral lidové písně; zde se také oženil. 1902–09 učil na reálce v Jičíně, odkud zajížděl sbírat lidové písně a povídky do Kladska a Podkrkonoší a kde napsal monografii *Literární Jičín*, kterou však po marných pokusech o vydání spálil; tehdy se seznámil s profesorem J. Polívkou, s nímž pak začal vydávat edice lidových povídek. 1909–11 působil na reálce v Ml. Boleslavi a posléze na gymnáziu v Praze v Truhlářské ul.; do penze odešel 1925. Podnikl několik zahraničních cest: 1883 jako student na Korsiku, později do Francie, Itálie, Švýcarska, Charvátka, Německa a Ruska, 1926–27 pobýval studij-

ně ve Štrálu (Strehlen) u Vratislavi, kde žili potomci českých náboženských emigrantů, 1928–37 na Hlučínsku. Pro školské potřeby publikoval K. různé česko-francouzské příručky: slovníky, učebnice, výběry francouzských básníků a prozaiků a konverzační rukověti. 1964 jmenován národním umělcem.

Po prvních básnických pokusech, stojících pod vlivem lumírovské poetiky (1890 rkp. sbírka *Vlny a vlnky*), článcích o české literatuře (1885 otiskl v lipském čas. *Das Magazin für die Literatur des In- und Auslandes* článek o S. Čechovi) a překladech z francouzštiny (Píseň o Rolandovi) se K. zájmy po odchodu z Prahy na dlouhou dobu obrátil jiným směrem. Více než pětadvacet roků se věnoval převážně národopisu a folkloristice, přiveden k této práci nejspíše cílým národopisným ruchem na zlomu 19. a 20. století. První národopisnou stať otiskl 1902 a za pobytu v Čes. Budějovicích začal systematicky sbírat lidové písně v Pošumaví, později v rodném Podkrkonoší a v jiných místech Čech. Z těchto sběrů vydal tiskem pouze malou část (hlavně Kladské písničky), největší část jeho záznamů (celkem asi 2 300 písní) je uložena v pražském Archivu pro lidovou píseň (v Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV). Významnější a proslulejší se však staly K. zápisy lidového vyprávění, pohádek, pověstí, humorek a povídek ze života, pod jejichž podstatným vlivem se potom utvářela metoda jeho vlastní literární tvorby. Nejdřív se obrátil k „českému koutku“ v Kladsku, který žil od poloviny 18. století pod pruským zábohem. Vydal dialektologický spis *Lidomluva Čechů kladských*, národopisný nástin *České Kladsko* a soubor textů *Kladské písničky*. Největší pozornost však od 1902 věnoval sběru lidové prózy, jehož plodem se staly *Povídky kladské* (173 textů od 24 vypravěčů), vydané s komentáři J. Polívky, největšího znalce lidové tradice té doby. Význam sbírky spočívá nejen v tom, že K. zaznamenal texty dialektologicky, bez úprav a dodatečného výběru a cenzury, ale i v tom, že je uspořádal podle vypravěčů a vesnic a že podal portrét povahy, zájmů a repertoáru každého vypravěče; tím se stal průkopníkem moderních metod v české folkloristice. Po dokončení edice povídek z Kladska začal K. 1914–15 sbírat v Podkrkonoší. Sběry vydal ve dvou dílech (*Podhoří západní*, *Úkraj východní*) pod společným titulem *Lidové povídky z českého Podkrkonoší*, opět s poznámkami a rozborů J. Polívky (572 textů

od více než stovky vypravěčů); další připravený díl (*Úkraj severní*) spálil po polemice s V. Tílem, jenž K. vytýkal, že někteří vypravěči reprodukují látky ze starších českých pohádkových a pověstových sbírek, a zpochybnil tak pramenovou hodnotu sbírky. V období mezi válkami se K. věnoval ještě sběru vypravěčské tradice na Hlučínsku; tyto zápisy však zůstaly v archivu (*Popis hlučínské moravštiny*) a byly z nich publikovány pouze malé ukázky. – Autentické zápisy od vesnických lidových vypravěčů se K. staly východiskem pro vlastní pohádkovou tvorbu pro děti, již se zařadil mezi nejvýznamnější české pohádkáře. Protože důvěrně znal lidové prostředí, jazyk a styl vypravěčů, stylizoval se ve svých pohádkách do role vypravěče. Ve svém bezprostředním vyprávění užívá lidových obrátů, úsloví, příměrů, libuje si v rušné a syté atmosféře, dává přednost veselí a plnokrevným, nezdolným a aktivním hrdinům. Jsou-li knihy z 20. let převážně jen převodem folklórních textů do literárního jazyka, resp. jejich úpravou a adaptací, nakládá K. v dětských pohádkových knihách ze 40. a 50. let s předlohami volněji a uplatňuje autorskou invenci zejména při fabulaci pohádkových příběhů. K tvorbě pro dospělé se K. vrátil (své první povídky otiskl už koncem 19. století) teprve v pozdním věku. Jejím jádrem se stalo pět svazků Jivínských (tj. jičínských) rapsodií (*Hrozná chvíle*, *Blesky nad hlavou*, *Srdce v bouři*, *Stíny jdou za námi*, *Divoké přehánky*), na něž pak navázaly další prózy (*Kudrnaté povídky*, *Z východu světlo*, *Bohatýr Smích*). Povídky, novely a črty obsažené v těchto svazcích stály sice stranou soudobých vývojových trendů české prózy, nicméně svými originálními postupy korespondovaly s individuálním stylem některých autorů (resp. ho předjímaly), a to zejména V. Vančury (který je také doporučil k vydání a upřímně ocenil), J. Johna, J. Drdy, V. Čtvrťka, B. Hrabala. „Jivínské rapsodie“ čerpají látku ze starého malého města a jeho vesnického okolí. K. dovedl svým hrdinům a figurkám vdechnout život, mísil ve vyprávění tóny vážné, sentimentální a tragické s tóny rozmarnými a burleskními a využíval prvků lidového vyprávění: jazyk osvěžoval nářečními slovy, příměry, pořekadly, úryvky písní a povídkám dával neobvyklou stavbu.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Josef Jič (Sborník Muzejního spolku v Jičíně, 1940), Zorav (Student 1907); Kbn. (Ottův slovník naučný, sv. 17). ■ PŘÍSPĚVKY

in: Budějovický kalendář na rok 1895; Budivoj (Čes. Budějovice, 1900–01); Čes. Thalia (1889–92); Čes. dělník (1942); Čes. lid (od 1925; 1954 Můj folklór); Časopis čes. turistů (1914); Čtème (1942); Dikobraz (1951); Host do domu (1957–59); Jihočeské listy (Čes. Budějovice); Květy (1893); Květy Krakonošovy (Jičín); Lid. noviny (od 1939); Listy filologické (1900); Lit. listy (1885); Lit. noviny (1951); Lumír (od 1885); Das Magazin für die Literatur des In- und Auslandes (1885); Malý čtenář (od 1913); Národ (1918); Nár. listy (1884); Nár. politika (1914); Nár. práce (1941); Národopisný sborník československý (od 1902); Náš domov (Opava, 1934); Od kladského pomezí (Náchod, 1934–35); Ottův slovník naučný (sv. 17, 1901, heslo F. B. Mikovec); Panoráma (1940–41); Právo lidu (1924); Rudé právo (1956, verše); Růst (1948, Něco o sobě); Sborník Muzejního spolku v Jičíně (1940, autobiografie, pseud. Josef Jič); Sborník Společnosti J. Vrchlického 1932–34 (1934), 1935–37 (1937); Student (1907); Svob. slovo (1949); Venkov (od 1925); Věstník čes. profesorů (1899, 1908); Výr. zpráva vyšší reálky Ml. Boleslav (1910, Lidová kronika kladská); Zábavné listy (1888); Zpráva české vyšší školy reálné Čes. Budějovice (1893, Jazyk po stránce krasoumné); Zvon (1922). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Pohádky z Kladska (b. d., 1916); V moci kouzla (pohádky, 1924); Hostem u pohádky (pohádky, 1924); Dárek od pohádky (pohádky, 1925); Čarovné kvítí (pohádky, 1926); Po stopách Svatopluka Čecha (1926); Kudrlinky (PP 1928); Nová kytká pohádek (1928); Pohádek jako kvítí (1930); Pohádky mládí (1930); Černý mužíček a jiné pohádky (1933, pův. in Dárek od pohádky); Honza králem a jiné pohádky (1933, pův. in Čarovné kvítí); Lesní žínka a jiné pohádky (1933, pův. in Čarovné kvítí); Dva zámky a jiné pohádky (1933, pův. in Dárek od pohádky); Hadí nevěsta a jiné pohádky (b. d., 1935, pův. in Nová kytká pohádek); U sedmi pavoučků a jiné pohádky (b. d., 1935, pův. in Nová kytká pohádek); Hladiolet a jiné pohádky (1936, pův. in Pohádek jako kvítí); Pomsta skalníků a jiné pohádky (1936, pův. in Pohádek jako kvítí); Sedmikráska a jiné pohádky (b. d., 1937, pův. in Pohádky mládí); Vlk Pudinožka a jiné pohádky (1937, pův. in Pohádky mládí); V čarodějném kole (pohádky, 1941); Hrozná chvíle (PP 1941, 1. kniha Jivinských rapsodií); Blesky nad hlavou (PP 1942, 2. kniha Jivinských rapsodií); Pestrý kolotoč (pohádky, 1942); Čarovná besídka (pohádky, 1944); Záhon rozmarýnky (pohádky, 1944); Srdce v bouři (PP 1944, 3. kniha Jivinských rapsodií); Stíny jdou za námi (PP 1946, 4. kniha Jivinských rapsodií); V ráji mladosti (P pro ml., 1946); Kudrnaté povídky (1946); Co se Vítkovi zdálo... (P pro ml., 1946); Jak Honza rozesmál princeznu, O Honzíkovi (pohádky, 1947); Pokoj lidem (P 1948); Hvězdičky (pohádka, 1948); Lidové humorky (PP 1948); Dívoké přehánky (PP 1948, 5. kniha Jivinských rapsodií); Zlatodol pohádek 1–4 (souborné vydání pohádek pro ml.; 1. 1948, 2. 1949, 3. 1951: zde poprvé České byliny,

4. 1952); Z východu světlo (PP 1952); Bohatýr Smích (PP 1953); Rytíři z Napo (B 1959); Škubánek (pohádka, 1959); – posmrtně: Růže pekelná (D pro ml., 1965, psáno 1953, ed. F. Všeticka). – *Překlady*: Píseň o Rolandovi (1895); L. Léger: Paměti slavomilcovy (1907, pseud. Zorav); A. Theuriot: Vybrané povídky (1910); A. Assolant: Slavný Honza (1911); Kniha pohádek pro dospělejší mládež (výbor z různých národních literatur, 1924). – *Ostatní práce* (vesměš národopisné): Povídky kladské 1, 2 (1. 1908–09, 2. 1910–14 v příl. Národop. věstníku československého, i sep., komentáře J. Polívka; 1948 s tit. Kladské povídky); Lidomluva Čechů kladských (1913); České Kladsko (1919); Odcizené části českého státu (1919, s jinými); Lidové povídky z českého Podkrkonoší 1, 2 (1. Podhoří západní, 1922, 2. Úkrají východní, 1926, komentáře J. Polívka); Kladské písničky (1925, komentáře J. Horák); České Kladsko. Nástin lidopisný (1926); České emigrantské osady v Pruském Slezsku. Čechové štrálská (1931); Lidová píseň Čechů štrálských (1931); Pelíšek v lidové paměti (1940; na obálce a tit. listě s tit. Prachovské skály. Pelíšek v lidové paměti). – *Školní příručky*: Contes populaires français (1901); Morceaux choisis de prose française (1901); Nový kapsení slovník francouzsko-český a česko-francouzský (1902); Promluvy česko-francouzské (1902); Anthologie des poètes français du XIXe siècle (1906); Premier cours de leçons françaises composé pour l'instruction des étudiants tchèques (1908); Deuxième cours de leçons françaises (1912); Troisième cours de leçons françaises (1913); Praktická škola francouzská (1920); Slovník slovensko-český (diferenciální) (1921); Poznámky a slovníček ke Scribeově komedii Le verre d'eau (1934). – *Výbory*: Lidové povídky z Podkrkonoší (z knihy Lidové povídky z českého Podkrkonoší, 1941); Na veselé hodince (pohádky, 1945); Když se čerti rojili (pohádky, 1946); S kytkou za kloboučkem (pohádky, 1946); Svátky u pohádky (pohádky, 1946); Princezna pohádka (pohádky, 1949); Lidoví baječi (z knihy Lidové povídky z českého Podkrkonoší, 1950); Lopuchy a růže (z pěti knih Jivinských rapsodií, 1950); Pohádek jako kvítí (1955); Buďte blaženi (1960, obs. P Meloun, ed. J. Rodr); Na každého dojde (1962, ed. V. Karfíková); Pojedeme do Jivína, koupíme si báni vína (1962, ed. J. Rodr); Strakatý máslo (z kladských a podkrkonošských povídek, 1964, ed. V. Karfíková); Kniha pohádek (1968); Koniček Diblík (pohádky, 1970); Jivinské rapsodie (1977, ed. J. Nejedlá); Buďte blaženi (1980); Na vaši radost (1985, ed. J. Jech). – *Souborné vydání*: Folkloristické dílo J. Š. K. (Odeon 1958–71, 3 sv., ed. J. Jech). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: Molière: Pan Pourceaugnac (1890). ■ KORESPONDENCE: F. Všeticka: Krásné politikum (E. Benešovi z 1938), LitN 1964, č. 40. ■ REDIGOVAL *časopis*: Causeries françaises (Jičín, 1902–09). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Národní pohádky B. Němcové (1926). ■

LITERATURA: A. Seifert: Spisovatel a profesor J. Š. K. (1944); O. Chaloupka: Vypravěč J. Š. K. (1966); F. Všeticka: J. Š. K. (1980). ■ ● ref. překl. Píseň

o Rolandovi: J. Karásek, Lit. listy 16, 1894/95, s. 317; an., Zlatá Praha 12, 1894/95, s. 192 ●; ● ref. Povídky kladské: V. Tille, NL 25. 1. 1910; J. Horák, ČČM 1915, s. 98 ●; ● ref. Lidomluva Čechů kladských: O. Hujer, Věda česká 1914, s. 254; F. Trávníček: ČČM 1914, s. 332 ●; ● ref. Lidové povídky... 1: J. Horák, Naše věda 4, 1921/22, s. 164; V. Tille, Venkov 31. 1. 1922; M. Wgt. (Weingart), ČMF 9, 1922/23, s. 183 ●; V. F. S. (Suk): ref. Hostem u pohádky, Střední škola 1924, s. 106; V. Tille: Český koutek v Kladsku, Venkov 9. 3. 1926 + K. pohádky, Slavia 4, 1925/26, s. 99, 122, 294; J. Polívka, J. Š. Kubín: Diskuse o Kubínových pohádkách, Slavia 4, 1925/26, s. 572; ● ref. Kladské písničky: S. Souček, LidN 13. 3. 1926; V. Flajšhans, NŘ 1926, s. 114; A. N. (Novák), Lumír 53, 1926/27, s. 158; Č. Zíbrt, ČL 28, 1927/28, s. 44 ●; ● ref. České Kladsko: čch, LidN 6. 1. 1926; Č. Zíbrt, ČL 29, 1928/29, s. 43 ●; V. F. S. (Suk): ref. Čarovné kvítí, Střední škola 1926, s. 191; ● ref. Po stopách Svatopluka Čecha: A. Novák, LidN 3. 4. 1927; K. Polák, ČMF 14, 1927/28, s. 74; A. Pražák, Naše věda 9, 1927/28, s. 144 ●; ● ref. Kudrlinky: K. Š. (Štorch), RA 4, 1928/29, s. 323; V. Ryba, PL 27. 10. 1929 ●; J. V. Klíma: ref. Nová kytka pohádek, Střední škola 9, 1928/29, s. 186; -ger: ref. Hladolet..., Pomsta skalníků..., Rozhledy 1936, s. 326; V. Tille in Soupis českých pohádek 2, sv. 2 (1937, s. 545); V. Vančura: J. Š. K., Panoráma 1941, s. 157 → Řád nové tvorby (1972); KZK (K. Z. Klíma): ref. Pelíšek..., LidN 25. 3. 1941; H. R.: ref. Hrozná chvíle, Děln. osvěta 1942, s. 184; V. T. (Tichý): ref. výbor Lidové povídky z Podkrkonoší, Děln. osvěta 1942, s. 213; K. Sezima: ref. Hrozná chvíle, Blesky nad hlavou, Čteme 1943, s. 42; P. Toman: Chvála stáří, LidN 7. 10. 1944; O. Audy: Znáte J. Š. K.? Blok 1, 1945/46, příl. Poučení o kulturní práci, s. 23; F. Tenčík: Na okraj písemnictví pro děti, Blok 2, 1947/48, příl. Poučení..., s. 39; J. Čermák: K tematice Kudrnatých povídek, Slovesná věda 1, 1947/48, s. 175; ● ref. Kudrnaté povídky: F. Buriánek, Zeměd. noviny 1. 5. 1947 → O současné české literatuře (1982); jj (J. Janů), Svob. slovo 4. 5. 1947 ●; jj (J. Janů): ref. Lidové humorky, LidN 21. 11. 1948; K. Polák in J. Š. K.: Divoké přehánky (1948); B. Novák in J. Š. K.: Lidové povídky z Podkrkonoší (1948) + in J. Š. K.: Kladské povídky (1948); J. Horák: J. Š. K., Národop. věstník československý 31, 1949/50, s. 272; P. H. Toman: Nášpan profesor, Marginálie 22, 1949/50, s. 97; V. Pražák: ref. Lidové humorky, Národop. věstník československý 31, 1949/50, s. 306; B. Novák: Zasloužilý umělec J. Š. K. devadesátníkem, NŽ 1954, 2. půlletí, s. 403; J. Jech: Tvůrčí příklad J. Š. K., ČL 1954, s. 193 + ref. Bohatýr Smích, tamtéž, s. 233 + Význam J. Š. K. pro folkloristiku, Čs. etnografie 1954, s. 395; A. Satke: Vzácné jubileum, Radostná země 1954, s. 86, 128; J. Jech in J. Š. K.: Kladské povídky (1958); O. Sirovátka: Nestor J. Š. K., HD 1959, s. 466; J. Petrmichl: Homérský vypravěč J. Š. K. ..., RP 7. 10. 1959 → Literatura mého srdce (1970); J. Vladislav: O překládání a převyprávění pohádek, sb. O pohádkách (1960);

J. Rodr in J. Š. K.: Buďte blaženi (1960); V. Karfíková: J. Š. K., pohádkář a spisovatel, Plamen 1962, č. 2; F. Všeticka: Vančurovy listy J. Š. K., Knižní kultura 1964, s. 361; J. Jech: Dílo J. Š. K. ve světle korespondence J. Polívky, ČL 1964, s. 272 + in J. Š. K., Plamen 1964, č. 10; S. Utěšený: J. Š. K. stoletý (o dialektologických zásluhách), NŘ 1964, s. 303; F. Všeticka: K. tvorba pro děti, ČLit 1964, s. 394; M. Jungmann in J. Š. K.: Strakatý máslo (1964); ● nekrology: M. Vacík, RP 2. 11. 1965; P. H. Toman, Obrana lidu 20. 11. 1965; F. Všeticka, LitN 1965, č. 45; JJ (J. Jech), ČL 1966, s. 354; O. Sirovátka, Národop. aktuality 1966, č. 1 ●; F. Všeticka in J. Š. K.: Růže pekelná (1965) + Jazyk a styl J. Š. K., NŘ 1966, s. 10 + J. Š. K. vědec, Věda a život 1966, s. 20 + Z dopisů J. Š. Kubínovi, Sborník prací pedag. fakulty Olomouc, Jazyk a literatura, 1967 + Dopisy G. Frištenského J. Š. Kubínovi, Impuls 1968, s. 602; J. Wagner: O matce národního umělce J. Š. K. a jejím rodě, sb. Krkonoše-Podkrkonoší 1968, s. 297; F. Všeticka: Jivinské rapsodie J. Š. K., Sborník prací pedag. fakulty Olomouc, Jazyk a literatura, 1969; J. Jech in J. Š. K.: Lidové povídky z Podkrkonoší 2 (1971); M. Procházka: Pohádkář J. Š. K., Čes. jazyk a literatura 23, 1972/73, s. 365; J. Ducháček in J. Š. K.: Buďte blaženi (1980); ● ref. Buďte blaženi: (po), Brněnský večerník 8. 1. 1981; L. Vacina, Pochodeň 1981, č. 31 ●; ● ref. Na vaši radost: L. Vacina, Práce 25. 7. 1985; L. Soldán, Svob. slovo 30. 8. 1985; (DK), LD 25. 9. 1985 ●.

os

František Kubka

* 4. 3. 1894 Žižkov (Praha-Ž.)

† 7. 1. 1969 Praha

Prozaik, romanopisec a novelista, autor dramát, literárních studií, memoárových črt a několika básnických sbírek, překladatel z němčiny a ruštiny. Podstatnou částí své beletristické tvorby působil na literární rehabilitaci žánru povídky.

Pocházel z rodiny státního úředníka. Obecnou školu a klasické gymnázium vychodil na Žižkově (mat. 1912), pak studoval na pražské filoz. fakultě slavistiku a germanistiku. V říjnu 1914 narukoval, od května 1915 byl na karpatské a haličské frontě, kde byl t. r. zajat. V zajetí (pevnost v Kyjevě, Kirsanovo v tambovské gubernii, Bolchov u Orlu, kárný tábor Ust'-Sysolsk v republice Komi, Kjachta u mongolské hranice, Berezovka v Zabajkálí) se naučil rusky a sledoval i soudobou ruskou literaturu; po dobytí tábora v Berezovce legionáři vstoupil v prosinci

1918 do čs. armády na Rusi a byl poslán do Irkutsku, později do Charbinu v Mandžurii (sloužil u údržby osobních aut, jako šofér a později tlumočnick). V květnu 1920 se stal zaměstnancem organizace YMCA v Charbinu a t. r. se zde oženil. Do vlasti se dostal jako jeden z posledních v květnu 1921 po dlouhé cestě přes Čínu a dále lodí přes čínské a indické přístavy, Řecko a Itálii do Terstu. Po návratu dokončil studia (doktorát filozofie v prosinci 1921 disertační *Vztah básnického díla Jaroslava Vrchlického v l. 1869–76 k literatuře německé*). 1922–27 pracoval jako sekretář YMCA v Praze, od září 1927 do června 1937 byl redaktorem pro zahraniční politiku v listu Prager Presse, dále do dubna 1939 vrchním komisařem min. zahraničních věcí. Po zrušení ministerstva za něm. okupace se po několika měsících nezaměstnanosti stal úředníkem min. školství, od listopadu 1939 do konce dubna 1940 byl vězněn gestapem v Berlíně. 1945 přešel ze služeb min. školství na min. informací (do listopadu t. r. přednosta odboru pro kult. styky s Východem), pak do služeb diplomatických; od dubna 1946 do září 1948 byl čs. vyslancem v Sofii. Od 1949 žil jako spisovatel z povolání. Od studentských let K. hodně cestoval: před 1914 byl v Drážďanech a v Bavorsku (Norimberk, Řezno aj.), po 1921 byl (většinou služebně) v Polsku, Finsku, Švýcarsku, Sovětském svazu (1934 s delegací čs. žurnalistů), Francii, Anglii, Itálii (1935 s delegací čs. žurnalistů), po 1945 v Bulharsku, Jugoslávii, Rumunsku, SSSR, NDR, Polsku, Holandsku a Finsku. – Synem K. je novinář a prozaik Jiří K. (nar. 1924).

K. debutoval jako středoškolský student verší závislými na různých literárních vzorech (Heine, Vrchlický, římská lyrika, z níž současně překládal). Vliv Vrchlického spolu s okouzlením antikou a klasicizujícími kulturními epochami charakterizoval i sbírku milostné a přírodní lyriky *Slunovrat* z prvních let K. vysokoškolských studií. Počátky K. literární dráhy (k nimž patřily i recenze a články věnované zejm. německé literatuře) přerušil odchod na frontu a dlouhé zajetí. Bohaté životní zážitky z Ruska i zemí Dálného východu předznamenaly zároveň se rozrůstající K. tvorbu 20. let. Vedle básnické sbírky *Hvězda králů* (psána v zajetí a po návratu doplněna), která spojuje intimní milostnou lyriku a ruské přírodní i sociální motivy s tematikou básnického setkání s exotickými kraji a mořem, se nejbezprostředněji projevíly v knize drobných próz *Barvy východu*, založe-

ných na záznamu bohatých dojmů z dlouhé cesty do vlasti. Přímé poznání charakterizovalo i knížku *Básníci revolučního Ruska*, spojující informativní studii s K. překlady ukázek; ve 20. letech představovala jednu z prvních adekvátních informací o sovětské poezii. Další K. prózy (*Fu, Dvojníci a sny, Sedmero zastavení*) směřovaly od evokace dojmů k pevné syžetové stavbě a setkávaly se tak s tendencemi literárního novoklasicismu. K. navazoval i na tematicko-žánrově okruhy příznačné pro toto hnutí („obnovený obraz“ z exotického prostředí, různé modifikace příběhů s tajemstvím apod.); v povídkách s aktuálními náměty války a revolučních bojů se pak pokoušel o sevřenou epickou stavbu, pevnou novelistickou zápletku, oproštěnou kompozici často vyhrocenou v pointu a o syté lokální kolorit. K. beletristická tvorba (obsahující i dva dramatické pokusy z konce 20. let) byla nadlouho – v souvislosti s žurnalistickým a později diplomatickým povoláním – vystřídána bohatou činností publicistickou (pro deník Prager Presse psanou německy). Po novém debutu 1941 ve sbornících povídek *Milostný kruh* a *Dvanáct poutí světem* se K. stal téměř rázem originálním představitelem historicky situované novely. Na výzvu nakladatelství Fr. Borový doplnil dvě ve sbornících publikované povídky na deset a vydal je knižně pod titulem jedné z nich (*Skytský jezdec*). V rychlém sledu vznikly pak další dvě knihy obdobně zaměřených próz, spojených nyní v pevnější kompoziční celky novelistickým rámcem; *Karlštejnské vigilie* např. představují českou paralelu boccacciovského cyklu (morem zadržení členové družiny Karla IV. si krátí dlouhou chvíli vyprávěním příběhů). K. tehdejší aktivita se podstatně podílela na literární obrodě povídky jako žánru moderní české prózy. Stylotvornému úsilí K. povídek odpovídala i podoba jejich historismu, rozvíjený romaneskní příběh s odborně podloženou kresbou dobové atmosféry; na sugestivní evokaci duchovního ovzduší vzdálených časů se podílí i obratná hra se stylistickými reminiscencemi dobově příznačných literárních žánrů (ve *Skytském jezdcu* chanson de geste, dvorský kutoazní román, boccacciovská novela, lidová barokní legenda aj.). Totéž pojetí historické prózy se uplatnilo i ve dvou románech o legendárním šaškovi krále Jiřího (*Palečkův úsměv, Palečkův pláč*). K. literární dílo po roce 1945 a zejména po 1948 charakterizovala snaha o vyjádření angažovaného prosocialistického stanoviska.

Zpočátku navazuje ještě K. próza na předchozí novelistické zkušenosti (*Černomořské večery*); v další etapě se však maximálně zestručňuje, směřující k zkratkovitému podání sociálně příznačného příběhu v politické „malé povídce“, vyhocené v pointu propagandistického dosahu (v 50. letech vysoce hodnocené *Malé povídky pro Mr. Trumana a Picassova holubice*). Současně K. usiloval o zvládnutí tématu sociálního přerodu na půdě románového žánru: 1950–56 vydával jednotlivé díly rozsáhlého cyklu o vnitřním vývoji české společnosti od revolučního roku 1848 do roku 1945 *Veliké století* (původním sedmi dílům dal v konečné redakci podobu pentalogie). Na osudech jedné rodiny a později v životním příběhu pražského intelektuála (K. využil autentických motivů z rodinné tradice a zejména z bohatých zkušeností, které získal za první války a v době novinářské a diplomatické služby) a jeho postupného příklonu ke komunismu se pokusil ilustrovat široké historické souvislosti protifašistického boje a revolučních otřesů v jejich uzlových bodech až ke květnovému povstání. Po jednotlivých návratech k historizující próze (románová adaptace pověsti o králi Ječmínkovi) a k obnoveným obrazům (*Legenda o květinách*) se K. v posledním údobí života zabýval zejména prózou memoárového charakteru: vydal řadu knih vzpomínek na mládí a na svou pozdější činnost, portrétů umělců a politiků, s nimiž se v životě setkal, úvah o knížkách, jež četl, apod.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: A. K. Buk, Cumulus; F. bk, F. K., F. Kb., F. Kbk., Kbk. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Našeho vojska (1955); Cesta (od 1923); Časopis pro moderní filologii (1913–14); 1914 Studie o poměru Jaroslava Vrchlického k M. Lenauovi; Čes. kultura (1913); Čes. osvěta (1940–41); Českosl. deník (Irkutsk, 1918, verše); Čes. svět (1913–14); Dnešek (od 1930); sb. Dvanáct poutí světem (1941); sb. E. Lešehradovi (1937); Haló noviny (1935); Hlídka Času (1913); Host (1924); alm. Chudým dětem (Brno, 1945, příběh ze života B. Němcové Kněz P. Ignác Kuhn); Lid. noviny (od 1922, soustavně od 1934); Lit. noviny (1928–32); Lit. noviny (od 1950); Lit. rozhledy (1924); Lit. svět (1927–28); Lumír (1932–39); sb. Milostný kruh (1941); Most (1923); Nár. a Stavovské divadlo (1924–27); Nár. listy (1925); Nár. osvobození (1925–32); Nár. práce (1927); Náš úkol; Naše doba (1925, 1932); Naše věda; Nová svoboda; Nové Čechy; Nový život (od 1949; 1957 R Mnichov); sb. O knížkách a autorech (1958); sb. Oheň a růže (1961); Panoráma (1931–35); Prager Presse (od 1927); Pramen (1921–23); Právo lidu (1926); Přehled (1912–14); Přerod (1923–24); Rozhledy po literatuře a umění (1935);

Rozpravy Aventina (1925, F. K. o sobě); Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického (1916); Socialista; Světozor (1931); Topičův sborník (1921, 1925); Tvorba; Zlatá Praha (1914); Zvon (1913–23). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Ozvuky Šumavy (BB, PP 1911, pseud. A. K. Buk); Slunovrat (BB 1914); Barvy východu (PP 1923); Fu (PP 1924); Básníci revolučního Ruska (studie s překlady, 1924); Hvězda králů (BB 1925); Dvojníci a sny (PP 1926); Dobrovský a Rusko (studie, 1926); Povídky pro Jiříčka (pro ml., 1927); Ataman Rinov (D 1928, i prem., hráno též s tit. Vichřice); Hra svatováclavská (D 1929, i prem.); Sedmero zastavení (PP 1931); Karlu Peřinovi, černého umění mistru... (1935); Menschen der Sowjetunion (RpRp 1936); Božena Němcová (životopis, 1941, s M. Novotným); Skytský jezdec (PP 1941, rozšíř. vyd. 1946); Nunka (P 1942); Pražské nokturno (PP 1943); Karlštejnské vigilie (PP 1944); Palečkův úsměv (R 1946); Palečkův pláč (R 1948, společně s předchozím 1949 s tit. Palečkův úsměv a pláč); Bulharský deník (RpRp 1949); Černomořské večery (PP 1949); Sto dvacet dní (R 1950, 5. díl cyklu Veliké století); Malé povídky pro Mr. Trumana (1951); Cizí město (R 1951, 6. díl cyklu); Vitr z hlubin (R 1952, 7. díl cyklu); Picassova holubice (PP 1953); Dědeček (R 1953, 1. díl cyklu); Hnízdo v bouři (R 1954, 2. díl cyklu); Básníková svatba (R 1955, 3. díl cyklu); Strážce na horách i v údolích (PP 1955, s J. Kubkou); Mnichov (R 1956, 4. díl cyklu); Černomořská jitra (RpRp, PP 1956); Říkali mu Ječmínek (R 1957); Ječmínkův návrat (R 1958); Na vlastní oči (memoárové črty, 1959); Hlasy od východu (memoárové črty, 1960); Tváře ze západu (memoárové črty, 1961); Dětem o dětech (PP pro ml., 1961); Dědečkovu mládí (P pro ml., 1962); Setkání s knihami a lidmi. Za mladých časů (memoárové črty, 1964); Legendy o květinách (PP 1967); Mezi válkami. Masaryk a Beneš v mých vzpomínkách (1969); – posmrtně: Zpívající fontána aneb Devět pražských novel (1970). – *Překlady*: G. V. Catullus: Výbor z básní (1910, pseud. Cumulus); J. W. Goethe: Dramata prózou z mládí (1927, Götz z Berliching); L. N. Tolstoj: Anna Karenina 1–3 (1931); O. Pick: Básně (1932, s jinými); L. C. Marshall: Po stopách lidského pokroku (1932); Slovo o pluku Igorově (1945, přeprac. vyd. 1950); E. Ludwig: Duch a čin (1946, šifra F. K., s V. K. Škrachem); T. K. Leontěva: Jejich je budoucnost (1950). – *Výbor*: Vzbouřená země (pro ml., 1950, ed. J. Nový). – *Souborné vydání*: Dílo F. K. (Čs. spisovatel, 1955–64, 12 sv.). Obsahuje ve sv. 6 (Z cest, 1958) výběr z nepublik. listů, deníků aj. a ve sv. 7–11 defin. redakci cyklu Veliké století (1. Dědeček, 2. Básníková svatba, 3. Mnichov – Sto dvacet dní, 4. Cizí město, 5. Vitr z hlubin). ■ SCÉNICKY. *Libreto*: Paleček (1958, hudba P. Bořkovec). – *Překlad*: A. N. Ostrovskij: Les (1939). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Cesta („ruské číslo“ 29/30, 1924, s M. Ruttem), YMCA (1925), Náš úkol. List YMCA V ČSR (1927–29); *sborník*: Věčný Puškin (1937, s F. Halašem). ■

BIBLIOGRAFIE: O. Jirečková, J. Kuncová: Dílo F. K. (Metodické texty a bibliografie, MLK Praha, 1960, rozmnož.). ■ LITERATURA: sb. Laureát československé ceny míru F. K. (1954); N. Draganov: F. K. Tvorčeskí put (Sofia 1966). ■ ● ref. Slunovrat: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 15, 1914/15, s. 111; K. (F. V. Krejčí), PL 24. 1. 1915 ●; ● ref. Barvy východu: A. H. (Hartl), Přerod 1, 1922/23, s. 332; -btk- (V. Brtník), Zvon 23, 1922/23, s. 335; J. Kapras, Čes. revue 1924, s. 54; J. Vrba, Pramen 4, 1923/24, s. 44 ●; ● ref. Básníci revolučního Ruska: J. Laichter, Naše doba 31, 1923/24, s. 569; A. H. (Hartl), Přerod 2, 1923/24, s. 189; A. N. (Novák), LidN 20. 8. 1924; K. (F. V. Krejčí), PL 5. 10. 1924; R. Illový, Akademie 28, 1924/25; B. V. (Václavěk), Host 4, 1924/25, s. 64 ●; ● ref. Fu: A. N. (Novák), LidN 26. 10. 1924; F. Götz, NO 18. 6. 1924 ●; ● ref. Dobrovský a Rusko: M. Weingart, LidN 28. 3. 1926; V. K. Š. (Škrach), Naše doba 33, 1925/26, s. 314; K. P. (Paul), ČMF 13, 1926/27, s. 170 ●; M. Rutte: F. K., RA 1, 1925/26, s. 100; ● ref. Dvojnici a sny: drb (J. Borecký), Zvon 26, 1925/26, s. 559; A. N. (Novák), LidN 20. 10. 1926; F. Götz, NO 9. 5. 1926 ●; ● ref. Povídky pro Jiříčka: F. Götz, NO 1. 11. 1927; M. Majerová, LitN 1929, č. 22 ●; ● ref. Ataman Rinov: E. Konrád, Cesta 10, 1927/28, s. 263; Č. (K. Červinka), Zvon 28, 1927/28, s. 280; Z. Nejedlý, Var 5, 1927/28, s. 223 → O literatuře (1953); FR (J. Frejka), NO 17. 1. 1928; M. M. (Majerová), RP 13. 1. 1928 ●; ● ref. Hra svatováclavská: B. (E. Bass), LidN 1. 10. 1929; Ot. F. (Fischer), PL 1. 10. 1929; J. Fučík, RP 3. 10. 1929 → Divadelní kritiky (1956, pak 1984); H. Jelinek, Lumír 56, 1929/30, s. 441 ●; ● ref. Sedmero zastavení: AMP (A. M. Píša), LitN 5, 1930/31, č. 17; A. N. (Novák), LidN 20. 9. 1931; K. Sezima, Lumír 58, 1931/32, s. 322 → Mláži (1936) ●; ● ref. Skytský jezdec: B. Jedlička, LidN 21. 12. 1941; K. Sezima, Čteme 1942, s. 94; V. Černý, KM 1941, s. 371 ●; ● ref. Bulharský deník: dr. j. d. (J. Doležal), Práce 1. 7. 1949; bs (B. Slavík), LD 18. 6. 1949 a 1. 11. 1950 ●; ● ref. Černomořské večery: N. Znepolski, Slovanský přehled 1952, s. 153; J. Hříbek, LitN 1953, č. 39 ●; H. Skálová: ref. překl. Slovo o pluku Igorově, Slovesná věda 5, 1952/53; ● ref. Sto dvacet dní: V. Stejskal, NŽ 1951, s. 908; F. Buriánek, LidN 22. 4. 1951 ●; V. Stejskal: ref. Cizí město, NŽ 1952, s. 454; ● ref. Malé povídky...: J. Marek, LidN 27. 10. 1951; V. Stejskal, LidN 25. 11. 1951; J. Hájek, RP 9. 12. 1951; F. Kautman, NŽ 1951, s. 1599; M. Filip, NŽ 1951, s. 1884 ●; ● ref. Vitr z hlubin: M. Jungmann, NŽ 1953, s. 594; F. Vrba, LitN 1953, č. 19 ●; ● ref. Picassova holubice: J. Pilař, RP 10. 7. 1953; P. Kohout, LidN 1953, č. 43; J. Vohryzek, Slovanský přehled 1954, s. 29 ●; V. Růt: K. dílu F. K., NŽ 1954, s. 227; L. Kundera: Chvála povídkáře, HD 1954, s. 58; M. J. (Jungmann): F. K. šedesátiletý, Literatura ve škole 1954, s. 77; M. Ivanov: Na besedě u F. K., Květy 1954, č. 9; ● ref. Dědeček: ms (M. Schulz), LitN 1953, č. 50; J. Pilař, RP 14. 2. 1954; V. Stejskal, LidN 1954, č. 9; A. Mráz, Slov. pohledy 1955, s. 1044; K. Rosen-

baum, HD 1954, s. 172 ●; ● ref. Hnízdo v bouři: M. Petříček, NŽ 1955, s. 194; V. Stejskal, LitN 1955, č. 10 ●; M. Petříček: ref. Verše a mladé prózy (Dílo F. K.), LitN 1955, č. 31 + ref. Básníková svatba, LitN 1956, č. 3; ● ref. Strážce na horách...: V. Ržounek, LitN 1956, č. 9; Z. Eis, RP 16. 12. 1955 ●; ● ref. Mnichov: Š. Vlašín, HD 1957, s. 131; an., NŽ 1957, s. 110 ●; ● ref. Černomořská jitra: S. Machonin, LitN 1956, č. 48; J. Opelík, Kultura 1957, č. 3 ●; J. Mourková: Nad dílem F. K., Květen 2, 1956/57, s. 295; ● ref. Mladost (Dílo 5): -ae (A. Linke), Tvorba 1957, č. 17; A. Jelinek, LitN 1957, č. 25 ●; ● ref. Říkali mu Ječmínek: M. Jungmann, LitN 1958, č. 14; Z. K. Slabý, Tvorba 1958, s. 500; M. Blahynka, RP 17. 3. 1959 ●; Im (P. Grym): ref. Z cest (Dílo 6), LD 8. 8. 1958; ● ref. Ječmínkův návrat: Š. Vlašín, HD 1959, s. 183; gf (G. Franc), LD 4. 3. 1959 ●; I. Zítková: Prozaik široké tematiky, Kulturně politický kalendář 1959; -petr- (J. Petrmichl): 65 let F. K., RP 4. 3. 1959; F. Götz: Romanopisec F. K., LitN 1959, č. 9; ● ref. Na vlastní oči: M. Schulz, LitN 1959, č. 51/52; J. Polák, Tvorba 1960, č. 1; A. L. (Linke), Mladá fronta 14. 1. 1960; V. Běhounek, Práce 20. 1. 1960; M. Petříček, Plamen 1960, s. 118; M. Blahynka, Kultura 1960, č. 3; A. Závodský, SPFF Brno 9, řada lit. věd. D, č. 7, 1960, s. 367; (bt) (B. Truhlář), Kulturní život 1960, č. 6 ●; ● ref. Hlasy od východu: F. S. (Soldan), Plamen 1961, s. 120; Y (J. Rybák), LitN 1961, č. 13; L. Kozáková, Svět sovětů 1961, č. 11 ●; ● ref. Tváře ze západu: M. Petříček, LitN 1961, č. 46; -vbk- (V. Běhounek), Práce 18. 3. 1962 ●; F. Götz in F. K.: Karlštejnské vigilie (1961); ● ref. Dětem o dětech: V. (Z. Vavřík), LitN 1962, č. 20; ok (O. Kryštofek), Práce 2. 3. 1962 ●; M. Blahynka in F. K.: Skytský jezdec (1965); ● nekrology: an., LD 8. 1. 1969; mš, RP 9. 1. 1969; M. Petříček, LitN 1969, č. 2 a Listy 1969, č. 2 ●; Š. Vlašín: ref. Zpívající fontána..., Tvorba 1971, č. 4; M. Blahynka in F. K.: Palečkův úsměv a pláč (1972); Š. Vlašín in F. K.: Romance o Ječmínkovi (spol. vyd. RR Říkali mu Ječmínek a Ječmínkův návrat, 1974); J. Mourková in F. K.: Palečkův úsměv a pláč (1981).

II

Augustin Kuča

* 14. 9. 1763 Kroměříž

† 1. 11. 1836 Místek (Frýdek-Místek)

Básník, člen Puchmajerovy družiny. Autor epických, většinou humorných básní, zjevně inspirovaných také folklórní tvorbou.

Na úředních dokumentech se podepisoval Kutscha. Syn kroměřížského sekretáře (který se psal též Kacza). Gymnázium vystudoval prav-

děpodobně v rodišti. Na kněze byl vysvěcen v Olomouci 1789 (spolu s J. Zabránským), kaplanoval v Kelči. Od 1806 byl farářem v Místku, kde se stal děkanem a kde i zemřel. Jeho působení v Místku nezanechalo v tamním českém živlu žádnou stopu. (V některých pramenech je omylem zaměňován za svého mladšího bratra Jana, právníka, apelačního radu, který nebyl lit. činný.)

Za studií v olomouckém semináři byl žákem J. Dobrovského, který znal a kladně hodnotil jeho básně (v dopise J. Zlobickému 1798). Dobrovským byl pravděpodobně vyzván k účasti na Puchmajerových almanaších. Otiskl v 3.–5. sv. několik rozměrnějších epických básní (zvřecí pohádka, venkovská humoreska, povídka s početní hádankou, alegorie), které prozrazují souvislost s prozaickou i veršovanou lidovou slovesností jednou žánrovým charakterem nebo látkou, jindy versifikací a způsobem pojmenování. Není známo, zda jeho skladby z posledního svazku Nových básní (1814) pocházejí z doby jeho působení v Místku, nebo zda jde o tvorbu z mladších let.

PSEUDONYM: Moravan (v Nových básních 1798).

■ PŘÍSPĚVKY in: alm. Nové básně (1798, 1802, 1814). ■

LITERATURA: M. Hýsek: Dvě poznámky k Puchmajerovým almanachům, LF 1932.

mo

Arnošt Kučera viz in Eduard Kučera

Eduard Kučera

* 14. 6. 1884 *Královské Vinohrady* (Praha-V.)

† 21. 12. 1956 *Nová Paka*

Autor humoristických próz, sentimentálního, nábožensky exaltovaného románu a lyrických novel, dramatik, esejista.

Psal se též Edvard K., humoresky uveřejňované v časopisech do 1904 podpisoval Arnošt K. V literatuře byl proto spojován s básníkem Arnoštem Kučerou (3. 6. 1877 *Královské Vinohrady* – 24. 4. 1912 *Vršovice*), magistrem farmacie, autorem sbírky satirických, především pro-

ti církevních veršů *Kacířská kniha* (1901, označeno jako 2. vyd., podle autorovy předmluvy rozsáhlejší 1. vyd. patrně konfiskováno), jemuž je připisována i sbírka intimních veršů *Jak ledy plavaly* (1900, pseud. Jiřík Luděk Moravský). – E. K. vystudoval střední školu v Praze (mat. 1904) a pak matematiku a geometrii patrně na univerzitě ve Vídni; státní zkoušky vykonal v září 1908. 1908–13 byl suplentem matematiky a geometrie na vyšší reálce v Praze Na Smetance, 1912/13 vedle toho učil na vinohradských školách: na čes. vyšším gymnáziu v Hálově ul. a na dívčím lyceu ve Slezské ul. Definitivním profesorem byl jmenován v září 1913, kdy trvale přesídlil do Nové Paky, kde učil na státní reálce (1934 změněna na reál. gymnázium) do jara 1941, kdy byl na pokyn okupačních úřadů předčasně penzionován. Po osvobození působil opět v Nové Pace až do školního roku 1951–52, během něhož ztratil zrak a odešel do důchodu.

Již jako středoškolák začal K. časopisecky (pod pseud.) uveřejňovat humoresky, nenárodné příběhy ponejvíce s manželskou a rodinnou tematikou z pražského měšťáckého prostředí, v nichž líčil obecné lidské slabosti bez charakteristiky a psychologické kresby postav. Jejich působivost je především v dobře odpozorovaném a živě vylíčeném detailu (*Pokušení a jiné humoresky, Jací jsme*). K. kompozičně nezvládnuté rozsáhlejší prózy (ve své době populární román o sourozenecké dvojici studentů *Jarka a Věra* a především román *Vendelínův očistec a ráj*, oba též zfilmovány) charakterizuje přehnaná, mnohdy vulgární a samoúčelná komika a drastická karikatura. Tematikou a stylem se k těmto pracím řadí drama *Ideální domácnost*. Raná hra *Manželství* je traktát o krizi současného manželství se schematickými postavami, které pouze demonstřují překonané pokrokářské teze. V 2. polovině 20. let se K. tvorba diametrálně odchýlila od dosavadního díla. Tento zvrat signalizovaly již K. příspěvky v *Cestě*, *Kmeni*, *Lípě* a později v *Rozpravách Aventina*. Po esejí *Chvála fanatiků*, namířeném proti lhostejnosti a kompromisu, vydal sbírku lyrických novel s tematikou mezilidských vztahů *Stobařevná duha* a pastorální román *Kotva v moři* se jammesovskou oslavou života a duchovským nábožensko-mystickým absolutizováním milostného citu. Tato díla se vyznačují nejasností děje, rozkolísanou kompozicí, silnou metaforičností a preferováním formy. Domněnku, že autorem posledních tří próz (podpořenou i tím, že poslední sbírka humoresek *Jací jsme* je pode-

psána E. K. starší) je jiná osoba téhož jména, se nepodařilo prokázat. Na sklonku 20. let se K. odmítl (v tisku oznámené knihy Tepny městečka a Víno s perlami již nevyšly).

PSEUDONYM: Arnošt Kučera (Besedy Času, Čas, Hlas národa, Máj, Nár. listy). ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy Času (1901–03); Besedy lidu (1914–17); Cesta (1919–29); Čas (1901–02); Hlas národa (od 1902); Humorist. listy (od 1909); Kmen (1919–20); Květy (1905–06); Lípa (1919–20); Máj (1902–04); Malý čtenář (1899); Nár. listy (od 1902); Nár. obzor (1907); Nár. osvobození (1926–28); Rozpravy Aventina (1927/28, článek E. K. o sobě); Světozor (1916–19); Tribuna (1921); Zlatá Praha (1904–14). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Úsměvy (PP 1904); Manželství (D b. d., 1907, prem. 1908); Mandoletář Ferdamonti (D b. d., 1913); Vendelínův očistec a ráj (R b. d., 1913); Jarka a Věra (R b. d., 1914); Anděl míru a jiné humoresky (PP b. d., 1916); Pokušení a jiné humoresky (PP b. d., 1917); Ideální domácnost (D 1918, i prem.); Jaci jsme (PP 1923, podp. E. K. starší); Chvála fanatiků (E 1925); Stobarevná duha (PP 1927); Kotva v moři (R 1928). ■

LITERATURA: F. V. Vykoukal: ref. Úsměvy, Osvěta 1905, s. 1 029; ● ref. Manželství: J. J. Bor, Pokrok. revue 4, 1907/08, s. 604; O. Theer, Čes. revue 1, 1907/08, s. 696; F. X. Š. (Šalda), Novina 1908 → KP 7 (1953); K. Kamínek, Lumír 37, 1908/09, s. 498 ●; R. (V. Červinka): ref. Vendelínův očistec a ráj, Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 468; K.: ref. Jarka a Věra, Zlatá Praha 32, 1914/15, s. 502; ● ref. Anděl míru...: K., PL 9. 7. 1916; jv. (Vodák), LidN 27. 7. 1916 ●; ● ref. Pokušení...: K., PL 2. 9. 1917; Mil., Topičův sborník 5, 1917/18, s. 185; Kaz. (F. S. Procházka), Zvon 18, 1917/18, s. 69 ●; ● ref. Ideální domácnost: V. (E. Vachek), Večerník PL 25. 9. 1918; -tr. (G. Winter), PL 27. 9. 1918; jv. (Vodák), LidN 28. 9. 1918; J. Borecký, Osvěta 1918, s. 704; an., Ženské listy 1918, č. 11; ↓ ↓, Zvon 19, 1918/19, s. 55; -os-, Topičův sborník 6, 1918/19, s. 90; Ot. F. (Fischer), Cesta 1, 1918/19, s. 520 ●; ● ref. Kotva v moři: an., LitN 1928, č. 17; G. (F. Götz), NO 14. 10. 1928; A. M. Piša, Sever a východ 1928, s. 361; B. F. (Fučík), RA 4, 1928/29, s. 74; A. N. (Novák), LidN 2. 2. 1929; vz. (V. Zima), Zvon 29, 1928/29, s. 125; J. Heyduk, Cesta 11, 1928/29, s. 483; n. (M. Novotný), Panoráma 7, 1929/30, s. 123 ●; ● ref. Stobarevná duha: -rna (F. Kovárna), Signál 1, 1928/29, s. 63; če (A. Černík), LidN 19. 3. 1928 ●.

sm

Fráňa Kučera

* 11. 9. 1897 *Podlesí* u Příbrami

† 21. 4. 1929 *Podlesí*

Básník a prozaik tragických okamžiků v životě příbramských havířů a drsných příběhů chudých vesniců.

VI. jm. František K. Narodil se jako pohrobek havíře, jenž zahynul v dolech, stejně jako K. děd a strýci. Po základních školách (obecné a měšťanské) stal se K. rovněž havířem. Po krátké vojenské službě byl 1918 vyslán na dvouletou horní školu; od 1920 pracoval jako důlní dozorce na Anenské šachtě v Březových Horách. Ve volném čase se věnoval literatuře a osvětové práci. Pořádal ochotnická divadelní představení, vytvořil literární kroužek s tehdejšími příbramskými studenty L. Stehlíkem, M. Elplem, V. Palivcem aj., byl v kontaktu i s básníky K. Vokáčem a J. Týmlem. Stal se členem Spolku mladých literátů a umělců v Praze, 1928 založil vlastní edici Drůza, v níž vyšly dva svazky (Vokáčovy básně v próze Měsíce a Elpova sbírka veršů Domova hlas). Zemřel předčasně na tuberkulózu.

K. prostá, neobrazná, sytější konkrétní poezie je vedle žánrových obrázků ze života chudých z nuzného kraje cele zaměřena na všední, každodenní strasti příbramských havířů. Šachta se stává nepřítelem lidí zápasících o existenci a vystavených nehodám i smrti. I když K. zaznamenává i ostré společenské protiklady, jen ojediněle se v jeho verších objevuje sociálně vzdorný rys: nahromaděná nenávist pak prudce vybuchne pamfletickým výpadem proti pseudohumanitě jednorázových pomocných akcí. Proti zotročující práci K. nejčastěji klade elementární životní hodnoty, hlavně kontakt s přírodou. Také ve svých drobných povídkách K. líčí především život havířů a hutníků; hlavní roli v nich opět hraje důlní neštěstí. Více než ve verších se přitom K. soustřeďuje k psychologické kresbě postav, se syrovou drsností zachycuje nevzpytatelné propasti v duších lidí zmítaných temnými vášněmi. Jeho útržkovitý styl, rozbíjející plynulost vyprávění na drobné úseky (zpravidla na jednověté odstavce), směřuje k baladické zkratce, vytvářeje zároveň atmosféru naléhavosti zobrazovaného přítomného dění. V rukopise zůstal koncept většího sociálního románu Stříbrňáci, opět ze života horníků Stříbrných hor.

PŘÍSPĚVKY in: Naše obrana (Příbram); Světozor (1927–28); – posmrtně: sb. Drůza (Příbram 1932). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Písníčky hlubin (BB 1927); Bezejmenní (BB 1927); Strž (PP 1928). ■ REDIGO-VÁL *knižnici*: Drůza (1928). ■

LITERATURA: V. Palivec: Hornický básník F. K. (1947). ■ A. M. Piša: ref. Písníčky hlubin, Pramen 7, 1927/28, s. 59; ● nekrology: L. S. (Stehlík), PL 16. 5. 1929; an., Panoráma 7, 1929/30, s. 93; an., LitN 1929, č. 9; an., Naše kniha 1929, s. 151 ●; J. Poch in Mladé literární Podbrdsko (1930); L. Jehl: Básník havířského kolektiva, NO 21. 4. 1934; V. Palivec in Literární místopis Příbramska (1958); V. Trínáctý: Básník svého lidu, Svoboda 21. 4. 1959; V. Vaněk: Básník hornického kraje, Svoboda 23. 9. 1967; B. Škorpil: Odcházení neslavení, Svoboda 5. 9. 1969.

zp

Josef Kučera

*.27. 2. 1908 *Purkarec* u Týna nad Vltavou
† 10. 7. 1966 *Praha*

Autor uplatňující ve svých prózách prvky dobrodružné, humoristické i detektivní literatury.

Otec byl lesní dělník a předák vorařů. Dětství prožil K. v rodišti, do měšťan. školy chodil v Čes. Budějovicích. Po absolvování večerní kartografické školy pracoval 1926–39 v armádě jako kartograf ve Vojenském zeměpisném ústavu, po jejím rozpuštění v Zeměměřickém ústavu min. vnitra (1939–41). Na vlastní žádost byl penzionován a od 1942 se věnoval literatuře. 1958 odešel na lesní brigádu do Purkarce a od konce 1959 do 1966 byl zaměstnán jako kreslič v projekci a konstrukci Údržby obchodu v Praze.

K. dobrodružně laděné prózy, situované často do exotických krajů a využívající momentu tajemství a detektivní zápletky (*Kostkový princ*, *Zátoka černých perel*), jsou především obrazem světa prostých lidí. Jejich hrdinové, ať bouřliváci a lovci dobrodružství, či obyčejní mladí lidé vyznávající čestnost a spravedlnost, stvrzují svým vrozeným optimismem, čínorodostí a vytrvalostí představu o prosté lidské velikosti. Takto typologicky určené postavy dominují v celé K. tvorbě, jak v *Dobrodružství z Divokého západu*, antiiluzivním pohledu na literární mýtus amerického západu spojeném s humorem a chápavou ironií, v humoristicko-detektivním příběhu *Hledá se Otto Ventura*, v povídkách

z Beskyd a Karpat *Vitr z hor* se zdůrazněným prvkem osudovosti, tak v dalších variantách v próze *Zářivé ráno*, evokující dětství a dospívání vesnického chlapce v K. rodných jižních Čechách, i v satiricky a parodicky zaměřených pracích odrážejících dobou společensko-politickou situaci: *Stryček Chameleón* konec protektorátu a osvobození, *Dvaapadesát Hitlerů* období studené války v USA. – V K. pozůstatosti se údajně dochovaly soubory povídek Vesnice plavců, Červený tábor, Přišli s vichřicí, trilogie Estét, Myší historie, Epizoda, dále Vorařské a kramářské písně jihočeské a dvojdielný román Švejkova anabáze.

PSEUDONYMY: J. R. Dorovin, J. R. Dorovín, Josef R. Dorovín (podle příjmení dědečka z matčiny strany). ■ PŘÍSPĚVKY in: Host do domu; Jihočeská pravda (Čes. Budějovice); Lid. noviny (1940); Nár. listy; Příšerný večerník (od 1928); Tramp (od 1929); Trn (od 1928); Venkov (1942). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Kostkový princ (P 1940, pseud. J. R. Dorovín); Dobrodružství z Divokého západu (PP 1941); Zátoka černých perel (P b. d., 1942, pseud. J. R. Dorovín); Hledá se Otto Ventura (P 1942); Vitr z hor (PP 1944); Zářivé ráno (P 1946); Dvaapadesát Hitlerů (PP 1954); Stryček Chameleón (R 1964). ■

LITERATURA: ● ref. Zářivé ráno: V. T. (Tichý), PL 18. 1. 1947; an., Svob. noviny 25. 2. 1947; K., Svob. slovo 20. 5. 1947; -aks- (A. Kraus), Zeměd. noviny 17. 7. 1947 ●; B. Jedlička: ref. Dvaapadesát Hitlerů, Svoboda 1955, č. 5; Z. Mráz in Literatura jižních Čech 1945–65 (1967).

vs

Karel Kučera

* 30. 9. 1854 *Luštěnice* u Mladé Boleslavi
† 11. 10. 1915 *Dašice* u Pardubic

Básník z okruhu epigonů J. Vrchlického, překladatel norské a dánské literatury.

Navštěvoval gymnázium v Benešově a jako chovanec pražského arcibiskupského konviktu novoměstské gymnázium v Praze, pak studoval dějepis a zeměpis na filoz. fakultě pražské univerzity. Od 1876 byl suplentem na Slovanském gymnáziu v Brně, od 1884 profesorem v Hradci Král. a od 1896 na reálce v Ječné ul. v Praze; 1910 odešel na odpočinek. Již od studentských let se přátelsky stýkal s J. Vrchlickým. Byl členem Lit. odboru Umělecké besedy (od 1874),

pracoval ve výboru Spolku českých beletristů Máj a 1902 se stal jedním ze zakládajících členů jeho nakladatelského družstva. 1886 obdržel podporu Svatoboru na studijní cestu do Dánska a Švédska.

Po lyrických začátcích se K. pod vlivem Vrchlického přiklonil k veršované epice s legendárními, mytologickými a starověkými tématy, v níž na historicky proslulých i fiktivních postavách oslavoval sílu vůle a rozhodnost činu. Eklekticismus a nedostatek koncepčnosti mu však mnohdy bránily dát básnický smělému záměru osobitý umělecký výraz. Po nepřiměřeně negativní kritice druhé sbírky *Zapadlé hvězdy* (I. Hořica v Nár. listech) K. původní tvorby zanechal a věnoval se cele překládání z norštiny a dánštiny. Na jeho překladatelské práci, obsahující vedle knižních vydání Ibsenových básní a dramát i časopisecké publikace prózy A. L. Kiellanda a veršovaného románu F. Paludana-Müllera Adam Homo, oceňovala kritika vystižení originálu, méně již uměleckou invenci. O překládaných autorech (H. Ibsen a F. Paludan-Müller) K. časopisecky zveřejnil obsáhlé studie.

PŘÍSPĚVKY in: Čes. revue (1897); Jarý věk (1887); Koleda (1877); Květy (1880–1910); Lumír (1875–92); Nár. listy (1883); Osvěta (1883–86); alm. Ruch (1873); Ruch (1885, studie F. Paludan-Müller a ukázka z překl. jeho díla Adam Homo); Světozor (1873–98; 1883 studie H. Ibsen); Vánoční album (1881–82); Zlatá Praha (1886–98). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie:* Básně (1883); *Zapadlé hvězdy* (BB 1890). – *Překlady:* H. Ibsen: Básně (b. d., 1898) + Rosmersholm (1898) + Stavitel Solness (1905) + Brand (1908) + Peer Gynt (b. d., 1913). ■

LITERATURA: ● ref. Básně: E. M. (Miřiovský), Lumír 1883, s. 496; F. S. (Schulz), NL 17. 11. 1883; S. Č. (Čech), Květy 1884, s. 121; an., Světozor 1883, s. 510; Č., Lit. listy 1884, s. 21; F. Zákrejs, Osvěta 1884, s. 565 ●; ● ref. Zapadlé hvězdy: I. Hořica, NL 6. 12. 1890; an., Zlatá Praha 1891, s. 35; B. Čermák, ČČM 1891, s. 78; Amicus (J. Vrchlický), Lumír 1891, s. 119 ●; F. X. Šalda: ref. překl. H. Ibsen: Básně, Lit. listy 1898 → KP 4 (1951); KJ (F. V. Krejčí): ref. překl. Rosmersholm, Rozhledy 8, 1898/99, s. 83; J. Vrchlický: K. K., Máj 3, 1904/05, s. 42; L. Kunte in Cesty, kterými jsem šel (1906); ● ref. překl. Brand: F. X. Šalda, Novina 1908 → KP 7 (1953); Ivan Skála (M. Marten), MR 1908/09, sv. 21, s. 517 ●; ● ref. překl. Peer Gynt: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 13, 1912/13, s. 667; JV (J. Vodák), LidN 2. 6. 1916 ●; ● k šedesátinám: Q, Topičův sb. 2, 1914/15, s. 46; -n- (F. Sekanina), Zvon 15, 1914/15, s. 16 ●; D. Panýrek: Z naší oktávy, Máj 12, 1913/15, s. 504; ● nekrology:

F. V. Vykoukal, Osvěta 1915, s. 870; -n- (F. Sekanina), Zvon 16, 1915/16, s. 42; H. J. (Jelínek), Lumír 1915, s. 524; A. Klášterský, Almanach ČAVU 1916; -t., Akademie 20, 1915/16, s. 58; G. Pallas, Zlatá Praha 33, 1915/16, s. 35 ●; L. Brtnický in Památník gymnázia královéhradeckého (1927); an.: K. K., Boleslavan 9, 1934/35, s. 95; K. Há: K. K., LidN 30. 9. 1934; G. Pallas: Vzpomínky na K. K., LidN 18. 10. 1940.

mř, zp

Zdeněk Matěj Kuděj

* 24. 11. 1881 Hořice v Podkrkonoší

† 8. 8. 1955 Litomyšl

Spisovatel a novinář, před 1. světovou válkou člen pražské umělecké bohémy, překladatel z angličtiny.

Vl. jm. Zdeněk Marian K. – Otec byl inženýr zaměstnaný při stavbě železnic, který se stále stěhoval, což předznamenalo K. pozdější tulácký život. K. studoval na gymnáziu v Praze a v Příbrami, studia v sedmé třídě zanechal a stal se lékárnickým praktikantem v Pacově a v Sadské. Z vojenské služby byl záhy propuštěn, když předstíral duševní chorobu. 1903 se vydal na toulky po Německu a z Hamburku na dobrodružnou cestu do USA (lístek na cestu vyhrál v kartách). Tam se po šest let živil nejružnějším způsobem. V Chicagu mezi krajany pracoval jako pomocný zedník a natěrač, jako čistíč střev na jatkách, v chemické čistírně, myl nádobí, krátký čas působil jako novinář v krajském a později v socialistickém tisku. V Clevelandu se živil hlavně jako laborant v továrně na léčiva, v Alabamě na stavbě železniční trati. V San Francisku se podílel na záchranných pracích po zemětřesení (1905). Jako tramp prošel valnou částí USA i Kanady. Na Západě sloužil na farmě jako kovboj, v Montaně se pokusil o štěstí jako zlatokop, jako plavčík na lodi poznal pobřeží amerického Jihu. Spolu s několika druhy založil farmu v Kanadě. Po mnoha strádáních se dostal do Omahy, kde nějaký čas pracoval na jatkách; odtud se vydal na Východ, kde se v Ohio před bídou zachránil v azylu Armády spásy. Domů se vrátil 1909 jako dělník na lodi vezoucí do Evropy dobytek. Živil se jako zednický přidavač na žižkovských stavbách a začal literárně zpracovávat své bohaté tulácké zkušenosti. Spolupracoval s tiskem, patřil k předním členům předválečné pražské bohémy

soustředěné kolem J. Haška (J. Lada, F. Langer, E. A. Longen, J. Panuška, F. Sauer), ale již 1912 se vydal na další dobrodružnou pouť do Ruska; byl však hned na hranicích jako podezřelý zatčen, sedm měsíců vězněn a pak vypovězen (*Hostem u batušky cara*). 1913–14 se účastnil s J. Haškem několika tuláckých výletů po středních Čechách, které však byly už jen epilogem jeho dobrodružného cestování (*Ve dvou se to lépe táhne* aj.). Za války záchvat revmatismu oddálil jeho nástup na vojnu až do roku 1917, kdy narukoval a sloužil jako vojenský písař v Rumburku, Berouně a nakonec u biskupa vojenské služby ve Vídni. Ještě před koncem války byl superarbitrován po předstíraném záchvatu epilepsie. Po válce pracoval jako tajemník Klubu českých turistů, jako redaktor Armádního bulletinu, věnoval se překládání z anglické literatury a novinářské činnosti. Několik let prožil na tehdejší Podkarpatské Rusi, nejčastěji pobýval na různých místech Posázaví a Českomoravské vysočiny (Ledč nad Sázavou, Lipnice). V Ledči také prožil okupaci a několik poválečných let, přitom podnikal stále četné toulky, spojené s návštěvami přátel. 1952 se usadil v Litomyšli.

K. literární tvorba se stala jedním z nejautentičtějších výrazů světoběžných sklonů generace z přelomu století (K. Toman, J. Hašek); jeho spontánní vypravěčství nasycené bohatou životní empirií, zejména znalostí rozmanitých sociálních prostředí a vrstev, směřovalo přímými cestami mimo literaturu k novinovým reportážním žánrům. Nejhodnotnější část K. díla vytvořily knihy fejetonů a reportážních črt z cest po Americe (*Bídne dny a jiné povídky*, *Majitel zlatých dolů a jiné povídky* atd.). K. v nich zaujal svěžími dokumentárními záběry, jež odhalují drsnou tvář země, její sociální diferenciace i rub její podnikatelské horečky. Osvědčil tu i smysl pro živé, anarchisticky laděné sociální buřičství, které po letech vtělil i do sociálního románu *Horalská republika*, líčícího sociální zápasy na tehdejší Podkarpatské Rusi na začátku 20. let. V ostatní bohaté produkci rozměňoval původní zážitky v plytké dobrodružné literatuře (*Rvavý Holybee a jiné povídky*). V značné části svého chvatně psaného díla projevil nedostatek umělecké kázně a kultivovanosti, kterou nedomyšleně pokládal za drsnost podání a vydával ji za záměrný projev neliterárnosti. Značnou popularitu si získaly životopisné vzpomínky na J. Haška a jeho bohémskou družinu, podávané

však rozvláčně a bez kritického odstupu. Jako překladatel vedle klasických autorů (R. L. Stevenson, W. Scott, Ch. Dickens) tlumočil i dobrodružnou literaturu (Burroughsův cyklus o Tarzanovi).

PSEUDONYM: Sid. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Besedy lidu (1913–16); Čes. svět (1922); Humoristický kalendář; Kalendář Besed lidu (1915); Lid. noviny (1914); Máj (1913); Nár. listy; Nár. obzor (přil. Besedy Nár. obzoru, 1911–13); Právo lidu (1911–31); Samostatnost (1912–14); Světozor (1914–18); Večerník Práva lidu (1934); Venkov (1916, 1920); Zlatá Praha (1910–16).

■ **KNIŽNĚ**. *Beletrie*: Bídne dny a jiné povídky (1913); Hostem u batušky cara (PP 1914); Majitel zlatých dolů a jiné povídky (1914); Mordovna (PP 1914); Podivný Robinson (P pro ml., b. d., 1915); Na frontě a doma (PP 1916); Ku-Klux-Klan (P 1916); Humoresky (1916); Dobrodružství Jendy Smolíka v Americe (P 1917); Hlavalam a jiné humoresky (1917); První cesta Dicka Dawieho (P 1917); Mánin první prázdninový den (P 1917); Z Nového světa (PP 1918); Mezi dvěma oceány (R 1918); Křišťálový hranol (P 1918); Znamení ďáblovo (P 1918); Zlá svoboda (PP 1919); O Fyláskovi (PP b. d., 1919); Tisíc nesmrtelných (P 1920); Rvavý Holybee a jiné povídky (1921); Král tuláků 1, 2 (R 1923); Ve dvou se to lépe táhne 1, 2 (PP 1923, 1924); Strejcové a tetky (R 1924); Tarzanova babička (R 1926); Ve dvou se to lépe táhne, ve třech hůře (PP 1927); Ministr Matěj Knejp (P 1928); Plojhar 20. století (PP 1929); Když táhne silná čtyřka 1, 2 (PP 1930, Spisy 1, 2); Horalská republika (R 1932); – posmrtně: Safiánská zima (P 1957, ed. F. Hampl); Dobrodružné cestování (PP 1959, ed. F. Hampl); Zlý dědek z Vysočiny (PP 1961, ed. J. Čábelka); Mariánská huť (P 1964, ed. F. Hampl). – *Překlady*: R. Keable: Šimon, zvaný Petr (1910); E. R. Burroughs: Tarzan 1–9 (1920–26); R. L. Stevenson: Dobrodružství Davida Balfoura (1922); A. Bennet: Lordův přízrak (1922); J. Buchan: Plášť prorokův (1923); A. Dumas ml.: Lady Hamiltonová (1924); A. V. Amfitatrov: Viktorie Pavlovna (1925); W. Scott: Vybrané spisy 1–5 (1925); Wawerley čili Bylo to před šedesáti lety, Hrabě pařížský, Ivanhoe, Quentin Durward, Železná pěst; Ch. Dickens: Oliver Twist (1923) + Klub Pickwicků (1926). – *Výbory*: Sid (1941, 4 sv., ed. Kuzma, tj. J. Ch. Novotný); Majitel zlatých polí (1946, ed. autor); Americké obrázky (1982, ed. M. Chlábčová). – *Souborné vydání*: Spisy (Ústřední dělnický nakl. Ant. Svěcený, 1930, 2 sv.). ■ **KORESPONDENCE**: in F. Hampl: Krátké manželství humoristovo (J. Obrovskému z 1926; 1971). ■

LITERATURA: F. Hampl: Krátké manželství humoristovo (Vysoké Mýto 1971). ■ ● ref. Bídne dny a jiné povídky: G. W. (Winter), PL 26. 10. 1913 a Akademie 18, 1913/14 s. 87; Č. (V. Červinka), Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 83; F. Sekanina, Zvon 14, 1913/14 ●; –fer (O. Schäfer): ref. Majitel zlatých do-

lů..., Zvon 14, 1913/14 + ref. Na frontě a doma, Zvon 16, 1915/16; ● ref. Z Nového světa: J. F. (Folprecht), Zvon 19, 1918/19; O. Schäfer, Zlatá Praha 36, 1918/19, s. 351 ●; -tr (G. Winter): ref. Mezi dvěma oceány, Akademie 23, 1918/19, s. 71; ● ref. Zlá svoboda: J. Folprecht, Čes. revue 13, 1919/20, s. 392; J. Moravec, LidN 11. 2. 1920 ●; ● ref. Horalská republika: vr. (V. Ryba), PL 14. 8. 1932; drb. (J. Borecký), Zvon 33, 1932/33; A. Hartl, Čeští spisovatelé a Podkarpatská Rus, Rozhledy 1933, s. 54 ●; Kuzma (J. Ch. Novotný) in Z. M. K.: Sid (1941); ● ref. Hostem u baťušky cara (2. vyd.): F. Hampl, Kult. politika 3, 1947/48, č. 49; -il, NO 27. 8. 1948; fbt (F. Benhart), Zeměd. noviny 30. 9. 1948 ●; F. R. Tichý: Zakarpatská Ukrajina v české literatuře, Praha–Moskva 1954; an.: Zemřel spisovatel Z. M. K., LD 10. 8. 1955; F. Hampl: Dobrodružné cestování, Nový život 1956, č. 11 + Poslední literární bohém, in Z. M. K.: Safiánská zima (1957); A. Hrbek, A. Soukupová: O životě a díle Z. M. K., in Z. M. K.: Dobrodružné cestování (1959); E. Doubek: Z ledečských vzpomínek na Z. M. K., Jiskra 1959, č. 94; J. Med in Z. M. K.: Zlý dědek z Vysočiny (1961); F. Hampl in Z. M. K.: Mariánská huť (1964) + Poslední literární bohém Z. M. K., Květy 1967, č. 50; O. Suchý: Mezi Haškem a Tarzanem, Svob. slovo 21. 11. 1981; (m) (L. Vacina): ref. Americké obrázky, Pochodeň 14. 12. 1982; E. Strohsová in Z. M. K.: Americké obrázky (1982, podp. M. Chlěbčová); (ED): K. Vysočina, Svob. slovo 9. 8. 1985.

rp

Josef Kudela

* 27. 5. 1886 *Horní Lhota* u Opavy

† 23. 3. 1942 koncentrační tábor *Osvětim*

Publicista a kulturně politický pracovník masarykovské orientace, historik legií a vydavatel legionářské literatury; prozaik, autor cestopisů, memoárů a literárních studií, básník.

Byl nejstarší z osmi dětí šafáře. Od 1897 studoval na českém gymnáziu v Opavě (zde redigoval rukopisný studentský časopis *Vzájemnost*, v němž užíval pseud. *Horský*) a po maturitě (1905) klasickou filologii a češtinu na filoz. fakultě v Praze (doktorát 1913 prací *Čím přispěly nové zlomky Menandrovy k poznání jeho básnické činnosti*). Jeho univerzitními učiteli byli J. Král, F. Groh a T. G. Masaryk, jenž na něho zapůsobil nejvíce. K. se stal vůdčí osobností studentské sekce Masarykovy pokrokové strany, jednatelem Slovanského výboru studentského (1908 organizoval sjezd slovanského stu-

dentstva), spoluzakladatelem a místopředsedou spolku Slezan, členem akad. spolku Opava aj. Učil na gymnáziu v Mor. Ostravě (1910–11), pak na reál. gymnáziích v Přerově (1911–12), Orlově (1912–13), Kyjově (1913–14) a na gymnáziu ve Strážnici (1914–15). Od února 1915 sloužil v rakouské armádě v Brně a v Linci, po nasazení na ruskou frontu přešel v září 1915 u Lucku do ruského zajetí, které trávil v Kurganě na západní Sibiři. Na jaře 1916 se přihlásil na práce pro obranu Ruska, v srpnu 1916 byl povolán do Kyjeva za spolupracovníka Svazu čs. spolků na Rusi a v březnu 1917 se stal členem odbočky Čs. národní rady v Rusku a vedoucím její kulturní a propagační činnosti. Od jara 1918 až do 1920 řídil také Čs. deník, na zač. 1919 byl jmenován správcem informačně osvětového odboru čs. vojenské správy na Sibiři (v Irkutsku) a organizoval osvětovou činnost v čs. armádě (mj. vydávání prací klasiků i původní literární tvorby, symfonický orchestr, divadelní soubor aj.). Domů se vrátil v září 1920 lodí kolem Asie (předtím navštívil Japonsko). Po propuštění z armády působil od února 1921 na reál. gymnáziu na Starém Brně a od 1922 na 1. čes. stát. gymnáziu v Brně (ředitel od 1937); zde rozvinul širokou veřejnou a publicistickou činnost, zejm. v legionářském hnutí (předseda brněnské jednoty i župy Čs. obce legionářské a člen pražského ústředí, předseda Sboru pro historii osvobození aj.), řídil vydavatelskou činnost jím založeného tiskového, vydavatelského a nakladatelského družstva Moravský legionář. 1939/40 měl jako legionář zdravotní dovolenou, v dubnu 1941 byl penzionován. Již od poloviny 20. let ve své publicistické, veřejné a pedagogické práci soustavně bojoval proti fašismu, od 1939 se iniciativně podílel na odbojové činnosti. Koncem září 1941 byl zatčen a po pětiměsíčním pobytu v brněnské věznici Pod kaštaní byl poslán do Osvětimi (umístěn v Rajske-Birkenau), kde zahynul, pravděpodobně v plynové komoře.

U K. se od mládí prolínaly literární sklony se zájmem o veřejné otázky. V rané publicistice (od 1907) věnoval největší pozornost národnostním, kulturním, hospodářským a politickým poměrům ve Slezsku; mj. sledoval soustavně konfliktní vztahy česko-polské na Těšínsku, které se snažil zharmonizovat v duchu slovanské vzájemnosti. Ve svém programu práce pro Slezsko vycházel z A. Vaška a P. Bezruče, u nichž – v opozici proti provincialismu a klerikalismu – vyzdvihoval spojení slezanství s mo-

derní českou i evropskou kulturou. Současně se obracel i k literární historii a kritice (studie o Erbenově folkloristickém díle, o Havlíčkově zájmu o moravskou problematiku, články o A. i V. Mrštíkovi, referáty o knihách a divadle). Charakter jeho díla definitivně určila válka a účast v zahraničním odboji: stal se jeho historikem. Zaměřil se především na ruské legie, přičemž vycházel jak z vlastních zkušeností a zápisků, tak z pramenného materiálu. Nejhlouběji se zabýval jednak Masarykovou činností v Rusku a jeho působením na legie, jednak složitým problémem dobrovolné smrti plukovníka Švece; spis *Aksakovská tragédie*, vycházející z důkladného rozboru situace a příčin nespokojenosti v legiích, byl polemikou s Medkovým pojetím Švecova činu jako heroického sebeobětování. Mnohé z K. drobných publikací měly popularizační charakter. Přes sklon k oslavování legií osvědčil K. kritický smysl při výkladu událostí a značnou schopnost objektivního pohledu. Velkou pozornost věnoval také shromažďování pramenů k dějinám odboje; v knižnicích, které řídil, vydával (často se svými komentáři) vzpomínkové práce i soubory literární tvorby z legií. Ve vlastní knize vzpomínek *V počátcích revoluce* se postavil proti „okrašlování lidí a událostí“. V legionářské povídce pro mládež *Pro drahocenný rukopis* podal příběh rozvědčíka, jemuž při plnění úkolů v okupovaném Kyjevě pomohou naši krajané i někteří krasnoarmeji. – V cestopisech spojoval pohled milovníka antiky se smyslem pro politickou, kulturní i hospodářskou současnost zemí někdejší starořecké oblasti. Vlastní básnickou tvorbu, vznikající zvláště ve vypjatých životních obdobích, pojímal K. spíše jako soukromou záležitost a publikoval z ní ukázky jen ojediněle. Posmrtně vydaný výbor veršů *Pod kaštany* podává autentickou výpověď statečného a citově vnímavého člověka o životě v nacistickém vězení.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Horský, I. K. Sibirjak (petrohradský deník *Russkij invalid* 1917); J. Klín (čes. časopisy v Rusku 1916–17); L. Kubík (Čechoslovák), Slezan (Slovanský přehled); J. K. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach osvětové práce v našem vojsku za hranicemi i doma 1914–1925 (1925); Besedy Času (1910–13, hl. překlady z polštiny); Čas (1912–13); Čas (1922); Časopis Matice moravské (1929, 1938); Čechoslovák (Petrohrad, 1916–18); Čechoslován (Kyjev, 1916–17); kal. Čechoslován (1917); Čes. osvěta (1925–27); Čes. slovo (1933); sb. Českosl. republika (1929); Českosl. deník (Irkutsk, 1917–20); Českosl.

voják (Kyjev, 1917); Duch novin (1928–30); sb. Kolem Zborova (1937); Kolo (Brno, 1930); Kritika (1926); Legionářská stráž (1927–39); Legionářské besedy (od 1926); Lid. noviny (od 1920); Mor. slez. revue (1911–14, hl. přísp. o literatuře); Mor. legionář (1921–26); Nár. osvobození (1928, 1937); Naše doba (1913); Naše revoluce (1923–38); Naše řeč (1934); sb. O Slezsku a Ostravsku (1912); Osvěta (1909); Památník k 60. výročí stát. reál. gymnázia v Přerově 1871–1931 (1931); Prager Rundschau (od 1931); Program Čes. stát. gymnázia v Brně (1927–39); Přerod (s příl. Žně, 1922–24); Ročenka Slez. matice osvěty lidové (1910); Russkij invalid (Petrohrad, 1917); Slovenské hlasy (Petrohrad, 1917–18); Slovanský přehled (1907–27); Snaha (1934–38); Studentská revue (1909–10); Věstník čs. profesorů; Vojenskohistorický sborník (1932–37); Výr. zpráva gymnázia ve Strážnici 1914/15 (překlad 6. zpěvu Iliady); Zahraniční politika (1922); Zemědělská politika (1923–24); Ženský svět (1921–23). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: V počátcích revoluce (vzpomínky, 1923); Pro drahocenný rukopis (P pro ml., 1925); Potulky Tunisem (cestopis, 1925); Dva měsíce v Řecku (cestopis, 1926); – posmrtně: Pod kaštany (BB 1948, ed. R. Konečný). – *Překlad*: Rozval armády. Deník plukovníka Vacetise (1921). – *Ostatní práce*: O Slezsku (1909); Revolucijnnyje stremlenija čechoslovackogo naroda (Petrohrad 1917); Zborov (Čeljabinsk 1918); Pervaja godovščina Čechoslovackoj respubliky (Irkutsk 1919); O ruském zlatém pokladě a čechoslovenských legiích (1922, t. r. též franc., 1924 rusky); O slavné bitvě u Zborova (1922); S našim vojskem na Rusi 1, 2 (b. d. 1922, 1924); Profesor Masaryk a čechoslovenské vojsko na Rusi (1923); Přehled vývoje čs. revolučního hnutí na Rusi. Do odchodu čs. armádního sboru z Ukrajiny (1923); Hus a legie (1923, doplň. vyd. 1925); Sokol a legie (1923, doplň. vyd. b. d., 1930); Šest let boje za svobodu. Stručný přehled čs. revolučního hnutí v Rusku (1923); Přehled osvětové činnosti v čechoslovenském zahraničním vojsku – legiích (1925); Proslovy o legiích (1926); Plukovník Josef Švec, sokol, legionář (1926); O starodružiniku Ant. Grmelovi, oběti boje za národ a Slovanstvo (1926); Zborov (1927); Českoslovanský revoluční sjezd v Rusku (1927); Rok 1917 v dějinách odboje (1927); O Jiřim Klecandovi (1928); Českoslovanský odboj doma (1928); Českoslovanská anabaze v Rusku (1928); Obrana sibiřského velitelství (1928); Českoslovanské vojsko ve Francii (1928); Rok 1918 v dějinách odboje 1, 2 (1928); Českoslovanské vojsko v Itálii (1928); Legionáři dnes (1929); Památce M. R. Štefánika (b. d., 1929); Czeskosłowackie i polskie wojsko w Rosji (Varšava 1929); Bohumil Čermák, předseda čs. revoluční organizace v Rusku (1930); Dnešní situace v legionářstvu (1930); Generál St. Čeček, velitel povolžské fronty (1930); Masaryk osvoboditel (1930); U našeho vůdce. Návštěva... u... T. G. Masaryka (1930); 28. říjen v ruských legiích (1930); Svědectví generála Janina (1930); Žena v našem boji za svobodu (1930); Tyrš

a Masaryk (1931); Masaryk v OČSNR na Rusi 1, 2 (1931, 1933); Sborník legionářských vzpomínek (1931); Aksakovská tragédie. Plukovník Švec (1932); Tyrš a Zborov (1932); Generál Jaroslav Červinka, nejstarší legionář (1933); Plukovník Josef Švec (1933); Sokolský hrdina. Plukovník J. Švec (1933); Kronika ruských legií (1933); Druhý sjezd čs. vojska na Rusi (1934); Bída českého středního školství v Brně (1934, s R. Trnkou); Masaryk, vychovatel legií (1934); Husovým jménem do boje za svobodu národa (1935); Katolici v odboji a o odboji (1936); Československé a polské vojsko v Rusku (1938); Masaryk a Sokol (1938). ■ *RÉDIGOVAL periodika*: Studentská revue (1909–10), Československý deník (Irkutsk, 1918–20, an.), Moravský legionář (1925–26; pokr. s tit. Legionářská stráž, 1927–39, od 1935 s humoristickosatirickou příl. Houpačky doma); *sborníky*: Památce Jana Volfa (1924), Památce Jaromíra Krause (1927), Sociální péče o legionáře (1929), Bělgorod (1930), Brněnští železničáři za hranicemi a doma 1918–1920–1930 (1930), Deset let práce v brněnské župě Čs. obce legionářské (1930), Komunistický puč v Brně-Oslavanech (1930), Jan Hlaváč (1933), Státní převrat z r. 1918 v Brně (1933), Památce Marie Burešové (1934), Karel Müller (1934), Brno v boji za svobodu 1, 2 (1935, 1937), Legionář Miloš Wurm, život a dílo (1936), O naší jednotě a jejích velikánech (1936, s jinými, tj. s redakcí Houpaček doma), V boji za svobodu. Památce hrdinů (1938); *knižnice*: Knihovna Československého deníku (Rusko 1918–20), Sbírká Houpaček (Rusko 1920), Hrdinové a oběti odboje (1923–39), Přednášky (1923–36), Knihovna československé revoluce (1924–38), Legionáři ve vlasti (1930–32), Buditelé a průkopníci (1931–34), Slovanský svět (1933–37), Bojovníci za svobodu (1934–36), Houpačky (1934–38). ■ *USPOŘÁDAL A VYDAL*: Protokol sjezdu slovanského studentstva v Praze ve dnech 24.–30. června r. 1908 (1909, s H. Boczkowským); Jan Neruda (zajatecká čítanka, Kyjev 1917, s J. Koptou); Deník plukovníka Josefa Švece (Jekatěrinburk 1918, znovu Praha 1921, úplně vyd. 1923, upr. vyd. pro ml. 1933 s tit. J. Švec: Válečné zápisky); J. Klepáč: Tak už jsem (BB, Sibiř 1920) + Ach, ty ženské (BB, Sibiř 1920); Paměti Miloše Wurma (1923); V. Valenta-Alfa: Sibiřské jedovatosti (BB, PP 1923); J. Hlaváč: Z duše i péra dobrovolce (zápisky a BB 1927); F. Halas: Z Arizony proti Rakousku (1928) + Český pekař v Americe 1–3 (1929–31); K. Hřivna: Na úsvitu (BB 1929); J. Kirchner: Bratři Kirchnerové. Vzpomínky a zápisky z rotý Nazdar ve Francii 1914–1918 (1931); F. Jeřábek: U dvora černohorského krále (1932); A. Kopecký: Ve šlápěch praděda loutkáře (1933, s F. Bednaříkem); F. Knapp: Hanák na vojně a v revoluci (1934); Petrohradský sjezd a druhé slyšení u cara Nikolaje II. (1935); F. Vlašák: Zpráva plomocníka OČSNR v Samaře a Ufě (1935). ■

LITERATURA: sb. Památce dr. J. K. (1946, red. Z. Hájek). ■ J. Kratochvíl: Literární protinožec Gajdův (ke Kudelově kritice Kratochvílovy Cesty revolu-

ce v LidN 4. 6. 1922), LidN 15. 6. 1922; A. P.: ref. Profesor Masaryk a čs. vojsko..., Přerod 1, 1922/23, s. 361; Kpt. (J. Kopta): Kudelovo svědectví, NO 18. 11. 1926; ● ref. Dva měsíce v Řecku: J. Čihula, Kritika 1926, s. 279; Ch. (V. Cháb), NO 4. 12. 1926; F. N. (Novotný), LidN 18. 1. 1927; Z. Hájek, Nové Čechy 10, 1926/27, s. 176 ●; J. Kratochvíl in Jméno republiky? (1928, s. 47); Z. Hájek: ref. Československý revoluční sjezd v Rusku, Nové Čechy 1928, s. 88; F. Šteidlér: ref. Aksakovská tragédie, Vojenskohist. sb. 1933, sv. 2; ● ref. Sokolský hrdina a edice J. Švec: Válečné zápisky: Z. Hájek, LidN 15. 11. 1933; J. Šnobr, Rozhledy po lit. a umění 1934, s. 78 ●; J. Kratochvíl: O historických formulacích, Čin 1935, s. 266 + Metody zřejmě historické, Čin 1935, s. 326; ● k padesátinám: so., NO 24. 5. 1936; J. Werstadt, Čes. slovo 27. 5. 1936; Štr. (F. Šteidlér), Naše revoluce 1936 ●; ● nekrology: Z. Hájek, SISb 1945; L. Kundera, Rovnost 11. 10. 1945; an., NO 11. 10. 1945; Hk (J. Hrbek), NO 26. 5. 1946; F. Stiebitz, Naše věda 1946, s. 305 ●; V. Martinek in sb. Kahan nad černou zemí (1948, s. 94, 106); R. Konečný in J. K.: Pod kaštiny (1948) + in sb. První české gymnázium v Brně (1967); zš (Z. Šimeček): K. J., in M. Kudělka, Z. Šimeček a kol.: Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od r. 1760 (1972); O. Svovizl: Památce dr. J. K., LD (Brno) 6. 4. 1977; pšt (P. Pešta): Památce J. K., Svob. slovo (Brno) 6. 4. 1977 + (šifra ppa): Vzpomínka na J. K., Svob. slovo (Brno) 23. 3. 1982 + (šifra pšt) Sté výročí narození J. K., Svob. slovo (Brno) 27. 5. 1986; I. Kudela: Památce J. K., Hlas revoluce 1986, č. 22; P. Pešta: Inspirující demokrat, Večerník (Brno) 23. 3. 1992 + in sb. Za svobodu a samostatnost (1992).

pp

Václav Kudrnáč

* 28. 9. 1856 Hořice

† 5. 3. 1923 Turnov

Novinář, regionální prozaik a dramatik, autor místopisných a turistických publikací.

Byl jedním z osmi dětí zámožné hořické rodiny (otec majitel cihelny); po vychození obecné školy v rodišti (1863–68) navštěvoval v Jičíně gymnázium a obchodní školu (do 1878). Krátce pracoval ve Vidni v bance a pak v otcově závodě v Hořicích (1879–83), rozhodl se však věnovat novinářství. Nejprve byl v redakci Kolínských novin (1884–85), 1886, kdy při nich krátce vycházela příloha Hlasy z Turnova, přesídlil do Turnova, kde se pak věnoval vydávání regionál-

ních periodik a také adresářů, různých příruček (místopis, turistika), propagačních spisků, kalendářů a sborníků. Byl aktivním členem Matice školské a dalších organizací v městě, zasloužil se zejména o povznesení turistiky v Českém ráji. Názorově patřil ke staročeské straně a byl ctitelem F. L. Riegra. Pohřben byl v Turnově.

K. byl autorem povídek a obrázků, jejichž základ tvoří regionální motivy historické, ale též autentické zážitky z dětství v Hořicích nebo vzpomínky na rázovité postavy a zvláštní osudy lidí, s nimiž se v rodném kraji setkal. Podstatnou složku K. beletrie, silně ovlivněné jeho profesí regionálního novináře, představují fejetony, causerie a drobné črty, pokoušející se zachytit přírodní krásu Turnovska a charakteristické rysy jeho obyvatel. K. napsal (zejm. pro potřeby místních ochotníků) i několik dramát s lokální tematikou: na Turnovsko umístěnou aktovku s konvenční situační zápletkou *Tři granáty*, dramatické zpracování krajoých pověstí *Kozákovský poklad* a oslavnou životopisnou hru o významném turnovském rodákovi a mecenáši *Jan Skála*.

ŠIFRY: -áč, V. K. ■ PŘÍSPĚVKY in: Český dub (Turnov); Český ráj (Turnov); sb. Filiální kostel na Hrušnici (1894); Hlas národa (1905); Hlasy pojizerské (Mnichovo Hradiště, pak Turnov); Kolínské noviny; Listy pojizerské (Turnov); Pokrok; sb. Slavnost otevření tělocvičny Sokola turnovského 28.–29. 5. 1898; sb. Vděčné vzpomínky na... dra Frant. Lad. Riegra (1922); Všeobecný věstník národohospodářský (Turnov); Výletní list Českého ráje (Turnov). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Hořické obrázky (b. d., 1898, rozšíř. vyd. 1927); Různé povídky (1898); Kozákovský poklad (D 1901); Jan Skála (D 1902); Tři granáty (D 1903); Vzpomínky ze zaslých dob (1906); Vzpomínka na rakousko-pruskou válku 1866 (montáž zápisů a svědectví, 1906); Povídky a črty (b. d., 1910). – *Ostatní práce*: Adresář města Turnova. Místopisný průvodce a poučný ukazovatel (1892); Adresář českých menšin (1893, rozšíř. vyd. 1912); Turnov a okolí (1893); Anenské slatinné lázně v Bělohradě (1894); Kostelíček v Nudvojovicích (1894); Zavítejte do čarokrásné krajiny turnovské (1895); Dějiny hradu Kokořína (1895); Úplný adresář a popis politického okresu jičínského (1900) a dále adresáře politických okresů semilského (1900), mnichovohradištského (1900), mladoboleslavského (1901), kolínského (1902), jilemnického (1902), poděbradského (1902), chrudimského (1903), královéhradeckého (1903), hořického (1903), německobrodského (1903), turnovského (1903), hejtmánství mnichovohradištského (1904) a českobudějovického (1904), okresů roudnického (1904), časlavského (b. d.), mělnického (b. d.), novopackého (b. d.); Album pohledů Pojizeří, Podkrkono-

ší a Poještědí (b. d., 1906, něm. 1907); Průvodce Českým rájem (1912); Průvodce Podkrkonoším (1912); Album Českého ráje (b. d.). ■ REDIGOVAL časopisy: Hlasy pojizerské (Mnichovo Hradiště, 1886–96), (dále v Turnově); Listy pojizerské (1886–1923, od 1917 s tit. Hlasy pojizerské), Český dub (1892, 1913), Všeobecný věstník národohospodářský (1898), Výletní list Českého ráje (1906–08), Český granát (1908), Český ráj (1909–14), Věstník sokolské župy Beneše Heřmanova (1914), Úřední věstník okresního zastupitelstva lišovského (Lišov, 1912–18); *kalendář*: Kalendář na rok 1916 (Turnov 1915); *sborníky*: Filiální kostel na Hrušnici (1894), Slavnost otevření tělocvičny Sokola turnovského 28.–29. 5. 1898 (1898), Almanach Lázní poděbradských (Jičín 1910). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Památník na evropskou válku (Turnov 1917); Vděčné vzpomínky na nehybnou činnost slavné paměti dra Frant. Lad. Riegra (Turnov 1922). ■

LITERATURA: ● nekrology: an., Hlasy pojizerské 11. 3. 1923; an., Naše kniha 1923, s. 38 ●; A. Jilemnický, K. Vik in Kraj slavný kamením (1961, s. 192).

II

Jozef Kuffner

* 6. 7. 1855 *Blatná*

† 12. 8. 1928 *Praha*

Redaktor Národních listů, divadelní kritik a fejetonista, později diletující autor filologických studií.

Křestní jméno psal důsledně Jozef. – Pocházel z rodiny berního úředníka; jeho sourozenci byli spisovatelka Johana K., autor odborných publikací z oboru psychiatrie univ. prof. MUDr. Karel K. (1858–1940) a důstojník, později redaktor Nár. politiky Hanuš K. (1861–1929), který se zabýval historií válečnictví (zejm. husitského) a publikoval o této problematice řadu časopiseckých a knižních studií. J. K. navštěvoval obecnou školu v Mirovicích, 1886 byl rodiči dán do vojenských školních ústavů; stal se důstojníkem z povolání a sloužil v různých posádkách dělostřelectva (v Čechách, Uhrách, Bosně aj., naposledy v hodnosti nadporučíka). Za služebního pobytu ve Vídni (1878–81) se seznámil s českými politiky a J. S. Skrejšovskému pomáhal v redigování jeho listů, do nichž začal i přispívat (Parlamentär – fejetony, Tribüne – divadelní kritiky). Na výzvu redaktora G. Eima se 1883 stal spolupracovníkem Nár. listů (člen redakce od 1884), v nichž působil jako stálý diva-

delní referent pro činohru (do 1910, šifra š), fejetonista (od 1917, většinou šifra β) a redaktor fejetonní rubriky (úvazek po J. Nerudovi); několik let redigoval i literární a kulturní rubriku. Od 1889 podnikal četné cesty do ciziny (Francie, Holandsko, Německo, Polsko, Rakousko, Rusko, Skandinávie, Středomoří, zejm. slovanský Jih, Švýcarsko). V 80. a 90. letech byl členem různých porot pro ceny v divadelním a dramatickém oboru, 1889 byl zvolen místopředsedou Spolku českých žurnalistů, od 1891 působil ve spolku spisovatelů Máj (1902 člen nově založeného Nakladatelského družstva Máje). Na odpočinek odešel 1917; pohřben byl na hřbitově v Břevnově.

K. literární činnost je předurčena jeho žurnalistickou profesí především působením v Národních listech, kam psal fejetony a divadelní kritiky. Jako činoherní referent získal v 80. a 90. letech autoritu zejména rozhledem po soudobém divadelnictví a snahou po objektivním nepředpojatém soudu; schopností plasticky popsat představení a vystihnout jedinečnost hercova projevu jsou K. kritiky cenným materiálem pro dějiny divadla. Soustavně sledoval dobové snahy o realismus v dramatu a na divadle a u příležitosti inscenací Nár. divadla formuloval řadu uměleckých problémů směru (změněná podoba dramatického konfliktu a nová představa dramatickosti, popisný detail a stylizace v hereckém projevu apod.), seznamoval se Zolovým pojetím naturalismu a opětovně se vracel k vývojovému přínosu H. Ibsena. Na svou dobu průkopnické byly K. názory (ovlivněné poznáním jevištní praxe Meiningských) na úlohu režiséra, jehož pojímal jako umělce rovnocenně se podílejícího na jevištním díle a jako tvůrce významové jednoty inscenace, stejně jako např. úvahy o funkci hudební složky v činohře. Mnoho pozornosti věnoval K. společenským otázkám českého divadla a zlidovění publika (z jeho podnětu vznikla 1893 instituce lidových představení ND), zdůrazňoval potřebu druhé pražské činoherní scény, nutnost diferenciací repertoáru apod.; 1898 byl (s I. Herrmannem, K. Šípkem, G. Schmoranzem, V. Štechem a J. Kvapilem) iniciátorem vzniku divadla Urania na Výstavě architektury a inženýrství. Jako fejetonista Nár. listů byl často ve svůj prospěch srovnáván s J. Nerudou. K. rozsáhlá fejetonistická tvorba většinou postrádala spontaneitu, humoru a poetičnosti jeho předchůdce; usilovala sice o rozmarný causeristický projev,

v podstatě však tíhla spíš k racionální úvahovosti, ke kladení otázek širšího zaměření národního a sociálního (v knižních vydáních charakterizoval K. své fejetony podtitulem „volné listy z kroniky rozvoje společenského, národního a osobního“). Napsal i řadu fejetonů zachycujících poznatky z cest po Evropě. Jeho příznačnými tématy byly, vedle otázek slovanství a slovanské politiky, společenská morálka, národní hrdost a čest; v úvahách o domnělých případech jejich porušování (boje o RKZ, aféra herečky M. Pospíšilové, uvedení Hebbela na scénu ND) se odrazilo jeho idealizující nacionalistické hledisko, postupem doby stále konzervativnější. Po 1910 se projevovalo i v sérii amatérských toponomastických úvah *Věda, či báchora?*, polemiky zaměřených proti „oficiální“ filologické vědě, podivínským lpěním na romantických představách o dějinném významu Slovanstva (rozbořem znění místních jmen K. dokazoval právě-ke rozšíření Slovanů po celé Evropě).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Astyanax, Lukeš, René, Svězorov, Zevloun (1907 přejal pseud. pro své FF L. Tůma); Jozef K., Š., š. š., -š., -š. β. ■ PRÍSPEVKY in: Časopis čes. turistů (od 1922); Čes. revue; Čes. lid (1911); Divadelní listy (1881); Květy (1883–93; od 1884 seriál Listy o divadle); Máj (1911–12 Věda či báchora?); Nár. listy (od 1883); Osvěta (1884–1920; 1884 Slovo o dramatickém přednesu, 1913 stať o stavu bojů o RKZ Zmatky časů, i sep.); Parlamentář (Videň); Přehled (1910); Světozor (1894); Topičův sborník (1920); Tribüne (Videň); Venkov (1919). ■ KNIŽNĚ. *Fejetony, stati o divadle, politické a filologické úvahy*: Chvíle a otázky (FF 1894, šifra β); Zdáni a podoby (FF 1899, β); Scéna za scénou (FF 1900, šifra Š.); Čeho nám třeba! (úvaha, 1903, pseud. Astyanax); Slovanské svity (FF 1903, β); Časy letí 1–4 (FF 1905, β); Věda, či báchora? 1–8 (úvahy; 1. 1912, 2. 1917, 3. 1922, 4. 1924, 5. 1925, 6. 1926, 7. 1927, 8. 1928). – *Překlad a úprava*: Na německém dvoře minulého věku. Ze zápisků Bedřišky Žofie Vilemíny Pruské, sestry Bedřicha Velkého (1898, šifra -š.). ■

LITERATURA: ● ref. Chvíle a otázky: J. Karásek, Lit. listy 1894, s. 330; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 1895, s. 35; P. Vychodil, Hlídka literární 1895, s. 59 ●; Nemo (K. B. Mádl): ref. Scéna za scénou, Zlatá Praha 1900, s. 491; an.: Kdo píše nyní v Národních listech..., Rozhledy 12, 1901/02, s. 632; ● ref. Slovanské svity: V. Červinka, Lumír 32, 1903/04, s. 84; E. Sokol, Rozhledy 14, 1903/04, s. 665; O. Staněk, Osvěta 1904, s. 78; Jc. (J. Jakubec), Naše doba 11, 1903/04, s. 552 ●; ● ref. Časy letí: A. N. (Novák), Přehled 3, 1904/05, s. 892; S. (F. Sekanina), Zvon 5, 1904/05, s. 766 ●; ● ref. Věda, či báchora?: A. P. (Procházka), MR 1911/12, sv. 25, s. 198; F. V. Vykoukal, Osvěta 1912, s. 859; O. Hujer, Čes. kultura 2, 1913/14, s. 47; A. Vetterová-Bečvá-

řová, Lípa 1, 1917/18, s. 576; V. Brtník, Venkov 5. 1. 1924, 22. 10. 1925 a 30. 12. 1926; K. Juda, Střední škola 5, 1924/25, s. 191 a 7, 1926/27, s. 255; drb. (J. Borecký), Zvon 26, 1925/26, s. 219 ●; -vb- (V. Brtník): J. K...., Topičův sborník 12, 1924/25, s. 538; ● nekrology: an., NO 13. 8. 1928; an., NL 13. 8. 1928; B., LidN 13. 8. 1928; L. Tůma-Zevloun: Za mrtvým druhem, NL 14. 8. 1928; amp. (A. M. Piša), PL 14. 8. 1928; K. (F. V. Krejčí), PL 15. 8. 1928 ●.

//

Johana Kuffnerová

* 14. 2. 1853 *Blatná*

† 21. 12. 1911 *Praha*

Publicistka, spisovatelka pro mládež a překladatelka z francouzštiny, pracovnice v ženském hnutí.

Sestra divadelního kritika a fejetonisty Josefa K., profesora psychiatrie na pražské univerzitě Karla K. a autora historických prací Hanuše K. Absolvovala soukromé vzdělání se zřetelem k jazykům, dějepisu a kreslení; nejprve studovala na soukromé francouzské škole a Vyšší dívčí škole v Praze, od 1870 na francouzském Grellepoisovu učilišti francouzštinu a francouzskou literaturu. 1876 složila učitelské zkoušky na obchodní a průmyslové škole Ženského výrobního spolku v Praze a odjela do Francie a Bavorska studovat jazyky a poznat zahraniční učitelské ústavy. Od 1877 učila francouzštinu ve škole Ženského výrobního spolku a 1878–85 také na měšťanské dívčí škole v Karlíně. 1885 se stala ředitelkou školy Ženského výrobního spolku, kde rozšířila školu obchodní, organizovala (od 1896) programové večery pro absolventky obchodní školy a zavedla kursy francouzštiny a hry na klavír pro učitelky. Pohřbena byla na břevnovském hřbitově.

Kromě obsáhlejší práce, pojednání *O obcování s lidmi*, vzniklé z přednášek určených Ženskému výrobnímu spolku, kde sumarizovala své názory na dívčí výchovu, a kromě časopisecky publikovaných povídek s výchovnou tendencí, určených mládeži, se K. věnovala překladatelské činnosti. Soustředila se jednak na zábavné poučné příběhy pro mládež, jednak na francouzskou katolicky orientovanou literaturu (M. L. Bourdonová, Ch. de Castelmour, O. Feuillet, J. Fievée, S. F. Genlisová aj.). Její převody jsou charakteristické volným přístupem k původnímu textu.

ŠÍFRY: Jana K., J. K. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Čech; Kříž (1894); Obrana víry; Pečirkův kalendář; Vlast' (1894); Ženské listy (1878–1911). ■ **KNIŽNĚ**. *Překlady*: O. Feuillet: Sibylla (1880); J. Fievée: Zuzančino věno (1881); Dvě povídek (1891; obs. S. F. Genlis: Marketka, šlechtná pastýřka, M. A. E. Quizot: Nesud dle zevnějšku); M. L. Bourdon: Synové a dcery (1891) + Mrtvá a živá (1893, šifra J. K.) + Požehnaní skryté ctnosti (1894) + Nevlastní syn (1897); Ch. de Castelmour: Zlatem vyvážená (1892); M. Aigueperse: Kněz a voják (1894); E. Carpentier: Tajemství lékařovo čili Zamčený dům (1897); A. Aylicson (Edouard Petit): Říčka, Sirotkova historie (1897); M. Maryan: Mast boží (1902). – *Ostatní práce*: O obcování s lidmi (b. d.). ■

LITERATURA: E. Krásnohorská: Tichým zásluhám, Ženské listy 1891, s. 90, 118; J. Flajšhansová: nekrolog, Ženské listy 1912, s. 3.

bs

Jan Baptist Kühnl

* 16. 9. 1849 *Praha*

† 23. 10. 1904 *Královské Vinohrady* (Praha-V.)

Autor, překladatel a upravovatel dramatických prací, zejména veseloher a frašek pro ochotnická divadla.

Část literatury uvádí rok narození 1848. – Po gymnaziálních a filologických studiích v Praze působil K. jako vychovatel v Haliči (1870–71), v Rusku (1872–73), v Uhrách a ve Francii. Od 1875 učil na několika pražských veřejných i soukromých ústavech a zabýval se divadelním jednatelem (pro předměstská a ochotnická divadla). K. psal, překládal a upravoval divadelní hry převážně pro letní divadla, předměstské scény (Urania) a ochotnické soubory. Jen ojediněle pronikl svými překlady na jeviště Prozatímního divadla a později Národního divadla v Praze a v Brně. Většina jeho překladů a úprav, někdy i bez uvedení původního autora, vycházela v edicích pro ochotníky (J. Mikuláše Boleslavského Divadelní ochotník, Ochotnické divadlo, Vilímkovy Vybrané hry divadelních ochotníků aj.), často paralelně s překlady B. Fridy, J. Arbesa aj., určenými pro stálá divadla. K. překlady odpovídaly dobové rutině a kritika jim vytýkala nevalnou úroveň (F. Zákrejs, F. V. Krejčí). K. ojediněle původní práce (veselohry, frašky, opereta) se často opíraly o starší látky. K. byl též autorem dramatizací významných románů (A. Jirásek: Psohlavci, E. Zola:

Tereza Raquinová, F. H. Burnettová: Malý lord Fauntleroy). Po uvedení adaptace Psohlavců (1899 na Smíchově) bez Jiráskova souhlasu došlo k soudnímu stíhání původce dramatizace, a když po K. smrti pozůstali vydali 1920 adaptaci znovu, musel soud opět zakročit. Podle Ottova slovníku naučného napsal K. řadu humoresek do různých časopisů; byl také autorem učebnice angličtiny. V K. činnosti pokračovala jeho dcera Marie Luisa K. (23. 6. 1891 Praha – 14. 2. 1945 Praha), překladatelka (M. Cervantes: Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha, b. d.; O. Feuillet: Záhrobní láska, 1925 + Osudná přísaha, 1925; G. Sand: Malá Fadetka, b. d.), autorka divadelních her (Pražské kvítko, 1907; Dobrodružství lorda Fauntleroye, 1922; Terno secco, b. d.) a upravovatelka prací svého otce. Vydala též gramatiku a slovník esperanta.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Robert Veselý; J. B. K., K. R. ■ PŘÍSPĚVKY in: Divadelní listy (1881–83), Hlas národa (1886–88). ■ KNIŽNĚ. Hry: Teta v ohni (1885, prem. 1887); Čupr na námluvách (1888, prem. 1887, podle starší látky; 1899 s tit. Čupr na námluvách aneb Zámecké schody a Nerudova ulice); Slib za peci (opereta, b. d., 1896, podle starší hry, hudba podle alpských národních písní); Povedený Ferda (1903); – posmrtně: Rodinný ďábel (1914). – Překlady a úpravy: H. Meilhac, L. Halévy: Babi léto (1876); G. Moser, F. Schönthan: Naše ženy (1882); E. Erckmann, A. Chatrian: Tvrdohlavci (1883); O. Feuillet: Pařížský román (1884); H. Crisafulli, H. Bocage: Perla (1884); M. Desvallières: Půjč mi svou ženu (1884); V. Sardou: Fedora (1884) + Bodří venkované (1888); F. Schönthan: Jaromír Kvítek (1884) + Zlaté rybky (1890, ve skutečnosti autoři F. Sch. a G. Kadelburg) + Zlatý pavouk (b. d., 1896); F. a P. Schönthanové: Únos Sabine (1885); J. Rosen: Naše děvčata (1885); G. Ohnet: Majitel hutí (1885); A. Belot, E. Villetard: Poslední vůle Caesara Girodota (1886); R. Kneisel: Ona něco ví! (1887) + Papageno v almaře (b. d., 1903); an. (E. Labiche, H. A. Duru): Tajný kabinet (1887, 1914 s tit. Pikantní soboty paní Pommerandové); H. Chivot, H. A. Duru: Arturova lest (1887); H. Gibbon: Manžel v base (1888); A. Valabrègue, M. Ordonneau: Není Durant jako Durant (1888); an.: Překvapení (b. d., 1888 nebo později, z franc.); A. Valabrègue: Manželské štěstí aneb Z ráje manželského (1889); E. Labiche, E. Martin: Vojanská krev (1890); P. Siraudin: Tři klobouky (1890); E. Labiche, M. Michel: Následky prvního manželství (1890); E. Pailleuron: Myška (1891); G. Verga: Sedlák kavalír (1891); J. Echegaray: Velký Galeotto (1891); Ph. Gille: Uhlíři (1891); O. Blumenthal, G. Kadelburg: Praha je Praha (1892) + To se mi povedlo! To jsem sám rád! (b. d., 1903) + U bílého koníčka (b. d.); A. Bisson: Překvapení z rozvodu (b. d., 1892); K. Laufs: Blázinec na

cestách (b. d., 1892); A. Millaud, E. de Najac: Paragraf 330 (b. d., 1892); K. Muray: Husarská láska (b. d., 1892); F. Schönthan, G. Kadelburg: Dva šťastné dny (b. d., 1893); O. Blumenthal: V zajetí (1893); H. Sudermann: Domov (1894); E. Pohl: Krasojezdkyňe (1894); J. Doppler: Fabianovo tajemství (b. d., po 1894); E. Grangé, L. Thiboust: Zlodějka dětí (b. d., 1895); G. Rovetta: Bezectní (b. d., 1895); J. T.: Můj papínek (b. d., 1896); an.: Trebizonda v třetím poschodí (b. d., 1896); G. Kadelburg: Hloupý August (b. d., 1897); M. G.: Svůdná dívka (1898); B. K.: Následky dostaveníčka (b. d., 1898); A. Delacour: Esperanto aneb Nervózní muži (b. d., 1901); C. Karlweiss: Hrubá košile (1901); W. H. Gilette: Sever proti jihu (1902); K. L.: Chudá holka (1904); C. L.: Bratři Sokolové (1904, též s tit. Dítě lásky); G. Davis: Katakomby (b. d.); L. Fulda: Ztracený ráj (b. d., prem. 1918); – posmrtně: S. K. (F. Schönthan, G. Kadelburg): Slovo paní (1914, prem. 1910 s tit. Proslulá paní). – Dramatizace: A. Jirásek: Jan Sladký Kozina (1900, prem. 1899); E. Zola: Tereza Raquinová aneb Muka vražedníků (1903); – posmrtně: F. H. Burnett: Malý lord (1906). – Ostatní práce: Učebnice jazyka anglického (1895). ■ SCÉNICKY: Překlady: H. Meilhac, L. Halévy: Lehká markýza (asi 1875) + Naše maminka (1883); E. Grangé, V. Bernard: Křtiny malého Karlíčka (1876) + Zbloudilá ovečka (1884); H. Ibsen: Podpory společnosti (1878, pseud. Robert Veselý); H. Wilken, O. Justinus: Bilín – Milín (1882); Raida: Princ Orlovský (1882); R. Kneisel: Osudný šáteček (1887, též s tit. Desdemonin šáteček); V. Demesse: Matka-sokyně (asi 1896); F. Schönthan: Cornelius Voss (1899); B. K.: Hanzi Vejvara (asi 1903); L. Krenn, K. Lindau: Bujná krev (1905); G. Jarno, E. Fischer: Krvavý otec (asi 1905); H. Chivot: Svatba rezervistova (1907, též s tit. Copak je to za vojáka); F. Zell, R. Genée: Žebravý student (1912); A. Bisson: Její zlatoušek (1915); T. Barrière, H. Murger: Ze života umělců (1918); (mimoto uvedeny v literatuře překlady b. d.): F. Schönthan: Princ Motýlek; G. Moser: Amazonka; A. Dumas ml.: Francillon; H. Meilhac, A. Millaud: Kozácká krev aneb Princezna Ninon; M. Grivier: Rober la Honte; A. W. Pinero: Modrá jeskyně. ■

LITERATURA: F. Zákrejs: ref. překl. M. Desvallières: Půjč mi svou ženu, F. Schönthan: Jaromír Kvítek, Schönthanové: Únos Sabine, Osvěta 1885, s. 477; F. V. Krejčí: ref. překl. H. Sudermann: Domov, Lit. listy 1894, s. 320, 344; Dč: Psohlavci před soudem, LidN 8. 1. 1922.

dh

Marie Luisa Kühnllová viz
in Jan Baptist Kühnl

Josef Kuchař

* 14. 11. 1847 *Cháboř* (Dobruška-Ch.)

† 26. 5. 1926 *Praha*

Básník a prozaik; ve své lyrice navazoval volbou témat, prostou formou i hudebností verše na poezii J. V. Sládka.

Rané dětství strávil v Dolní Lipce u Králík a v Mladkově (otec byl naddozorcem u finanční strážě), pak žil s rodiči v Rychnově n. Kněžnou, kde vystudoval čtyři třídy gymnázia, další absolvoval v Litomyšli, poslední osmou třídu v Hradci Král. (1869). Jako student procestoval 1865–69 o prázdninách jižní Čechy, Moravu, Horní a Dolní Rakousko, Štýrsko, Korutany, Solnohradsko a severozápadní Uhry. Od 1870 byl krátce zaměstnán u okresního soudu v Rychnově n. Kn., pak u magistrátu v Praze, 1872 se stal úředníkem banky Slavie. Po dvou letech místo opustil, aby se věnoval žurnalistice. V Praze pracoval v redakcích časopisů *Politik* a *Čech*, později jako korektor v knihtiskárně E. Grégra, 1880 se stal opět úředníkem banky Slavie. Byl členem Umělecké besedy a literárního spolku *Máj*. Za války mu v Sarajevě zemřel syn, o jehož propuštění z armády marně usiloval; pro urážlivý dopis vojenskému lékaři byl K. soudně stíhán a odsouzen in contumaciam, trest však nikdy nenastoupil.

K. nevelké dílo je myšlenkově i tvárně prosté. Ve všech básnických sbírkách zůstává K. subtilním a melancholickým lyrikem, soustředěným hlavně k náladám vlastního nitra, k motivům přírodním a rodinným. Trpné účastenským laděním je jeho lyrice blízká veršovaná povídka *Chýžka*, příběh žebračky, která nalézá na Štědrý den svou vnučku-sírotka zmrzlou a umírá vedle ní. Do sbírky *Hlubiny a obzory* zařadil K. vedle lyriky také několik básnických překladů (E. A. Poe, J. Stritar, H. Heine, J. L. Uhland, L. Pfau, R. Hammerling, S. Kapper aj.), fragment tragédie *Lea* o milostné zradě židovské dívky a verše příležitostné, vesměs oslavného rázu. Zde také přetiskl báseň *Hymna*, kterou napsal pro jubilejní památník *Viribus unitis* k 50. výročí panování Františka Josefa I.; tato okolnost spolu s antikvaným stylem K. práci vyvolaly rezervovaný postoj české kulturní veřejnosti k jeho osobě. V posledních básnických sbírkách ještě zesiluje K. pesimismus a rezignace, plynoucí ze ztráty nejbližších bytostí, a izolace od současného literárního dění. Prozaickou

část K. tvorby představují dvě drobné povídky. Do Kladska je situován romantický příběh tragické lásky mladých milenců, kteří umírají dříve, než mohou uskutečnit svůj sen o společném životě (*Pašerova Anežka*); účast s lidským utrpením prostupuje i povídku *Národní píseň*, v níž se chudý muzikant vrací ze světa zemřít do rodné chaloupky. Z pozdních memoárových článků vyšla většina v Národní politice. – Některé K. verše, jednoduchou formou blízké lidové písni, zhudebnili K. Bendl, J. Malát a K. Knittl.

ŠIFRY: ch., K., Kchř., ř. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čech; Čes. svět (1916–17); Čes. student (1869); Hlas národa (od 1889); Kalendář Koruny české; Krakonoš (Jičín, od 1872); Květy (1871–91); Lit. listy (1892–93); Lumír (1886–93); Lyrická prémie spolku *Máj* na rok 1910; *Máj* (1906); Nár. listy (1872); Nár. politika; Osvěta (1883, 1916–21); Pokrok (1873–77); Politik; sb. Potštýn (1897); Praha (1870–74); alm. Ruch (1873); Slovan; Světozor (1871–97, 1916); Topičův sborník (1919–20); Večer; sb. Viribus unitis (1898); Zábavné listy (1879); Zlatá Praha (1916–19); Zvon (1916–25). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Básně (1869); Za soumraku (BB 1871); Chýžka (B 1881); Ze zašlých a nových dob (BB 1885); Cestou životem (BB 1891); Národní píseň (P 1894); Pašerova Anežka (P 1896); Hlubiny a obzory (BB b. d., 1913); Pohádka dávno uprchlého jara (BB 1923); Do věčnosti (BB 1924). ■

LITERATURA: ● ref. Za soumraku: an., Světozor 1871, s. 512; -a-, *Máj* 10, 1911/12, s. 204; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 29, 1911/12, s. 256 ●● ref. Chýžka: O. M. (Mokry), Květy 1881, s. 801; F. Schulz, Osvěta 1882, s. 273; σ (A. Procházka), Lit. listy 1893, s. 225 ●● ref. Ze zašlých a nových dob: an., Lumír 1884, s. 544; an., Zlatá Praha 1884, s. 568; F. St., Světozor 1884, s. 623; S., Květy 1885, s. 124; F. Zákrejs, Osvěta 1885, s. 840 ●● ref. Cestou životem: N., Lumír 1890, s. 420; Artur (H. G. Schauer), Lit. listy 1891, s. 106; F. S. (Schulz), Zlatá Praha 1891, s. 239 ●; an. (J. Neruda): J. K., Humor. listy 1891 → Podobizny 4 (1957); σ (A. Procházka): ref. Národní píseň, Lit. listy 1894, s. 223; Ds. (J. D. Konrád): Šedesátého roku..., *Máj* 6, 1907/08, s. 121; an.: J. K., Zlatá Praha 25, 1907/08, s. 132; ● ref. Hlubiny a obzory: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 14, 1913/14, s. 474; an., Zlatá Praha 32, 1914/15, s. 490 ●; an.: Dne 14. listopadu, Zvon 18, 1917/18, s. 83; B. F.: J. K., Naše kniha 1922, s. 189; -pa- (F. S. Procházka): ref. Pohádka dávno uprchlého jara, Zvon 23, 1922/23, s. 587; -c- (J. Borecký): J. K., Topičův sborník 10, 1922/23, s. 136; ● ref. Do věčnosti: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 25, 1924/25, s. 70; -vb- (V. Brtník), Topičův sborník 12, 1924/25, s. 326 ●● nekrology: an., Zvon 26, 1925/26, s. 531; an., NO 28. 5. 1926 ●; V. Hánek: Zapomenutý básník, Lit. rozhledy 11, 1926/27, s. 350; V. Běhounek: Nejstarší studentský časopis, Čin 1,

1929/30, s. 664; an.: J. K., Památník Rašínova státního československého gymnázia v Hradci Králové (1936).

mu

Karel Ladislav Kukla

* 28. 1. 1863 *Sedlčany*

† 29. 10. 1930 *Praha*

Prozaik, dramatik, překladatel a novinář, znalec Prahy před asanací; život její spodiny zpodoboval v žurnalisticky chvatných povídkách, románech, divadelních hrách a dokumentárních pásmech.

Vyšel z chudého prostředí. Gymnázium navštěvoval v Příbrami (1876–77) a v Praze (mat. 1883), kde také absolvoval práva. Už během vysokoškolských studií pracoval jako úředník magistrátu města Prahy (1885–89), pak krátce v advokátní kanceláři. Od 1889 se věnoval žurnalistice, nejprve v redakci Nár. politiky jako reportér a soudnickář (pro její přílohu překládal romány); 1898–1906 byl redaktorem Světa zvířat, 1906–07 ředitelem nakl. B. Kočí a šéfredaktorem týdeníku Nár. obzor, pro Kočího redigoval také některá rozsáhlejší encyklopedická díla. Od 1907 řídil časopis Hospodářský svět a humoristický časopis Dobrá kopa, 1909 založil časopis Zoologická zahrada. V té době žil v nouzi, z níž ho teprve po válce (od 1919) vytrhlo zaměstnání v tiskovém oddělení min. pro zásobování lidu a pak v min. školství a nár. osvěty, kde měl na starosti jeho Věstník.

Těžiště K. literárního působení spočívá v próze silně poznamenané autorovým povolaním novináře, jež jeho dílu vtisklo dokumentárně objevný, ale také reportážně barvitý, až křiklavý a stylisticky i kompozičně chvatný ráz. K. natrvalo zaujal především život Prahy, zejména starého Josefova, který právě v době jeho literárních počátků procházel asanací; K. v ní však na rozdíl od staromilců spatřoval prostředek očisty města. Znalost pražských krčm, šantánů, soudních síní, věznic, nevěstinců, blázinců, ale i obývaných brlohů a kanalizačních stok mu umožnila v rozmanitých žánrech portrétovat množství autentických pražských figurek, životních ztroskotanců, fiakristů, muzikantů a zpěváků, nahlédnout do světa kuplířů, pašáků, prostitutek, zlodějů i vrahů. V literárně

nejhodnotnější knize (*Ze všech koutů Prahy*) vylíčil K. mezi rozmarnými i smutnými příběhy (mj. i výjevy z revoluce 1848 s postavou Bakunina učícího Pražany pít čaj) též tragický osud dr. Uhra, právníka i poslance českého sněmu, jenž oklamán svou ženou skončil jako hlava „komuny“ v krčmě Batalión. Tento příběh zdramatizoval i F. L. Šmíd pro šantán U zlatého soudku, otevřený 1892; priorita tématu se stala předmětem sporu a byla protichůdně vykládána. „Dobrodružné romaneto“ *Podzemní Praha* je údajně autentický, avšak k úděsnosti nadsazený obraz pražského podzemí, které se za první světové války stalo útočištěm štvanců pronásledovaných rakouskou státní mašinerií a jehož labyrintem prchá k smrti odsouzený český voják se svou milou. Formu humoristického románu má kniha *Noční Praha*, jejíž sporný děj, soustředěný kolem rozruchu, který vnese do spořádaného úřednického manželství dědictví, poskytuje jen záminku k vykreslení života města v noci. Poznávání světa pražské spodiny nakonec K. shrnul v obsáhlé pásmo (sám je nazývá revue) *Konec bahna Prahy*, dvoudílnou směs povídek, divadelní aktovky (*Stoletka*), portrétů, slovníčku argotů a značek zlodějů, hantýrky fiakristů a řeči dokumentů, jež jednotně vypovídá otfesná fakta ze života nejbědnějších Pražanů za Rakouska i za republiky. Vedle vlastních textů K. přetiskl i svědectví jiných autorů (K. Čapek, H. Dvořáková, J. Kopta, K. Nový, A. Trýb) a novinářů; knihu doprovodil dokumentárními fotografiemi ze staré Prahy. Všechny zmíněné knihy dodatečně opatřil souhrnným názvem *Praha neznámá*, vydává je za tetralogii, k níž v následujících letech ještě přibýly další prózy (mj. i románové zpracování *Bataliónu* a staropražský obrázek z vojenského života *Loretánské zvonky*). K. napsal i několik nezvládnutých románů z venkovského prostředí a řadu málo zdařilých, zpravidla jednoaktových dramat, komedií (též jednu historickou z doby Jiřího z Poděbrad *Simulatores*) a frašek, z nichž část čerpá látku zase z pražského podsvětí (zejm. pandán k *Bataliónu* *Večernice*, příběh nedostudovaného medika uvíznuvšího v krčmě Stoletka, tentokrát však s nápravným koncem). Také některé své pražské povídky K. zdramatizoval a uvedl hlavně v kabaretu U Rozvařilů. Dvěma hrami pronikl ve svých začátcích i na Národní divadlo: neúspěšně dramatem z ruského prostředí *Anatomové*, s naivním a málo logickým konfliktem mezi studentem medicíny a jeho strýcem